

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม
กรณีศึกษาวัดเขาอิติสுகโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
THE FACTORS EFFECTING THE EFFICIENCY OF TEMPLE
MANAGEMENT TO THE SOCIETY : THE CASE STUDY OF WAT
KHAO ITISUKHATO HUA - HIN DISTRICT,
PRAJAUBKHIRIKHAN PROVINCE

พระครูบรรพตพัฒนคุณ ธนวฑฒโก (ไขแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม
กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุดโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระครูบรรพตพัฒนคุณ ธนวุฒโก (ไข่แก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE FACTORS EFFECTING THE EFFICIENCY OF TEMPLE
MANAGEMENT TO THE SOCIETY: THE CASE STUDY OF WAT
KHAO ITISUKHATO HUA - HIN DISTRICT,
PRAJAU BKHIRIKHAN PROVINCE**

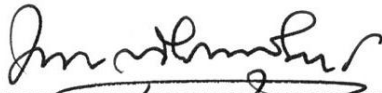
Phrakrubanphotphatthanakhun Thanawatthago (Khaikaew)

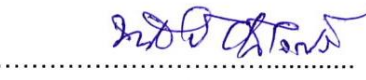

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิภัทรธาดา, Ph.D.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ทองวิทย์ แก้วศรี)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

..... กรรมการ
(พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ.)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ประธานกรรมการ
พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ. กรรมการ
ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช กรรมการ

วิทยานิพนธ์ : ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม
กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัย : พระครูบรรพตพัฒนคุณ ธนวุฒโก (ไขแก้ว)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ปก.ศ., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

: พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ. ป.ธ.๗., พธ.บ., ศศ.ม., ร.ป.ม.
(การจัดการความขัดแย้ง)

: ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช, พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา :

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ สามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกาที่เข้ามาพักอาศัยภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๙๓ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๗๕๔๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (F – test) โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๓๖$) ในด้านการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ในด้านการสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม

๒. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยรวม ประชากรที่มีสถานภาพ อายุ และวุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในวัดเขาอติสุกโต และภูมิลำเนา ของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต ไม่ต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ตอบเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในระดับมาก แสดงว่ามีการวางแผน นโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานเพื่อสังคมมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี ตลอดถึงการวางตัวบุคคลในการทำงานได้อย่างเหมาะสม จากการวิจัยพบว่า พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกา ยังต้องทำงานเพื่อสังคม ซึ่งต้องมีจิตอาสาให้มากขึ้น จึงควรสนับสนุน พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้รับการศึกษา และสร้างจิตสำนึกในความเสียสละให้เกิดขึ้นให้ได้

Thesis Title : The factors effecting the efficiency of temple management to the society : The case study of Wat Khao Itisukhato, Hua - Hin District, Prajaubkhirikhan Province

Researcher : PhrakruBanphotphatthanakhun Thanawatthago (Khaikaew)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committe

: Asst. Prof. Dr.Temsak Thong-in B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Phramaha Boonlert Inthapanyo Asst.Prof. Pali IIV, B.A.,M.A.,
M.P.A.,(Conflict Management)

: Asst. Prof.Dr.Thatchanan Issaradet. B.A.,M.A.,Ph.D.(Pol.Sc.)

Date of Graduation :

ABSTRACT

This thesis aims at studying the factors affecting the efficiency of temple management to the society: The case study of Wat Khao Itisukhato, Hua-Hin District, Prajaubkhirikhan Province, the study of relevant factors which affect the effectiveness of management within the monastery. Moreover, the thesis attempts to identify management problem(s) and to recommend best possible suggestions for further development. The sample populations include the Sangha community; monks, novices and nuns residing in the monastery and laypeople. Questionnaire is used as the tool for collecting data. These data are analyzed through statistical software in order to find the frequency, percentage, mean and standard deviation. The F-Test is analyzed by the “One-way analysis of variance” approach. The result indicates the rate of confidence as 0.7546.

The result of study

1. The six factors affecting monastery management are controlling, planning, general administration, Human resource management, organizational resource management and the chain of command within the temple. From Public's point of view. The result in general regarding factors influencing management within temple indicates high level.

2. The sample group is classified by sex, age, birthplace, educational background and length of stay in the monastery. The research found out that these classifications has no significant difference regarding opinion in aspect of factors which affect temple management. Consequently, the hypothesis was denied.

3. The result generally indicates that the human resource management within the temple is considerably positive. This could imply that the temple has clear objectives and appropriate policies in order to put the right man into the right job. Yet, the result still indicates that there is a small number of lacks of understanding regarding assigned task and know-how.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจาก ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์, พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ. และ ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้แนวคิดคำแนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย จนได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ครบสมบูรณ์

ขอขอบคุณพระมหาโยตะ ปยุตฺโต, ดร. พิเชฐ ทังโต, ดร.ยุทธนา ปรานีต, ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน และอาจารย์ ประพัฒน์พงษ์ วัชรโสภาก ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวิสุทธิปริยัติยานุกุล เจ้าคณะตำบลหัวหิน เขต ๒ เจ้าอาวาสวัดไกลกังวล ที่ได้ให้การสนับสนุนในการศึกษาเอื้อเพื่อให้เก็บข้อมูลการวิจัยในเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลหัวหิน เขต ๒ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ให้คำแนะนำสิ่งดี ๆ เสมอมาก

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ และญาติโยมทุกท่านที่ถวายปัจจัยสี่ ตลอดท่านผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

พระครูบรรพตพัฒนคุณ ธนวุฒโก (ไขแก้ว)

๒๘ มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๔)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๕)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๘
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๘
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๙
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๐
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๑๑
๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ	๑๑
๒.๑.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ	๑๔
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๕
๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร	๑๕
๒.๒.๒ กระบวนการบริหาร	๒๓
๒.๒.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหาร	๓๐
๒.๒.๔ การนำหลักพรหมวิหารไปใช้ในการบริหารจัดการ	๓๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด	๔๒

เรื่อง	สารบัญญ (ต่อ)	หน้า
	๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๖๔
	๒.๕ การบริหารจัดการของวัดเขาอติสุกโต	๖๕
	๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๐
	๒.๖.๑ งานวิจัยเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ	๗๐
	๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร	๗๔
	๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารวัด	๘๑
	๒.๖.๔ งานวิจัยเกี่ยวกับหารบริการกิจการคณะสงฆ์	๘๕
	๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๒
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๙๓
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๓
	๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๔
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๕
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๘
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๘
บทที่ ๔	ผลการการศึกษา	๑๐๐
	๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๐
	๔.๒ ระดับประสิทธิภาพการบริหาร	๑๐๓
	วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
	๔.๓ การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร	๑๑๖
	วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
	จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	
	๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อ	๑๒๓
	ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณศึกษา	
	วัด เขาอติสุกโต	
	๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๕	
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๓๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๐
บรรณานุกรม	๑๔๓
ภาคผนวก	๑๕๐
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๕๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๕๓
ภาคผนวก ค ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๑๕๗
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๗
ภาคผนวก จ ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)	๑๘๑
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๘๔
ภาคผนวก ช หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล	๑๘๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกา วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๙๕
๔.๑ จำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๐๐
๔.๒ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงระดับประสิทธิภาพของพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกาต่อการบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม	๑๐๓
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพ การบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม	๑๐๔
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพ การบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๑๐๖
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพ การบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๑๐๘
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพ การบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๑๑๐
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพ การบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การสังการภายในวัดเพื่อสังคม	๑๑๒
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพ การบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๑๑๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๙ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวม	๑๑๗
๔.๑๐ การเปรียบเทียบความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวม	๑๑๘
๔.๑๑ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรมหรือธรรมศึกษา	๑๑๙
๔.๑๒ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๑๒๐
๔.๑๓ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในวัดเขาอติสุคโต	๑๒๑
๔.๑๔ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกภูมิสำเนาโดยภาพรวม	๑๒๒
๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม	๑๓๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขานิธิสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๑๒๔
๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขานิธิสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๑๒๕
๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขานิธิสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๑๒๖
๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขานิธิสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๑๒๘
๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหาร วัดเขานิธิสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๑๒๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างการบริหารวัดเขาอติสุคโต	๖๖
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๒
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า / เช่น หมายความว่า ระบุถึง ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗/๑๖๙ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๑๗/๖ หน้าที่ ๑๖๙ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ไม่ว่าจะสังคมท้องถิ่นหรือสังคมเมือง สังคมบ้านหรือวัด เนื่องจากการพัฒนาทางด้านสิ่งปลูกสร้างทางด้านเทคโนโลยีหรือทางด้านข้อมูลสารสนเทศ ทำให้เกิดภาวะวิกฤตมากมายตามมาไม่ว่าจะเป็นวิกฤตสิ่งแวดล้อม วิกฤตวัฒนธรรม วิกฤตเศรษฐกิจ และวิกฤตทางสังคม สิ่งเหล่านี้ประชาชนจะต้องได้รับผลกระทบกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นประชาชนในสังคมบ้านและวัดจึงต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทุกขณะทั้งทางกายและทางใจ^๑

การบริหารงานของหน่วยงานใดๆ ก็ตาม รวมทั้งการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ต้องมีองค์ประกอบหรือทรัพยากรที่มีความสำคัญพื้นฐาน และต้องเป็นพื้นฐานในการบริหารนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการด้านเครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงานและความสะดวกต่าง ๆ ในการทำงานด้วย เท่าที่ได้กล่าวมานี้มีความสำคัญและมีความผูกพันต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิด ความสำเร็จในการบริหารสำหรับพระสังฆาธิการทางคณะสงฆ์นั้น จะสำเร็จลงเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ หรือจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของพระสังฆาธิการ ที่จะนำทรัพยากรดังกล่าวออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์และได้ผลอย่างคุ้มค่า ซึ่งจัดว่าเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ควรให้ความสนใจอย่างจริงจังกับการบริหาร กล่าวคือ เพื่อให้การบริหารของกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดทั้งการประหยัดยิ่งขึ้น^๒

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก คือ การปกครองตามพระธรรมวินัย และใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง และจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหา ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อครั้งพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในประเทศอินเดียนั้น คณะสงฆ์และทางศาสนาได้ดำเนินมาในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงประเทศไทย ครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวาย

^๑กรมการศาสนา, การศึกษาผลงานวิจัยปีงบประมาณ ๒๕๓๕-๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

^๒กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

อำนาจรัฐช่วยจัดระบบปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่า เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย

สมัยก่อนนิยมใช้คำว่า การปกครองคณะสงฆ์ แต่ปัจจุบันใช้คำว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ ในการบริหารนั้นพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๓ ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควยยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องเป็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นโครงสร้างและการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วย ทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง

วัด เป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ

^๓พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ในการต่าง ๆ เองมิได้ จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนาแทน ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามความในมาตรา ๓๖ และเป็นผู้แทนวัดตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา ๔๕ แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่าให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งในการดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง^๔ และสำหรับการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี ๖ ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์^๕

สถาบันทางพระพุทธศาสนาของเราเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยในการกล่อมเกลาจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งในปัจจุบัน ความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังมีอยู่ พระภิกษุสงฆ์และวัด ยังเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมและทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกแก่การปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่ยังได้รับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนัก จึงกล่าวได้ว่า หลัทธิธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่มีส่วนในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยทั้งกิจกรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และมักจะมีวัดเป็นทั้งศูนย์กลางสำหรับการสมาคม หรือการดำเนินชีวิตทางสังคม และเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้วัดเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่ชาวไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และถือว่าได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดที่รองจากสถาบันครอบครัวเลยทีเดียว จะเห็นได้ว่าทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทยตั้งแต่เกิดจนถึงกระทั่งตาย ซึ่งพระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทสำคัญ ในการเป็นผู้นำทางกิจกรรมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง เช่น การพัฒนาสังคมการสังคมสงเคราะห์ การ

^๔พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

^๕กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์, หน้า ๓๒.

สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่ได้รับ ความลำบาก หรือกระทำการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม^๖

วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ที่สร้างสังคมไทยให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อการพัฒนาได้เป็นอย่างดีการบริหารจัดการองค์กรทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน จุดมุ่งหมายที่สำคัญขององค์กรคือต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ทั้งนั้นการบริหารจัดการต้องการอาศัยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (man) เงินหรืองบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการที่กล่าวมานี้ มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดต่อการบริหารจัดการนั้นคือ คน หรือบุคลากร การบริหารจัดการวัดก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์กลางของสังคมในการดำเนินชีวิต เป็นที่ร่มเย็น เป็นที่น่าศรัทธาเชื่อถือ ช่วยเหลือเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชนมากมายเพียงใดก็ตาม ต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหารจัดการวัด^๗ คือเจ้าอาวาสนั่นเองต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการบริหารจัดการวัดให้บรรลุตามภารกิจได้ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และบริหารบุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามัคคี และทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เจ้าอาวาสจะต้องมีภารกิจรับผิดชอบในทุกๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุ สามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา ที่กล่าวว่า การบริหารวัด คือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่ในศีลธรรมอันดี และสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ของวัดให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับหน้าที่และความสำคัญของวัดนั้น นอกจากจะเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมหรือทำพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว วัดยังทำหน้าที่เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชนเป็นโรงเรียน เป็นสถานที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและการปลอบใจ เป็นสถานพยาบาลและสถานจ่ายยา เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน คนชรา และเด็กกำพร้า เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นศูนย์กลางการเล่นกีฬาเป็นที่ทำการธุรกิจ เป็นแหล่งจ่ายน้ำดื่มน้ำใช้

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^๗ บุญช่วย จันทร์เฮ้า, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในการเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

ให้แก่ประชาชน เป็นแหล่งข่าวหรือศูนย์รวมข่าว เป็นฉาปนกิจสถานและเป็นที่ยึดเหนี่ยว ประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าวัดเป็นหน่วยงานสวัสดิการใหญ่ที่สุดในชนบทที่ช่วย แก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว ของชุมชน และของสังคมในส่วนรวมได้เป็นอย่างดี มีแต่ในตัว เมืองเท่านั้นที่การช่วยเหลือของวัดลดความสำคัญลง เนื่องจากเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนหนาแน่นวัดในพระพุทธศาสนาจึงแบ่งเบาภาระในการ ให้บริการของรัฐบาลไปได้มาก ทั้งยังก่อให้เกิดรากฐาน อันมั่นคง และเสริมสร้างต่อการบริการ ในด้านสวัสดิการของรัฐอีกด้วยนอกจากนี้แล้ว วัดยังเปรียบเสมือนเป็นสถาบันและสัญลักษณ์ เป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

ในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน^๔ คือ ด้านการปกครอง พบปัญหาเกี่ยวกับเจ้าอาวาสบางวัดมีอายุมาก สภาพทางด้านสมณศักดิ์ การ บริหารจึงแตกต่างกันการบริหารการทำงานระหว่างคณะสงฆ์ขาดความเป็นเอกภาพในการ ทำงาน ด้านการศาสนศึกษายังขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนครูผู้สอนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ขาดงบประมาณสนับสนุนการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้สอนขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาบุคลากรของวัดทำให้ขาดเทคนิคและวิธีการสอน การ ดำเนินงานบางวัดยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ยังขาด งบประมาณในการบริหารจัดการความพร้อมเพียงด้านบุคลากรยังมีน้อยอยู่มาก บางวัดยังขาด การเอาใจใส่ ด้านการสาธารณูปการ ปัญหาที่สำคัญคืองบประมาณในการก่อสร้างภายในวัด ขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีทำให้ โบราณสถานยังไม่ดีเท่าที่ควร และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จะเห็นได้ว่างบประมาณได้รับ เป็นบางวัดเท่านั้น ยังขาดการเอาใจใส่จากพระสังฆาธิการระดับการปกครอง เพราะท่าน เหล่านั้น ยังมีภาระหน้าที่รับผิดชอบงานหลายด้าน จึงทำให้งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ยังไม่เด่นชัด ด้วยภารกิจ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ หากเจ้าอาวาสทุกวัดสามารถบริหารจัดการวัด และทำหน้าที่ตามภารกิจที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้วนั้นจะทำ ให้วัดในสังคมไทยโดยส่วนรวม สามารถเป็นศูนย์กลางที่ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการ เรียนรู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไปได้อย่างดี เพราะวัดเป็นพุทธศาสนสถาน ที่ สังคมไทยถือว่าเป็นองค์กรสำคัญของสถาบันพระพุทธศาสนา

^๔ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

^๕ ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

วัดเขาอิติสุกโตมีพื้นที่อยู่บนเนินเขา มีสภาพเป็นป่าไม้เขียวขจี อยู่ห่างจากอำเภอหัวหิน ประมาณ ๒ กิโลเมตร สำหรับหน้าวัดนั้นเป็นพื้นที่ราบสามารถมองเห็นทิวทัศน์อำเภอหัวหิน พระราชวังไกลกังวล ส่วนด้านหลังวัด ครอบคลุมด้วยภูเขาตลอดแนว วัดเขาอิติสุกโตมีพื้นที่จำนวน ๑๑๙ ไร่ ลักษณะพื้นที่คล้ายแผนที่ประเทศไทย โดยเริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐

วัดเขาอิติสุกโต มีประวัติที่ชัดเจนเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๓ โดยได้มีเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ๒ รูป คือ พระครูประเวทย์วรญาณ อดีตเจ้าอาวาส ทั้งยังเป็นเจ้าคณะอำเภอหัวหิน (พ.ศ.๒๕๐๓ - ๒๕๓๘) และต่อมาพระครูบรรตพัฒนคุณ ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘ จนถึงปัจจุบัน มีพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในปกครองปีละร้อยกว่ารูป/คน โดยเฉพาะปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีพระภิกษุ ๕๙ รูป สามเณร ๖ รูป แม่ชี ๔๕ คน ศิษย์วัด ๓๐ คน และอุบาสก อุบาสิกา (บวชนอกขั้มมะ) ๓๐ - ๔๐ คนต่อวัน ซึ่งวัดเขาอิติสุกโตมีวัดที่เป็นสาขาแยกออกไปอีก ๑ วัด และ ๓ สำนักสงฆ์ ได้แก่

- ๑) วัดหนองซอ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๒) สำนักสงฆ์ วัดใหญ่คล้ายคีรี ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๓) สำนักสงฆ์ บางสะพาน ตำบลบางสะพาน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๔) สำนักสงฆ์ วัดป่าศิลาชัยศปราชสาททอง ตำบลลิสถาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการวัดเขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นวัดที่ช่วยเหลือสังคมทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และการให้ที่พักอาศัย ซึ่งจุดเด่นของวัดเขาอิติสุกโต ก็คือการเปิดโอกาสให้ผู้มาปฏิบัติธรรม เข้ามาประพฤติปฏิบัติได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง มีอาหาร ชุดขาว และเครื่องนอน เตรียมไว้ให้เสมอ วัดเขาอิติสุกโตยังมีการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในทางพระศาสนาให้แก่ประชาชน โดยใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าอาวาสวัดเขาอิติสุกโต รูปปัจจุบัน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดเขาอิติสุกโต เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาการบริหารจัดการของวัดเขาอิติสุกโต ให้เจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๒.๒. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา ๖ ด้าน คือ

๑. การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด
๒. การวางแผนงานภายในวัด
๓. การบริหารบุคลากรภายในวัด
๔. การบริหารทรัพยากรภายในวัด
๕. การสังการภายในวัด
๖. การควบคุมภายในวัด

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

๑. สถานภาพ
๒. อายุ
๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม
๔. วุฒิการศึกษาสามัญ
๕. ระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอติสุกโต
๖. ภูมิลำเนา

ตัวแปรตาม คือ ปัจจัยการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๖ ด้าน ได้แก่

๑. การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม
๒. การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม
๓. การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

๔. การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

๕. การสังการภายในวัดเพื่อสังคม

๖. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมภายในวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๑,๑๐๐ คน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยเฉพาะภายในวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๕๔ จนถึง มีนาคม ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมุติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พุทธศาสนิกชนที่มีระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอิติสुकโตต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พุทธศาสนิกชนที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรหรือกลุ่มตัวแปรที่มีส่วนเสริมหรืออุปสรรคต่อพฤติกรรมหรือกระบวนการบุคคลหนึ่ง ในการวิจัยนี้หมายถึง สถานภาพของบุคคล การจัดการบริหารวัด เป็นต้น

ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการบรรลุจุดมุ่งหมายโดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด การใช้วิธีการ ให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่สิ้นเปลืองน้อยที่สุดโดยมีเป้าหมาย คือ ประสิทธิภาพ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน โดยทั่วไปมักหมายถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน เมื่อมีผลการปฏิบัติงานที่ดีก็ถือว่ามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงแต่ถ้ามีผลการปฏิบัติงานไม่ดี ก็ถือว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่ำ

การบริหาร หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับองค์กร ทั้งตัวบุคคล งบประมาณ การบริหารจัดการ และวัสดุอุปกรณ์ อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการวัด หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสวัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตามภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ และด้านการ สาธารณสงเคราะห์

วัด หมายถึง วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตการสร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ

วัดเขาอิติสुकโต หมายถึง วัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ เขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สังคัม หมายถึง รูปแบบขององค์การของมนุษย์ชนิดหนึ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นอย่างถาวรในบริเวณใดบริเวณหนึ่งเพื่อให้มนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกันและกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีระเบียบแบบแผนอย่างเดียวกัน

การบริหารจัดองค์การภายในวัดเพื่อสังคัม หมายถึง การบริหารจัดการวัดและแบ่งฝ่ายงานด้านต่าง ๆ เช่น อำนาจหน้าที่ กำหนดหน่วยงานย่อยของวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคัม หมายถึง การกำหนดนโยบาย เป้าหมายและลักษณะงานภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคัม หมายถึง การบริหารจัดการบุคลากรในด้านการบริหารภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคัม หมายถึง การบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ อุปกรณ์และศาสนสมบัติภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคัม หมายถึง การกำหนดวิธีการทำงาน ขั้นตอน ระเบียบการ และการสั่งการภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคัม หมายถึง การกำหนดเป้าหมายหรือผลงาน มีการวัดผล และนำมาปฏิบัติภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคัม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๗.๒. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคัม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓. ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและแนวทาง การพัฒนาการจัดการวัดที่มีผลต่อสังคัม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ

๒.๑.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

๒.๒.๒ กระบวนการบริหาร

๒.๒.๓ พุทธวิธีการบริหาร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒.๕ การบริหารจัดการของวัดเขาอติสุกโต

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารวัด

๒.๖.๔ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้หลายท่าน ดังนี้

ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ความสามารถในการบรรลุจุดมุ่งหมายโดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด การใช้วิธีการ (Mean) ให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่สิ้นเปลืองน้อยที่สุดโดยมีเป้าหมาย (Goal) คือ ประสิทธิภาพ (Effectiveness) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน (Efficiency) โดยทั่วไปมักหมายถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน (Performance) เมื่อมีผลการปฏิบัติงานที่ดีก็ถือว่ามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงแต่ถ้ามีผล

การปฏิบัติงานไม่ดี ก็ถือว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่ำ มีนักวิชาการชาวต่างประเทศและนักวิชาการไทยได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพไว้ดังต่อไปนี้

ชอุบ กาญจนประกกร ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพคล้ายคลึงกับการบริหารงานด้านธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานในระบบราชการและบวกกับความพึงพอใจไว้ด้วย กล่าวคือประสิทธิภาพเป็นแนวคิดเห็นหรือความมุ่งมาดปรารถนาในการบริหารงานในระบอบประชาธิปไตยในอันที่จะให้การบริหารราชการได้ผลสูงสุดคุ้มกับการที่ได้ใช้จ่ายเงินภาษีอากรในการบริหารงานของประเทศและจะก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชน^๑

ทิพาวดี เมฆสุวรรณ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพในระบบราชการมีความหมายรวมถึงผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดหลายมิติตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณาคือ

๑. ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) ได้แก่การใช้ทรัพยากรการบริหารคือ คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยี ที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

๒. ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่ การทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐานรวดเร็วและใช้เทคโนโลยีที่สะดวกกว่าเดิม

๓. ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ (Outcome and Result) ได้แก่การทำงานที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไรทันเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงานและบริการ^๒

รพี แก้วเจริญและทิตยา สุวรรณะชฎ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพหมายถึงความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงปัจจัยนำเข้าหรือความพึงพอใจ^๓

สมพงษ์ เกษมสิน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การดำเนินงานให้เป็นไปตามที่คาดหมายไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการทำงานที่ต้องการให้ได้รับประโยชน์สูงสุดและการที่จะพิจารณาว่างานใดมีประสิทธิภาพหรือไม่ ก็พิจารณาได้จากผลงาน^๔

^๑ชอุบ กาญจนประกกร, รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๙), หน้า ๔๐.

^๒ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, การส่งเสริมประสิทธิภาพในระบบราชการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ.ท., ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^๓รพี แก้วเจริญและทิตยา สุวรรณะชฎ, การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของราชการตำรวจในระดับนักบริหารอาวุโส, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี้, ๒๕๑๐), หน้า ๕.

^๔สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารบุคคลแผนใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๒.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพหมายถึงการวัดผลการทำงานขององค์กรนั้นว่าทำงานได้ปริมาณงานมากน้อยแค่ไหน ใช้เงิน ใช้เวลา ใช้แรงงานไปมากน้อยแค่ไหน เป็นผลดีต่อผู้รับบริการมากน้อยแค่ไหน โดยรวมความมีประสิทธิภาพเราจะให้ความหมายถึงการทำงานได้ปริมาณและคุณภาพมาก องค์กรโดยรวมมีความสมัครสมานสามัคคี มีสันติภาพและมีความสุขรวม เป็นผลดีต่อส่วนรวมและและผู้ใช้บริการแต่ใช้แรงงานและงบประมาณน้อย^๕

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปรีญา ลักษิตานนท์และสมชาย หิรัญกิตติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ (efficiency) มีหลายความหมายคือ

๑. ความสามารถในการผลิตผลลัพธ์ที่ต้องการ ด้วยการใช้งาน เวลา วัสดุ หรือปัจจัยอื่น ๆ ต่ำที่สุด

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำเข้าไป (input) และผลที่ออกมา (output) เพื่อสร้างให้เกิดต้นทุนสำหรับทรัพยากรต่ำที่สุด

๓. ความพอใจของผู้รับบริการ^๖

โรบิน และ คูลเตอร์ (Robin and Coulter) กล่าวว่า ประสิทธิภาพเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยนำออก โดยใช้ทรัพยากรต้นทุนต่ำ ส่วนประสิทธิผล คือ ความสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ^๗

มิลเล็ท จอห์น ดี (Millett, John D.) ได้ให้คำจำกัดความว่า ประสิทธิภาพในการทำงานคือ ผลปฏิบัติงาน ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย และจะได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานนั้น ด้วย^๘

ไรอัน และ สมิท (Ryan & Smith) ได้พูดถึงประสิทธิภาพของบุคคล (Human Efficiency) ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ในแง่บวกกับสิ่งที่ทุ่มเทและลงทุนให้กับงานซึ่ง

^๕สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีองค์กรประสิทธิภาพ,รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา** (กรุงเทพมหานคร :ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๔.

^๖ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปรีญา ลักษิตานนท์และสมชาย หิรัญกิตติ, **การบริหารสำนักงานสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๑-๙๒.

^๗พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร, **แนวคิด ยุทธศาสตร์ การบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท) ในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๒), หน้า ๙๑.

^๘Millett, John D., **Management in the Public Service : the Guest For Effective Performance**, (New York : McGraw-Hill, 1954), p. 23.

ประสิทธิภาพในการทำงานนั้นมองจากแง่มุมของการทำงานของแต่ละบุคคลโดยพิจารณาเปรียบเทียบสิ่งที่ให้กับงาน เช่น ความพยายาม กำลังงานกับผลลัพธ์ที่ได้จากงานนั้น^๙

สรุปว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสำเร็จ ความสมบูรณ์ การบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์แล้วร่วมกันทำวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผลสูง ได้มาตรฐาน รวดเร็ว ต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ประสบการณ์ การฝึกอบรม ความรู้ ความสามารถ และความสามัคคี เป็นต้น ของคนในหน่วยงานนั้น ๆ อันจะก่อให้เกิดความพอใจแก่ประชาชนโดยส่วนรวม

๒.๑.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ ไว้หลายท่าน ดังนี้

สมคิด บางโม กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย^{๑๐}

๑) วัตถุประสงค์ของงานที่มีคุณค่าที่แท้จริง ไม่ว่าจะปฏิบัติงานอะไร ถ้าข้าราชการรู้ว่าสิ่งที่ตนทำนั้นมีค่ามีประโยชน์อย่างแท้จริงย่อมตั้งใจปฏิบัติงานที่มีคุณค่านั้น ๆ มากกว่างานที่ไม่มีประโยชน์หรือมีค่าน้อยในขณะที่เงินเดือนเท่ากันข้าราชการย่อมสนใจงานที่มีคุณค่ามากกว่า

๒) สถานที่ปฏิบัติงาน หรือสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ดี การจัดสถานที่ปฏิบัติงานสะอาด มีอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกสบายที่เหมาะสม แสงสว่างพอเพียง ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็ว และอยู่กับโต๊ะปฏิบัติงานนานขึ้นได้ผลงานมากขึ้น ทำให้รักและพอใจในการปฏิบัติงาน ห้องพักรวมจัดให้สะอาดเรียบร้อย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพอสมควร

๓) ความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมั่นใจอยู่เสมอว่า ตำแหน่งหน้าที่ที่ตนกระทำนั้นจะเป็นอะไร ผู้บริหารที่ดีจะต้องพยายามสนับสนุน ให้ข้าราชการของตนก้าวหน้าต่อไปให้มากที่สุด หาโอกาสให้ได้รับตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น สนับสนุนให้เรียนต่อหรือเข้ารับการอบรมสัมมนา

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพทั้งหลายจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้า รุ่งเรืองและผลผลิตตลอดถึงความล้มเหลวของกิจการต่าง ๆ เพราะว่าใน

^๙Ryan, T.A. and Smith, P.C., **Principles of Industrial Psychology**, (New York : The Ronald Press Company, 1954), p. 13.

^{๑๐}สมคิด บางโม, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๓.

หน่วยงานหนึ่ง ๆ ที่มีบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมาร่วมตั้งวัตถุประสงค์และดำเนินกิจการนั้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เป็นการลดค่าใช้จ่ายและเวลา แต่คุณภาพของงานต้องเพิ่มขึ้นอย่างดียิ่ง

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^{๑๑}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การปกครองดูแล ตลอดจนแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งและการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๑๒}

ฉลอง มาปรีดา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง รักษา ดูแล และการดำเนินอาชีพปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของที่เป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ส่วนผู้บริหารคือ การที่ทำให้คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มาร่วมกันทำงาน และให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเนื่องจากผู้บริหารเป็นที่พึ่งมอง เป็นแบบอย่างของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนบุคคลทั่วไป^{๑๓}

^{๑๑}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๒}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

^{๑๓}ฉลอง มาปรีดา ผศ., **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗-๘.

ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง ลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยกระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจ หมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^{๑๔}

ธนจรัส พูนสิทธิ์ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๑๕}

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๑๖}

หมกต เสงเจริญ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพว่าเป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารหรือการจัดการ จึงมีอยู่ ๓ ส่วน คือ การบริหารตน คือ ตัวเราเอง การบริหารคน คือ คนที่เกี่ยวข้องและการบริหารงานซึ่งเป็นจุดสำคัญ

การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิตที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจโดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิชราชธรรม สัมปยุตธรรม เป็นแนวทางประพฤติและเป็นหลักในการปฏิบัติงาน มีความรอบรู้ทางวิชาการและวิชาชีพและต้องพัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูง มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางานปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และผลสำเร็จของงานมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี ปรับวิธีการทำงานอย่างเท่าทันเหตุการณ์ ทำงานเชิงรุก ทำงานล่วงหน้า และคู่ขนานสร้างความเชื่อถือ และมีความเที่ยงตรง

^{๑๔}ดิน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^{๑๕}ธนจรัส พูนสิทธิ์, การจัดการองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๑๖}ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

การบริหารคน มีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๔ กลุ่ม คือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ทำให้ได้รับความเชื่อถือและปฏิบัติงานตามประสงค์ โดยต้องมีความจริงใจซื่อตรงและรู้จักการทำความเข้าใจคำสั่ง ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีความเที่ยงธรรมให้เวลาให้โอกาส ให้อภัย ให้ข้อแนะนำช่วยเหลือแก้ปัญหา มีความเข้าใจในความแตกต่างของคนความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานด้วยความรู้สึกเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักประสานงานประสานใจด้วยความนุ่มนวล นอบน้อม แน่วแน่และหนักแน่น การทำงานมีความยืดหยุ่นเกิดความรู้สึกประสานได้อย่างคล่องตัว ความสัมพันธ์กับประชาชนต้องทราบปัญหาความต้องการของประชาชนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง โดยข้าราชการที่ดีต้องรู้จักสำนึกในการบริการประชาชนไม่ใช่บริการแต่พวกเดียวกัน

การบริหารงาน นอกจากบริหารตนและบริหารคน การบริหารงานมีความสำคัญมาก องค์ประกอบของการบริหารงานหรือ POSDCoRB เป็นหลักพื้นฐานของการบริหาร P ตัวแรกคือ Planning การวางแผน แผนวางแล้วต้องนำไปปฏิบัติ O คือ Organizing การจัดองค์การการจัดโครงสร้าง การวางจัดวางระบบงานต่าง ๆ S คือ Staffing การจัดหาบุคลากรการสรรหาบุคลากรเข้ามาทำหน้าที่ การใช้คนให้ตรงกับงาน D คือ Directing การบริหารจัดการการกำกับดูแลทรัพยากรการบริหารโดยเฉพาะงบประมาณ Co คือ Coordinating การประสานงานการประสานสัมพันธ์ รวมถึง Communication การติดต่อสื่อสาร R คือ Reporting การรายงานการตรวจสอบกลั่นกรอง สุดท้าย B คือ Budgeting เป็นกรอบในการบริหารงานแบบกว้าง ๆ ในปัจจุบันแนวคิดหรือเทคนิคการบริหารมีมากขึ้นกว่าเดิม^{๑๗}

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้^{๑๘}

- ๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- ๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- ๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ

^{๑๗} นกอดล เสงเจริญ, **เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ, ๒๕๔๖) หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๘} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

บุญทัน ดอกไธสง ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร^{๑๙}

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร ศึกษาการให้ความหมาย การบริหาร หมายถึง การทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์กรโดยมีหลักการดังนี้^{๒๐}

- ๑) ต้องมีองค์กร (Organization) และองค์กรนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
- ๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
- ๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน
- ๔) ต้องมีการ จัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วย องค์กรจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๑}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วย กระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๒๒}

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารจัดการ (Management Administration) การบริหารการพัฒนา (Development Administration)

^{๑๙}บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการองค์กร, (พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๒๐}ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร, สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗๖.

^{๒๑}พะยอม วงศ์สารศรี, องค์กรและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรวนการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๒๒}ไพบุลย์ ช่างเรียน, วัฒนธรรมการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (Service Administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ^{๒๓}

๑) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ

๒) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (Thinking) หรือการวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Acting) และการประเมินผล (Evaluating)

๓) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนา นโยบาย แผนงาน โครงการ (Policy, Plan, Program, Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

สมคิด บางโม ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๔}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๒๕}

^{๒๓} วัชร วัชรนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๒๔} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๒๕} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔),

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์กรและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์กรและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้^{๒๖}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร ดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัด ทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทาง

^{๒๖} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

เทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

สมาน รังสียกฤษฎ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๒๗}

เสาะ ดิยาวี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมคืออาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในความสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของคนอื่น การทำงานกับคนและโดยอาศัยคนนั้นต้องอาศัยคุณสมบัติของผู้บริหารอย่างหนึ่ง คือทำงานร่วมกับคนอื่นได้หรือเป็นที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น^{๒๘}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๒๙}

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่าบริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺหํ ปริหริตํ สมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ

^{๒๗}สมาน รังสียกฤษฎ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๒๘}เสาะ ดิยาวี ศ., หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๒๙}สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๓๐}

อุทัย ธรรมเตโช ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ โดยอาศัยทรัพยากรการบริหารมาประกอบและใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพมากที่สุด^{๓๑}

روبินส์และคูลเตอร์ (Robbins and Coulter) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง กระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้การดำเนินงานของคนอื่น^{๓๒}

เฮอ์เบิร์ต เอ. ซิมอน (Herbert A. Simon.) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน^{๓๓}

สรุปได้ว่า การบริหารหมายถึง การที่คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์และมาร่วมกันทำกิจกรรมขององค์การหรือหน่วยงาน ด้วยความสามารถ ด้วยศาสตร์ ด้วยศิลป์ ด้วยกลยุทธ์ และด้วยการบริหารงานที่ดี โดยนำเอาทรัพยากรมาพัฒนาและใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นที่พอใจของคนทุกฝ่าย

^{๓๐}สิรภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๓๑}อุทัย ธรรมเตโช, คู่มือการสอนเลื่อนระดับข้าราชการ, (กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์, ๒๕๒๘), หน้า ๒.

^{๓๒}Robbins, Stephen P. and Coulter, M. **Management**, (7th ed. New Jersey : prentice Hall International, Lnc, 2002), p. 6.

^{๓๓}Herbert A. Simon, **Administrative Behavior**, (New York : The Macmillan Company, 1947), p. 3.

๒.๒.๒ กระบวนการบริหาร

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

การบริหาร (administration) และ การจัดการ (management) ทั้ง ๒คำมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่นิยมใช้ต่างสถานการณ์ กัน กล่าวคือ "การบริหาร", มักใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่า "การจัดการ" มักใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการ ที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ และจัดเป็นส่วนหนึ่งของราชการ เราจึงใช้คำว่าบริหารการศึกษา ซึ่ง การบริหาร หมายถึง บริการประเภทหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำภารกิจได้ บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนคำว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการกิจกรรม ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการขององค์กรธุรกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยสรุป การบริหาร หรือการจัดการโดยทั่วไป เป็นคำที่มีความหมายใช้แทนกันได้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้

เด้น ชะเนตียัง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๓๔}

ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ^{๓๕}

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงาน การบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม

^{๓๔}เด้น ชะเนตียัง, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^{๓๕}ดิน ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยความสะดวกหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อย หรือตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่น จะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบ และรัดกุม

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๓๖}

ธีรวุฒิ ประทุนรัตน์ ได้กล่าวถึงการบริหารว่าเป็นกิจกรรมที่คณะบุคคลร่วมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดที่วางไว้ร่วมกันก่อนแล้ว และในการกระทำกิจกรรมดังกล่าวนั้นมีการใช้ทรัพยากรการบริหารให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด^{๓๗}

^{๓๖} ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๓๗} ธีรวุฒิ ประทุนรัตน์, การศึกษาไทย, (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๖), หน้า ๓.

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ^{๓๔}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลยุทธ์ (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒) การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔) การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนจรรยาบรรณในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘) การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถาม ผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

^{๓๔}พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ นครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน

พินัส หันนาคินท์ ได้กล่าวถึงการบริหารว่าเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^{๓๙}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔ Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิภิกิริยาระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ Ms หรือ ๖ Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและเกิดปฏิภิกิริยาระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิภิกิริยาระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๔๐}

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมา

^{๓๙} พินัส หันนาคินท์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๕.

^{๔๐} สมคิด บางโม, การบริหาร, หน้า ๖๒-๖๓.

ประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ^{๔๑}

สุพิณ เกชาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์การใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้พนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๔๒}

เสนาะ ดิยาวี ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ^{๔๓}

๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สารสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

^{๔๑}สมยศ นาวิการ, การบริหารตามสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^{๔๒}สุพิณ เกชาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๔๓}เสนาะ ดิยาวี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวยังไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เสนอแนวคิดว่าการบริหารเป็นกิจกรรมซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๔ ประการได้แก่^{๔๔}

- ๑) เป็นกิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) กลุ่มบุคคลร่วมมือกันทำกิจกรรม
- ๓) กิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- ๔) ทำกิจกรรมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวถึงการบริหารตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ ๖ ส่วน ดังนี้

๑) การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (Public Services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (Public or Governmental Organization) ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของ

^{๔๔}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

๒) การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหารธุรกิจ (Business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

๓) การบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (Non-governmental organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

๔) การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (International organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

๕) การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๖) การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ^{๔๔}

^{๔๔}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบรุษ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖-๓๗.

สรุปว่า กระบวนการบริหารหมายถึงการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคนร่วมงานตั้งแต่ ๒ คนไป ด้วยการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน โดยอาศัยความร่วมมือ การเห็นความสำคัญของงานตลอดถึงการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิริยาระหว่างกันจากคนทุกฝ่าย ด้วยการบริหารอย่างมีแบบแผนและระเบียบวิธีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๒.๒.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหาร

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายเรื่องคุณธรรมสำหรับนักบริหารว่า นักบริหารจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทศตปิปาปณิกสูตร ดังนี้ ๑. จกฺขุมา หมายถึง ต้องมีปัญญามองการณ์ไกล ต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill ๒. วิฐุโร หมายถึง ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการธุระต่างๆ หรือกิจกรรมทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ข้อนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill ๓. นิสฺสยสมฺปนฺโน หมายถึง เป็นผู้มีความสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่นซึ่งเป็นทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คุณลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้มีความสำคัญมากน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างของนักบริหาร ถ้าเป็นนักบริหารระดับต้นจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะข้อ ๒ (วิฐุโร) และข้อ ๓ (นิสฺสยสมฺปนฺโน) เพราะต้องลงมือปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมงานหรือทีมงานอย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะข้อ ๑ (จกฺขุมา) ไปด้วย ก็คือ การพัฒนาปัญญาเพื่อเตรียมพร้อมเลื่อนขั้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารระดับกลางต่อไปจากคุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารระดับต่างๆ ตามที่ได้กล่าวถึง^{๔๖}

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคัมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจ

^{๔๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘ - ๓๙.

ของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ได้อยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนี้^{๔๗}

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๔๘}

๒) ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

๓) ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อ

^{๔๗} ปรีชา ช่างขวัญยืน, ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๔๘} อ.ท.ก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๐.

แตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น

หลักการกว้าง ๆ ในระดับสังคัม พุทธศาสนาจะสอนให้ทุกคนทำหน้าที่ของตนต่อคนอื่นที่อยู่รอบ ๆ ข้าง หรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคัมให้ครบถ้วนบริบูรณ์เป็นหลัก หลักคำสอนที่เป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคัม ก็คือ

ก. คุณธรรมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกัน (สัมปรายิกัตถะ) ๔ ประการ^{๔๕} ได้แก่

๑. สัทธาสัมปทา ความมีศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้อง หรือเป็นไปเพื่อความสงบสุขของสังคัม การที่คนในสังคัมที่มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของสังคัม เป็นต้น ย่อมจะทำให้สังคัมนั้น ๆ มีความสงบสุข มีเสถียรภาพสังคัมที่มีเสถียรภาพและสงบสุขย่อมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคัมเป็นอย่างดียิ่งเป็นประการแรก

๒. สีลสัมปทา การเคารพกฎหมายและศีลธรรม การอยู่ร่วมกันเป็นสังคัมจำเป็นที่จะต้องมีความหมายและศีลธรรมเป็นกรอบหรือเป็นมาตรฐานแห่งความประพฤติร่วมกัน เพราะหากคนในสังคัมย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความคิดเห็นและอุปนิสัยใจคอ ดังนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา ย่อมจะแตกต่างกันออกไปด้วย ถ้าหากสังคัมไม่มีกฎหมายและศีลธรรมเป็นกรอบของความประพฤติแล้ว สังคัมย่อมจะเดือดร้อนวุ่นวายมาก ในแง่ที่เราจะเห็นได้ว่าการเคารพกฎหมายและศีลธรรมของสังคัม ย่อมจะทำให้สังคัมสงบสุข และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคัมเป็นประการที่สอง

๓. จาคสัมปทา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เหตุผลประการหนึ่งของการมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคัมของคน ก็คือเพื่อความอยู่รอดของชีวิต คนมีความจำเป็นที่จะต้องรวมกันเพื่อต่อสู้กับภัยธรรมชาติและพึงพาอาศัยกันในการแสวงหาปัจจัยต่าง ๆ มาเพื่อการดำรงชีพ ในลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าโดยธรรมชาติแล้วคนเราจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันสามารถทำได้หลายลักษณะ เช่นช่วยเหลือกันในด้านทรัพย์สิน เงินทอง แรงกาย แรงใจ เป็นต้น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้ ย่อมจะทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคัมอย่างมีความสุข และอำนวยต่อการพัฒนาสังคัมเป็นประการที่สาม

๔. ปัญญาสัมปทา ความมีปัญญารู้เท่าทันเหตุการณ์ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้คนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้อง การเคารพกฎหมายและศีลธรรม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคัมคือ “ปัญญา” ในการอยู่ร่วมกันในสังคัมนี้ บุคคลจะต้องมีสติปัญญารู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ แล้วเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและคุณภาพด้านสติปัญญาของคนในสังคัมมีความจำเป็นยิ่งสำหรับการพัฒนาในทุกด้าน

^{๔๕} ฦง.อภฎฎฎฎฎ.(ไทย) ๒๓/๑๑๔/๒๕๕๙-๒๖๐.

การพัฒนาและการส่งเสริมคุณภาพด้านสติปัญญาให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ ย่อมจะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นคุณธรรมที่จำเป็น เป็นประการที่สี่

นอกจากคุณธรรมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกัน (สัมปรายิกัตถะ) ๔ ประการนี้แล้ว พุทธศาสนายังมีคำสอนอื่น ๆ ที่เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคมอีก คือ

ข. การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยหลักสาราณียธรรม ๖ ประการ^{๕๐} คือ

๑. เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงความหวังดีและไม่ตรีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมทำกิจกรรม ช่วยชุมชนโดยการช่วยเหลือในการทำกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม พูดยกกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม ติดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คือ บันลางผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นสิ่งของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. สีสสามัญญตา ความมีศีลเหมือนเขาคือมีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่นรังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

หลักสาราณียธรรม ๖ ประการนี้ เป็นหลักการพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคม เป็นหลักการประยุกต์สำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยหลักการแล้วสาราณียธรรม ๖ ประการนี้ เน้นหนักไปในด้านศีล แต่ก็สามารถสงเคราะห์ลงในหลักศีล สมาธิ ปัญญาได้ คือ สงเคราะห์เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม สาธารณโภคี และสีลสามัญญตา ลงในหมวดศีล สงเคราะห์เมตตาที่ประกอบอยู่กับการแสดงออกทางกาย วาจา และเมตตามโนกรรม ลงในหมวดสมาธิ และสงเคราะห์ทิฏฐิสามัญญตาลงในหมวดปัญญา เมื่อบุคคลประพฤติตนอยู่ในหลักสาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล้ว ย่อมจะสามารถปฏิบัติธรรมในด้านสังคมข้ออื่น ๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น

^{๕๐}ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๔๒-๒๔๖.

ค. ปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อคนในครอบครัวและคนที่อยู่ใกล้ชิดกันให้สมบูรณ์ ด้วยหลักธรรมที่ชื่อว่า ทิศ ๖^{๕๑} หลักธรรมในหมวดนี้เป็นธรรมะในระดับศีล แสดงหน้าที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคม ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา
๒. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา
๓. ความสัมพันธ์ระหว่างมิตรกับมิตร
๔. ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์
๕. ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง
๖. ความสัมพันธ์พุทธศาสนิกกับพระสงฆ์

การที่บุคคลปฏิบัติหน้าที่ของตนตามความสัมพันธ์ หรือตามบทบาทหน้าที่ต่อคนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดให้สมบูรณ์นี้ ก็เป็นรากฐานของความสันติสุขในสังคม ทำให้สังคมมีเสถียรภาพ ซึ่งก็จะส่งผลดีต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ด้วย รายละเอียดบทบาทคือหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันให้สมบูรณ์

ง. ปฏิบัติตามหลักสังคมสงเคราะห์ ที่เรียกว่า สังคหัตถุ ๔ ประการ^{๕๒} คือ

๑. ทาน คือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์กันด้วยปัจจัย ๔ ด้ายทุน หรือทรัพย์สินของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและศิลปวิทยา

๒. ปิยวาจา พูดจาไพเราะน่ายรัก คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะน่ายฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ พูดให้เกิดความเข้าใจดีต่อกัน สมานสามัคคีไมตรี ทำให้เกิดความรักใคร่ นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่สังคม คือช่วยเหลือด้วยแรงกาย ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลาย หรือเอาตัวเข้าสมาน คือทำตัวให้เข้ากับเขาได้ ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาวัดเอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือร่วมสุข ร่วมทุกข์ ช่วยรับรู้ ช่วยแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

หลักธรรมพื้นฐานในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในด้านสังคมทั้ง ๔ หมวด ตามที่กล่าวมานั้น ช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในด้านสังคม ในลักษณะดังต่อไปนี้

^{๕๑}ที่. ปา.(ไทย) ๑๑/๑๙๘/๑๖๙-๑๗๒.

^{๕๒}ที่. ปา.(ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๒๐-๑๒๑.

๑. ช่วยให้อันในชุมชน หรือในสังคม มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน และเป็นมิตรกัน (ด้วยการปฏิบัติธรรมหมวดสังคหวัตถุ ๔ เมตตากายกรรม เมตตาวาจากรรม เมตตาคามโนกรรม ในสาราณียธรรม ๖ และสัทธาสัมปทา)

๒. ช่วยให้อันในชุมชนมีความเห็นอกเห็นใจกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน (ด้วยหลักสาธารณโภคี และหลักจาคสัมปทา)

๓. ช่วยให้อันในชุมชน เป็นคนเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม เคารพกฎหมาย ช่วยให้อันในชุมชนมีความสุข (ด้วยหลักศีลสามัญญา และหลักศีลสัมปทา)

๔. ช่วยให้อันในชุมชน มีความคิดที่ถูกต้องในแนวทางเดียวกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน เป็นสัมมาทิฐิ (ด้วยหลักทิฐิสามัญญา และหลักปัญญาสัมปทา)

๕. ช่วยให้ความสัมพันธ์ของอันในสังคมเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นสอดคล้องกับวัฒนธรรม โดยทุกคนต่างก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ มีความอบอุ่นมั่นคงในการอยู่ร่วมกัน (ด้วยการปฏิบัติธรรมตามหลักทศ ๖)

ลักษณะที่หลักธรรมช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในด้านสังคมทั้ง ๕ ประการที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่จะเอื้ออำนวยในการดำเนินงานพัฒนาพรรคนะ ความคิด ความเชื่อของประชาชน ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เชื่อมมั่นในตนเอง และมีจิตใจ และวัฒนธรรมอันดีงาม อันเป็นจุดเน้นหนักของการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน^{๕๓} เป็นไปได้โดยง่ายและบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนในด้านสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โดยสรุป หลักธรรมทั้ง ๔ ประการที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นหลักธรรมพื้นฐานของการบริหารจัดการวัด เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมที่กล่าวมาข้างต้นย่อมจะสามารถทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความอบอุ่น มั่นใจ และเป็นสุข บรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการวัด ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

๒.๒.๔ การนำหลักพรหมวิหาร ไปใช้ในการบริหารจัดการวัด

การฝึกฝนในเรื่องปฏิบัติพรหมวิหารธรรมในเบื้องต้นควรปฏิบัติดังนี้ มองผู้อื่นในแง่ดี ตั้งความปรารถนาดีต่อคนทั่วไป แผ่เมตตา ขวนขวายให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น สนับสนุนและเข้าร่วมในงานสาธารณประโยชน์ ไม่เหยียดหยัน รังแก และริษยาผู้อื่น แสดงความยินดีในเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ วางใจเป็นกลางมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงและในลำดับต่อไปควรเลือกปฏิบัติตามวาระ โดยมี ๔ ข้อหลักดังนี้

^{๕๓} กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย, การพัฒนาชุมชน/หลักการและวิธีการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บางกอกกล๊อค, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โศกที่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อย บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ แสดงออกมากด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุน ด้วยความเต็มใจเสมอ ในทำนองสุขก็สุขด้วย

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปเมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จ งอกงามยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดี ปรีดาปราโมทย์บันเทิงใจด้วย

๔. อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรงดุจตราขึง เมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่ว ซึ่งสมควรแก่เหตุที่ตนได้กระทำไว้ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงด้วยอคติ

พิสิฐุ เจริญสุข ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหารธรรม คือธรรมเป็นหลักประจำใจ กำกับพฤติกรรมคนในองค์การ ในสังคม ให้เป็นไปโดยชอบธรรม ถูกต้องทำนองคลองธรรม ก่อให้เกิดอานิสงสันนัปปการโดยเฉพาเมตตาธรรม ซึ่งได้รวบรวมไว้ ๑๑ ประการดังนี้^{๕๔}

๑. ยามตื่นก็เป็นสุข
๒. ยามหลับก็เป็นสุข
๓. ยามฝนก็ฝนดี ไม่มีฝนร้าย
๔. เป็นที่รักของคนทั้งปวง
๕. เป็นที่รักของสัตว์โลกทั้งมวล
๖. เทพยินดีคุ้มครองรักษา
๗. ภัยพิบัติ ศาสตราวุธ ยาพิษ ไม่แผ้วพานกรำกราย
๘. มีจิตที่มั่นคงมีเสถียรภาพ
๙. มีผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอímเอิบ
๑๐. เมื่อเวลาสิ้นใจก็มีสติ
๑๑. เมื่อยังไม่ก้าวสู่โลกุตรธรรมก็สุขุคคิในพรหมโลก

^{๕๔}พิสิฐุ เจริญสุข, ปกิณกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๐.

วรญา ทองอ่อน ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ใดมีคุณธรรมตามพรหมวิหาร ๔ ผู้นั้นได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีพระคุณยิ่งใหญ่เพราะผู้ที่มีคุณธรรมตามพรหมวิหาร คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมการปฏิบัติ เกื้อกูลต่อผู้อื่น โดยมีหลักสู่การปฏิบัติดังนี้^{๕๕}

๑. เมตตา (Loving Kindness) มีความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้เป็นสุข หมายถึง พฤติกรรมมีความหวังดีเพื่อนให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่ไม่ตรีจิต สนับสนุนกับผู้น้อย หวัง ความดีงามแก่เขา อยากให้เขามีความสุข ไม่อยากให้มีอันตรายจากความอาฆาตบาดหมางใจ กัน ปรารถนาให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หวังให้เขาเจริญด้วยความรู้ ความสามารถอันเป็นทางให้เกิด ลาภ ยศ และชื่อเสียง รักษาตนให้ได้รับความสุขโดย สวัสดิภาพ เมตตาธรรมเป็นเครื่องบำรุงอวัยวะ ร้อยใจให้จิตคิดเอื้อเพื่อเอื้อแผ่กัน ชำระล้างเสีย ซึ่งมลทิน คือ ความพยาบาท ความเห็นแก่ได้ ความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ประโยชน์ ถ้าดวง จิตมีเมตตาแล้ว จะป้องกันความคิดวิปริตในทางทำลาย ให้ร้ายป้ายสีในทางเสียหาย ไม่เป็น ความจริงได้ สังคมก็จะอยู่เป็นสุข องค์การก็จะสามัคคี

สมกับสุภาสิตของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่กล่าวไว้ว่า “โลก ปรตฤมภิกขา เมตตา” แปลความว่า เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก^{๕๖}

๒. กรุณา (Compassion) มีความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ หมายถึง พฤติกรรม หวังดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร หวังใจไปตามเมื่อเห็นเขามี ความทุกข์ กรุณาธรรมเป็นเครื่องปราบปรามจิตใจไม่ให้คิดเบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความ ลำบากในการกระทำงาน กิจกรรมต่างๆ ย่อมมีความลำบากทั้งกายและใจ จึงมีความเห็นใจ พลอยหาวิธีไม่ให้เกิดความลำบากแก่ผู้ทำงาน ด้วยการอำนวยความสะดวก สนับสนุน อุปกรณ์ เครื่องมือ ให้เต็มกำลังในการทำงาน

๓. มุทิตา (Sympathetic Joy) มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง ความชื่นบานใน เวลาที่ผู้อื่นได้รับความดี เมื่อเขามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถ เจริญด้วย ลาภ ยศ และ ชื่อเสียง พลอยชื่นชมยินดีตามด้วยคุณธรรม มุทิตาธรรมเมื่ออยู่ในดวงจิตผู้ใด ผู้นั้นย่อม ปราบปรามซึ่งความริษยา อิจฉาทาร้อนในคุณงามความดีของผู้อื่นเมื่อผู้อื่นได้รับความดี อุดรณ ทุนไม่ได้ เราร้อน ชุ่นเคือง หงุดหงิด งุ่นง่าน ความอิจฉาริษยาเป็นโทษทำลายความสามัคคี ความเจริญของหมู่คณะ เมื่อเกิดขึ้นย่อมชักนำจิตให้วิปริตไปต่างๆ นานา คิดแต่อุบายในการ ทำลายยุยงให้เสียหาย แม้เหตุแห่งความไม่เป็นจริง มีแต่มุทิตาธรรมที่ปราบปรามความอิจฉา

^{๕๕} วรญา ทองอ่อน, **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร**, (สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑๐-๒๑๒.

^{๕๖} พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธศาสนสุภาสิต เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๒.

ริษยาของคนในสังคมในองค์การได้ เมื่อมีมุทิตาย่อมได้รับความนิยมนับถือ จึงเป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีในใจของบุคลากร ในหน่วยงานของทุกหน่วยงาน

๔. อุเบกขา (Equanimity) มีการวางตนเป็นกลาง มีความวางเฉย ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ เมื่อสถานการณ์ไม่เอื้อที่จะแสดงพฤติกรรมตามคุณธรรมความมีเมตตา กรุณา และมุทิตาจิตได้ อุเบกขาธรรมเป็นคุณธรรมของ ผู้ใหญ่ ผู้นำ หัวหน้างาน ที่ปกครองพนักงาน เจ้าหน้าที่ หมู่วุฒุนะ ที่ต้องประพฤติอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีผู้ประพฤติอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีผู้ประพฤติดีก็ต้องชมยกย่องสรรเสริญคุณงามความดีของเขา แต่เมื่อมีผู้ประพฤติไม่ดีก็ต้องถูกตำหนิ ลงโทษตามกรณีของความผิดไม่ตัดสินเอนเอียงเพราะอำนาจอคติที่ผิดๆ นี้คือ พฤติกรรมการมีอุเบกขาธรรม

พรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าวนี้ ผู้มีเมตตาธรรมควรเจริญในเวลาปกติ ย่อมทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างไม่มีเวร ไม่มีภัย มีความรักใคร่ สนิมสนม กลมเกลียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้มีกรุณาธรรมควรเจริญในเวลาที่ได้รับ ความทุกข์ ความเดือดร้อน ผู้มีกรุณาธรรมย่อมนำมาซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรต่อกัน ไม่หนีเอาตัวรอด ความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของผู้ร่วมงาน ผู้อยู่ในสังคมองค์การจะบรรเทาเบาบางลงอยู่ด้วยความมีน้ำใจ ผูกพันกันอย่างแนบแน่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้มีมุทิตาธรรมควรเจริญ ในเวลาที่คนอื่นได้รับความชอบที่เขากระทำคุณงามความดี ผู้มีมุทิตาธรรมย่อมนำมาซึ่งความโสมนัส ปรีเปรมเอิบอิมใจ ยินดี สามัคคิกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนำมาซึ่งความสุขใจ สบายใจ อยู่ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร สัมพันธ์จิต สนิทใจ ผู้มีอุเบกขาธรรมควรเจริญ ในเวลาที่เพื่อนพ้อง ผู้อื่นถึงความวิบัติที่ไม่อาจช่วยเหลือได้

ยึดถือดังคำสั่งสอนใน สุตตนิบาต ขุททกนิกาย ว่า “กมฺมุณา วตฺตตี โลโก” สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม^{๕๗} นั่นคือ ตั้งสติ ทำความเข้าใจว่า คนทุกคนมีกรรมเป็นของตน ถ้าทำกรรมดีก็จะได้ผลตอบแทน ถ้าทำกรรมชั่วก็ได้รับผลชั่วตอบแทน ไม่มีทางหนีหนีกรรมของตนพ้น กรรมจะติดตามตนไปเหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคหรือเวลา ที่เขามีความสุขไปบูลย์แล้ว ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลืออีกเป็นต้น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงตรัสไว้ว่า พระบรมศาสดาทรงแสดงว่าเป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ๔ ประการนี้ และทรงเรียกคุณธรรมนี้ว่า พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข มีรายละเอียดดังนี้^{๕๘}

^{๕๗} กรมการศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา เล่มที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๔๕๗.

^{๕๘} สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, รวมธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๕-๒๐๔.

๑. เมตตา คือ ภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรีจิตคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาตพยาบาท เกรงเคียด โกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข ปราศจากความมุ้งมิ้งที่เป็นภัยเวรทั้งปวง เมตตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นภายในจิต วิธีอบรมคือ ระวังใจมิให้โกรธแค้น ชัดเคือง อาฆาตพยาบาท เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามสงบระงับเสีย หัดคิดว่าตัวเองรักสุข ต้องการความสุขฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นทั้งปวงก็ฉันนั้น เมื่อทำความสงบอาฆาตพยาบาทและทำไมตรีจิตมิตรทางใจให้เกิดขึ้นได้แล้ว ควรหัดแผ่จิตเช่นนั้นออกไปแก่คนอื่นสัตว์อื่น โดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยใจที่คิดปรารถนาสุขประโยชน์ดังเช่น คิดว่า “จงอย่ามีเวร อย่ามีเบียดเบียน อย่ามีทุกข์ มีสุขรักษาตนให้สวัสดิ์เถิด”

ภาวะของจิตที่มีความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข ย่อมมีอยู่ในตนและในคนที่เป็นที่รักอยู่เป็นปรกติ แต่ยังมีเจือด้วยราคะเสนหาบ้าง เจือด้วยอาฆาตพยาบาทในผู้อื่นสัตว์อื่นบ้างนี้ จึงนับว่าเป็นภาวะของจิตที่เป็นสามัญธรรมดา พระบรมศาสดาทรงสั่งสอนธรรมให้ปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เป็นสามัญธรรมดาให้เป็นธรรม คือ เป็นคนเกื้อกูลขึ้นมา คือ ให้รักใคร่ปรารถนาสุขดังกล่าวให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้คับแคบเฉพาะตนและคนซึ่งเป็นที่รักในวงแคบของตนหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่จำกัดไม่มีประมาณ และให้ปราศจากอาฆาตพยาบาท ทั้งให้บริสุทธิ์จากราคะ สีนหาด้วย เพราะอาฆาตพยาบาทที่เป็นศัตรูที่ห่างของเมตตา ราคะสินหาเป็นศัตรูที่ใกล้ของเมตตา ความรักใคร่ที่เป็นสามัญธรรมดาของโลกย่อมเจือด้วยสิ่งทั้งสองนั้น ทางปฏิบัติอบรมจึงต้องอบรมสิ่งที่มีอยู่เป็นธรรมดาโลกให้เป็นธรรมขึ้นมา ให้เป็นเครื่องคุ้มครองโลก ดังภาษิตที่ว่า “โสโกปตถมุกิภา เมตตดา เมตตดาธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลก” ฉะนั้น จึงได้มีพุทธสุภาษิตตรัสสอนไว้ให้ยกตนเป็นพยานหรือเป็นอุปมาแปลความหมายว่า “ตนเองหาคิดค้นด้วยใจไปทั่วทุกทิศ ก็ไม่พบว่ามีใครจะเป็นที่รักไปกว่าตนในที่ไหนๆ ตนของคนอื่นทั้งหลายก็เป็นที่รักมากมายของเขาเหมือนอย่างนั้น เพราะเหตุนั้นผู้ที่รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น” และให้ยกคนที่เป็นที่รักเป็นอุปมาว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยเมตตา เหมือนอย่างเห็นคนผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจแล้วเกิดไมตรีจิตมิตรรักใคร่ ฉะนั้น” ฉะนั้นจึงควรหัดแผ่เมตตาเข้ามาให้ตนเองก่อน แล้วจึงแผ่ไปให้คนอื่น ตั้งต้นแก่คนที่เป็นที่รัก เพราะจะแผ่ไปง่าย แล้วจึงแผ่ไปในคนที่เป็กลางๆ แล้วจึงแผ่ไปในคนที่เป็ศัตรูไม่ชอบใจกันและให้เว้นคนที่ง่อก่อให้เกิดราคะสินหาแก่คนที่ตายไปแล้ว การแผ่เข้ามาในตนเองจะต้องมีตนเป็นพยานอ้างอิงดังกล่าวข้างต้น พิจารณาจะเห็นได้ว่าตนเองจะต้องมีสุขเพราะจิตใจสงบปราศจากอาฆาตพยาบาทเสียก่อน อาฆาตพยาบาทนั้นเหมือนไฟที่เผาใจตนเองให้ร้อน และแผ่ความร้อนไปถึงคนอื่นด้วย ฉะนั้น ตนเองจึงเป็นบุคคลที่ควรเมตตาและแผ่เมตตาเข้ามาดับไฟที่เผาใจนี้ลงเสียก่อน ประพรมลงไปด้วยน้ำ คือ เมตตา ซึ่งควรจะเปลี่ยนจิตใจภาวะที่

ร้อนมาสู่ภาวะที่เย็นสนิทด้วยมิตรภาพไมตรี เมตตาจึงเป็นธรรมเครื่องที่ใจตนเองให้อยู่เป็นสุข และแผ่ความเป็นความสุขออกไปถึงผู้อื่นอีกด้วย

เมตตาไม่เพียงมีขอบเขต ไม่เพียงมีระยะเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเช่นไร ณ ที่แห่งใด ในกาลไหน เมตตาพึงมีได้อย่างเต็มเปี่ยมโดยปราศจากเพราะเมตตาไม่จำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สินสิ่งของ เมตตาเป็นเรื่องของจิตใจโดยบริสุทธิ์แท้ เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตาได้ด้วยกับทุกคน และพึงมีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรงอย่างใดเลย เพียงแต่โน้มใจลงให้อ่อนละมุน ไม่ใจแข็งใจดำ แม้เมื่อรู้เห็นอยู่ว่าเขาเป็นทุกข์ เพียงแต่โน้มใจลงปรารถนาให้เขาเป็นสุขโดยทั่วกันเท่านั้นเองก็เป็นการแสดงเมตตาแล้ว

๒. กรุณา คือ ภาวะจิตที่ห่วงใยไปเพราะความทุกข์ร้อนของผู้อื่น เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อความทุกข์ของเขา คือ จะช่วยทำความทุกข์ของเขาให้หมดสิ้นไป จึงมีโอกาสที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดความทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติมเห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่ต้องคิดช่วย กรุณานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีในจิต วิธีอบรมคือ ระวังใจไม่ให้คิดเบียดเบียนใคร และหัดใจให้คิดว่าเมื่อตนเองมีทุกข์ก็ต้องการความช่วยเหลือฉันใด ผู้อื่นสัตว์อื่นก็ฉันนั้นดังนี้แล้วก็หัดใจให้ไม่นิ่งดูดาย ให้ชวนช่วยช่วยเปลื้องทุกข์ของผู้อื่นตามความสามารถหรือตามที่ควรจะทำได้ หัดแผ่จิตใจที่กรุณาออกไปแก่คนและสัตว์ทั้งหลายโดยเจาะจง หรือโดยไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยความคิดว่า “จงพ้นความทุกข์เดือดร้อน ฉะนั้น”

ภาวะของจิตใจที่ต้องการความช่วยเหลือในเมื่อมีทุกข์ ย่อมมีอยู่เป็นสามัญธรรมดา แต่ยังไม่เจือด้วยวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นเพื่อให้ตนพ้นทุกข์ และยังความโศกโทมนัสเมื่อใดเห็นทุกข์ของคนผู้เป็นที่รัก เพราะเป็นภาวะของจิตที่คับแคบต้องการให้ตนเองและคนผู้เป็นที่รักของตนพ้นทุกข์เท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปฏิบัติอบรมปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมขึ้น มีให้คับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ยึดรักหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ และให้ปราศจากวิหิงสาความเบียดเบียน และความเศร้าโศกโทมนัส เพราะว่ามีวิหิงสาเป็นศัตรูที่ห่างของกรุณาส่วนความโศกโทมนัสเป็นศัตรูที่ใกล้ของกรุณา จึงได้มีพุทธภาสิตตรัสสอนไว้ให้ยกตนเป็นพยานหรือเป็นอุปมาเช่นเดียวกับในข้อเมตตาและให้ยกคนตกยากเป็นอุปมาว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความกรุณาเหมือนอย่างเห็นคนตกยากมีความลำบากก็เกิดความกรุณาขึ้น ฉะนั้น”

๓. มุทิตา คือ ภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญด้วยสมบัติต่างๆปราศจากความริษยาเห็นใครพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตาด้วย ตัดความยินร้ายไม่ยินดีด้วยเหตุที่ริษยาเสียได้ มุทิตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต วิธีอบรม คือ ระวังใจมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติ คือ ความพร้อมต่าง ๆ ของผู้อื่นเมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวังเสีย หัดคิดว่าตนเองมีความยินดีเมื่อได้สมบัติที่ชอบ

ใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อคนอื่นเขาได้จึงไปปรึกษาเขา ควรจะพลอยยินดีกับเขา พิจารณาให้เห็นโทษของความริษยา เช่นว่า “อริ โลกนาสิกา ความริษยาเป็นเหตุทำลายโลก เมื่อทำมุกิตาจิต ให้เกิดขึ้นได้ ก็หัดแผ่เช่นนี้ออกไปแก่คนสัตว์อื่นโดยเจาะจงหรือโดยไม่เจาะจงทั่วไปด้วยความคิดว่า จงอย่าวิบัติจากสิ่งที่ได้แล้ว ฉะนั้น”

ภาวะของจิตที่ยินดีในเวลาได้สมบัติต่างๆ ย่อมมีอยู่ในเมื่อตนหรือคนเป็นที่รักได้สมบัติที่ตนได้ก็ยังมีโสมนัสเจือตันทา พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงภาวะที่เป็นอยู่ให้เป็นธรรมขึ้น คือ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้มีคับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ตนรักเท่านั้น แต่ให้กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัด ไม่มีประมาณ โดยให้ปราศจากริษยา ทั้งปราศจากโสมนัสที่เจือกิเลสตันทาด้วย เพราะว่ารริษยาเป็นศัตรูที่ห่างของมุกิตา ส่วนความโสมนัสเป็นศัตรูที่ใกล้ของมุกิตา ฉะนั้นก็พึงยกตนขึ้นเป็นพยานหรือเป็นอุปมาเช่นเดียวกับในสองข้อข้างต้น และยกให้บุคคลผู้เป็นที่รักขึ้นเป็นพยานหรือเป็นอุปมาดังพระพุทธสุภาสิตที่ตรัสสอนไว้ว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยมุกิตาเหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้เป็นที่รักเป็นที่พอใจก็บันเทิงยินดี ฉะนั้น”

๔. อุเบกขา คือ ภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลาง เห็นเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลายในคราวสอง คือ ในคราวประสบสมบัติและในคราวประสบวิบัติ ก็ไม่ยินดียินร้าย มองเห็นว่าทุกอย่างคนมีกรรมที่ทำไว้เป็นของของตน จะมีสุข จะมีทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้คือ วาง ได้แก่ไม่ยึดถือไว้ วางลงได้ เฉย คือ ไม่จัดแจงวุ่นวายปล่อยให้เป็นไปตามกรรมหรือตามกำหนดของกรรม อุเบกขานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อสุดท้ายที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต วิธีอบรม คือ ระมัดระวังใจมิให้ขึ้นลงด้วยความยินดียินร้ายทั้งในคราวประสบสมบัติทั้งในคราวประสบวิบัติเมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามระงับใจหัดคิดถึงกรรมและผลของกรรม หัดคิดวางลงไปให้แก่กรรม เหมือนอย่างให้กรรมรับผิดชอบเอาไปเสีย เมื่อทำจิตให้อุเบกขาได้ก็หัดแผ่จิตเช่นนี้ออกไปแก่คนอื่นสัตว์อื่น โดยเจาะจงหรือโดยไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยความคิดว่า “ทุกสัตว์บุคคลมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทรับผลกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่วก็ต้องรับผลกรรมของกรรมนั้น”

ภาวะจิตเป็นอุเบกขานี้ ย่อมมีอยู่เป็นสามัญธรรมดาในเวลาปกติ ยังไม่มีอะไรมาทำให้เกิดความยินดียินร้าย แต่ยังไม่เจือด้วยความไม่รู้ (อัญญาณ) และจะเปลี่ยนไปเป็นความยินดียินร้ายขึ้นได้โดยง่าย พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมมากขึ้น คือ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิใช่ในเวลาที่ไม่มีความรู้(อัญญาณ)กระทบจิตเท่านั้น แม้มีเรื่องกระทบจิตให้ยินดียินร้ายก็จะระงับได้ ทำใจให้สงบเป็นอุเบกขาได้ด้วยความรู้(ญาณ) เพราะความยินดี(ราคะ) และความยินร้าย(ปฏิฆะ) เป็นศัตรูที่ห่างของอุเบกขา ส่วนอุเบกขาด้วยความไม่รู้(อัญญาณอุเบกขา) เป็นศัตรูที่อยู่ใกล้ของอุเบกขา ฉะนั้น พึงยกตนขึ้นเป็นพยานหรือ

อุปมา ดังเช่นว่า ตนไม่ชอบให้ใครอื่นเพ่งเล็งชอบใจอยากได้อะไรของตนและไม่ชอบให้ใครอื่นหมายมั่นปองร้ายฉันใด ตนก็ไม่ควรไปคิดยินดียินร้ายดังนั้นแก่คนอื่น ควรจะมีใจมรัยัศัคือกลางเป็นฉันนั้นและให้ยกบุคคลที่เป็นกลาง ๆ ขึ้นเป็นอุปมา ดังพระพุทธศาสนาสุภาสิตไว้ว่า “พึงแฝงจิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยอุเบกขา เหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้มีใจเป็นที่ชอบใจ มีใจเป็นที่ไม่ชอบใจก็มีอุเบกขา ฉะนั้น”

สรุปได้ว่าพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นธรรมอยู่อย่างประเสริฐ ซึ่งจัดเป็นหลักธรรมประจำใจและกำกับความประพฤติ เป็นธรรมจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันนี้อำนาจวัตถุนิยมบีบรัดให้ต้องเป็นคนใจแคบเห็นแก่ตัว การฝึกฝนให้สามารถรักและเมตตาแม้แต่ศัตรูเราก็ยอมได้ จะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัดไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การจัดการงาน เงิน คน วัสดุ และแผนงาน เพื่อให้ดำเนินภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงาน และแก้ไขงาน^{๕๙}

พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การดำเนินการบริหารและปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัด ที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชน^{๖๐}

พระวิบูลธรรมวาที (วิบูลย์ กลยาโณ) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การที่เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการตัดสินใจ ดำเนินงานด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาระยะสั้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ประสบผลสำเร็จภายใต้ความร่วมมือทั้งบุคคลภายในวัดและภายนอกวัด^{๖๑}

^{๕๙} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), “การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา” ใน บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สกศ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๒.

^{๖๐} พระเทพปริยัติมุนี, (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) “การพัฒนาวัดควบคู่กับการจัดการศึกษาสงฆ์: วัดพระปฐมเจดีย์” ใน *วัดพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๓.

^{๖๑} พระวิบูลธรรมวาที (วิบูลย์ กลยาโณ), “พระสังฆาธิการกับวัด” ใน *ที่ระลึกงานสมโภชฉลองพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้กล่าวถึง การบริหารวัด
บวรนิเวศวิหารที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึกษาการวัด เลือกเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่ง
สงฆ์

๒) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้
แล้วครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เดิมเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ
เจ้าหน้าที่รักษาพระอาราม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา

๓) จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่า
เช่าที่ เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีมี
ไวยาวจักรทำการตามแผนก

๔) พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับ
เกื้อกูล

๕) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เต็มวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคน
อาศัยชั่วคราว

๖) สำรวบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง

๗) มีการจัดทุกการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า

..ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางร่วงโรยลงพระภิกษุมือดีเรกลาภ
น้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น
คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชักชวนทายกทายิกาบริจาครักษ์เพื่อบำรุงจัดรวบรวม
เป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยที่มีใช้ทุน
นอนมีคติดอย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการ
ที่วิทยาลัยร่วงโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อกูลน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ ยัง
บำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุ
แห่งทุนนอน^{๖๒}

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุญฺโญ) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัด
ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้^{๖๓}

^{๖๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๔.

^{๖๓} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกรกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกศศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

๒) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกที่กกรึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัด ว่า การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ คือ พระภิกษุทั้งวัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการจัดการกิจการของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการทางการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นของส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด^{๖๔}

พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อุตถจารี) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารวัดไว้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน เจ้าอาวาสและทีมบริหารงาน จะต้องดำเนินการพัฒนาในเชิงรุก มีการปรับเปลี่ยนวิธีการและมาตรการ ในการพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน ในแต่ละพื้นที่ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนละแวกวัด กิจกรรมต่าง ๆ จะต้องบูรณาการระหว่างสากลนิยมกับท้องถิ่นนิยม การพัฒนาให้มีเอกลักษณ์ ไตรภาคี รู้ ดี มี เจ้าอาวาสจะต้องปรับทัศนคติให้พอใจคำพูดที่สังคมมอบถวาย “สมภาร” ซึ่งน่าจะหมายถึง หน้าที่ดี หน้าที่งาม หน้าที่พร้อม บทบาทของเจ้าอาวาสจะสว่างาม เพราะทำตามหน้าที่ มีความขยัน ยึดมั่น ในฐานะเป็นภาระในศาสนกิจ^{๖๕}

คะนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร ได้สรุปหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้^{๖๖}

๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่างและหลังการบวชด้วย

^{๖๔}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๖๕}กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วัดพัฒนา ๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๖๓.

^{๖๖}คะนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษากับปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖) ศาสนาเป็นที่พึงพอใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

๑. ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล
๒. ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล
๓. ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง
๔. ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ
๕. ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปราถนาดี
๖. บอทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้อง ให้ประชาชน

๘) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอ ธรรม ให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิด

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัตถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูก ต่ำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแผ่ โดยให้เครื่องราง ของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของกลุ่มชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์กลางของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนา เจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้ว่าวัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมต่อไปด้วย

๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแผ่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก้ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนา ยิ่งขึ้น

๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการ

เหล่านี้พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙) สงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่วัดต่าง ๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนารูปธรรม พัฒนาวัด พัฒนาคณะสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัด ว่า การบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรืองมิได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของวัด แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของเจ้าอาวาส ที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ยอมรับว่าเป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรมได้ ดังนั้น นอกจากเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเคร่งครัดแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องมีลักษณะเป็นผู้นำอีกด้วย^{๖๗}

อึ้ง อมโร ได้กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารวัดว่า คนไทยมีความผูกพันกับวัดและพระสงฆ์เป็นอย่างมาก วัดและพระสงฆ์จึงมีความใกล้ชิดกับชุมชนอย่างแนบแน่น กิจกรรมที่วัดและพระสงฆ์ในอดีตดำเนินการสามารถจำแนกเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้

๑. การพัฒนาการศึกษา ในอดีตการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ทั้งการศึกษาสามัญ การศึกษาด้านวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ส่วนใหญ่วัดและพระสงฆ์จะเป็นผู้จัดการ นอกเหนือไปจากที่สถาบันครอบครัวและสถาบันอื่น ๆ เช่นสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดขึ้น การจัดการศึกษาของวัดถือเป็นบทบาทที่โดดเด่นที่สุด

๒. การพัฒนาวิชาชีพ วัดเป็นศูนย์กลางในการฝึกวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การฝึกอาชีพที่สำคัญได้แก่ช่างศิลป์ ช่างแกะสลัก ช่างปั้น ช่างหล่อ รวมทั้งวิชาชีพส่งเสริมรายได้ เช่น การทอผ้า การฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น ให้แก่ประชาชน

๓. การเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอื่น ๆ เช่นการสร้างถนนหนทาง การสร้างสะพาน การจัดหาจัดสร้างแหล่งน้ำ การขุดคูคลอง การสร้างศาลาพักร้อน รวมไปถึงการจัดหาเครื่องสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้นำสนับสนุนส่งเสริม และประสานงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ร่วมกับหน่วยงานหรือสถาบันอื่น ๆ

^{๖๗}ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

๔. การพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น

๔.๑ การใช้วัดเป็นที่อบรม ประชุม สัมมนา หรือจัดกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนในสังคม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น นอกเหนือจากกิจกรรมทางศาสนาซึ่งมีอยู่ตามปกติ

๔.๒ การบริการข้อมูลข่าวสาร เช่น การสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การสร้างหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

๔.๓ กิจกรรมการรวมกลุ่มเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การรวมตัวกันพัฒนาวัดหรือหมู่บ้าน การบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น

๔.๔ กิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนอื่น ๆ เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ การจัดฌาปนสถาน สงเคราะห์ การจัดตั้งศูนย์เก็บยา ธนาคารโค-กระบือ ธนาคารข้าว เป็นต้น

๕. การพัฒนาคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของประชาชนเป็นการดำเนินการเพื่อพัฒนาคนในชาติ ให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของคนในสังคม บทบาทนี้จึงเป็นบทบาทหลักของวัด

๖. การอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมของความเชื่อความเลื่อมใสของประชาชน ดังนั้น ศาสนสถานแต่ละประเภท เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น^{๖๔}

บุญศรี พานะจิตต์ ได้กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารวัดไว้ว่า การที่จะให้วัดและพระสงฆ์ให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ควรจะต้องได้รับการพัฒนาเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ควรได้รับการพัฒนาให้สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมตามหลักพระธรรมวินัยที่เป็นแบบอย่างและมุ่งมั่นนำหลักธรรมคำสอนสู่พุทธศาสนิกชน ดังนี้

- ๑) การจัดให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน
- ๒) การจัดให้มีการถวายความรู้และฝึกอบรมกรรมฐานแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน
- ๓) การทำวัตรสวดมนต์
- ๔) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
- ๕) การจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- ๖) การจัดให้พระภิกษุและสามเณรออกเยี่ยมเยียนชุมชน โรงเรียน และชาวบ้าน เพื่อเผยแพร่ธรรมะให้เข้าถึงประชาชน

^{๖๔} กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๕**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕-๓๘.

๗) การปรับปรุงศาสนพิธีให้มีความหมายตรงตามพระธรรมวินัย ประหยัด เรียบง่าย และปราศจากอบายมุข^{๖๙}

บุญเลิศ โสภากา ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัด ว่า จากการวิเคราะห์ถึงความ เป็นไปได้ของปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของการพัฒนาวัดพบว่า

๑) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสต้องมีความสามารถในการชักจูงให้คน ร่วมมือมีความรู้ความสามารถจริง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตนให้เป็น ตัวอย่างแก่บุคลากรที่อยู่ในวัดและชุมชนบริเวณใกล้เคียง

๒) จุดมุ่งหมายของวัด วัดต้องมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาวัด อย่างชัดเจน คือสร้าง พระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาท ให้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างถูกต้อง และถูกวิธีไม่เป็นวัดถุณิยม

๓) จัด/สถานที่ ต้องจัด/ปรับสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความร่มรื่น สงบ ร่มเย็น สะอาด แยกสัดส่วนให้ชัดเจน เช่น ส่วนที่พักสงฆ์ ส่วนที่พักของฆราวาส ส่วนผู้มาปฏิบัติธรรม ฯลฯ

๔) บรรยากาศของวัด บรรยากาศของวัดต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น จัดทำป้ายที่เป็น ข้อคิดคติเตือนใจพุทธศาสนิกชน อุทยานการศึกษา ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา สวนสมุนไพร^{๗๐}

ไพบูลย์ เสียงก้อง ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัด ว่า เจ้าอาวาส เป็นพระ สังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมี ความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็น ผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มี ความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและ โครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง ถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทาง ใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การ วางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผล งาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าวเจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติม

^{๖๙} สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๗๔-๗๕.

^{๗๐} สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๘, หน้า ๑๗๓-๑๗๔.

เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุก และได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๑}

ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชาลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๗๒}

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดบทบาทของพระสงฆ์และวัดให้ดำเนินบทบาทเป็นไปตามพระธรรมวินัยและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าบทบาทพระสงฆ์นั้นมี ๖ ด้านหลัก คือ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านการศาสนศึกษา (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ด้านการสาธารณูปการ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในรายละเอียด ดังนี้^{๗๓}

๑. ด้านการปกครอง

การปกครอง หมายถึง การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่าการปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้ พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชนอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอิทธิฤทธิ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม การวินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง ตลอดจนการควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ใต้เขตปกครองของตนชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจตรา การประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๗๔}

^{๗๑} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

^{๗๒} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๗๓} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๕๐๕. ราชกิจจานุเบกษา, (เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๑๑๕, ๒๕๐๕), หน้า ๑ - ๙.

^{๗๔} อ่างแล้ว.

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า งานปกครองเป็นงานนำเป็นงานหลักซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่มากและละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่นๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็จะดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๗๕}

ซึ่งผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๕ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ต่อการพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะจะต้องปกครอง คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาทั้งปวง และหมายถึง แหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ๕ ประการ คือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งของวัด และบริเวณวัด มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่างๆ เป็นปูชนียวัตถุปูชนียสถาน ที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อยนำไปสู่ความสงบสุข

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ในศีลจารวัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบสุข บำเพ็ญสังฆมสังเคราะห์ตามสมณวิสัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดถึงทายกทายิกาที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงคำสั่งสอน และแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระพุทธศาสนา

เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญ ของพระพุทธศาสนาทั้ง ๕ นี้ ไปพร้อมๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยใช้นโยบายที่สุขุมรอบคอบเหมาะสมกับกาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มจากงานปกครองพระภิกษุ สามเณรในวัดพื้นที่เป็นเบื้องต้น

นอกจากนั้น จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีภาระหน้าที่สำคัญ ตามพุทธประสงค์ คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบัน

^{๗๕} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, หน้า ๕๒-๕๓,

ประชาชนนับถือพระภิกษุที่ประพฤติถูกต้องมีน้อย นับที่พระที่ผิดมากกว่า การนับถือพระถูกต้องต้องนับถือที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพุทธบัญญัติ

การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอนการเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญา และสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครอง และการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลารสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่ กลั่นกรอง และกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ขั้นต้นสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกล่าในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา แม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดีก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ ทั้งนี้คณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการก็คือการดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษา ด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์^{๗๖} นอกจากนั้น การศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัยเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาจิตที่เรียกว่า ปริยัติ และปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมที่งดงาม และมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก^{๗๗}

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้าน เป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยที่วัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยาการ แก่ชาวบ้านทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรม และประเพณี

^{๗๖} พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๕-๒๗๗.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน.

ประชาชนก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดวาอารามกันมากขึ้นซึ่งในอดีตที่ผ่านมา บทบาท และกิจกรรม ต่างๆที่วัดจัดทำก็พบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญๆ อยู่ ๔ ประการ^{๘๘} ดังนี้

๑. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร
๒. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
๓. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
๔. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการ ศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรม เพื่อจูงใจให้ประชาชน ได้เข้ามาสู่วัดมากขึ้น

๒. มุ่งในการปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความ เรียบร้อยสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรม วินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอน ศีลธรรมแก่ประชาชน และช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ก็คือ การพัฒนาวัดตาม หลักการ ๓ ข้อ คือ

๑. การพัฒนาวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน
๒. การจัดปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม
๓. การจัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล และร่วมประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยัง จะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนใน ชุมชนนั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสจะต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของ ตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีประเด็นดังนี้^{๘๙} ได้ เสนอแนะว่า วัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้น ต้องประกอบไปด้วย

๑. พระภิกษุ สามเณร ของวัดจะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของ ประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี

^{๘๘} พระธรรมวิมลโมลี (รุ่ง ธีรปญโญ), พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนา ชนบทของพระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๗๖, (อัสสัมชัญ)

^{๘๙} นำทรัพย์ จันท์หอม, การทำให้ศูนย์กลางของชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของ พระสงฆ์ไทย, ปี พ.ศ. ๒๕๒๖, หน้า ๕๓-๗๖, (อัสสัมชัญ)

หรือ สอนให้ประชาชนมีความศรัทธา ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มีสมาธิในการประกอบสัมมาอาชีพ

๒. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้
๓. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะต้องไม่มีสิ่งปฏิกูลต่างๆ
๔. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจชุมชน
๕. เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี
๖. ถูกสุขลักษณะ วัดควรจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบการจัดเก็บขยะ กำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ

ในเขตวัด

๗. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนของประชาชนล้ำเข้ามา
๘. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด
๙. สัตว์ส่วน วัดควรมีแผนผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาส เขตสังฆาวาส

๑๐. สร้างศรัทธา วัดควรเสริมสร้างศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด

๑๑. ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง ภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทภุมบุตรหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๕๐}

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณาววิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ
 - ๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว
 - ๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

^{๕๐}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๖.

๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

พระราชญาณวิสสุ (เสริมชัย ชยมงคล) กล่าวว่า การบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม^{๕๑}

สรุปว่า สถาบันพระสงฆ์ทำหน้าที่โดยตรงต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชน หากพระสงฆ์ประพฤติบกพร่องทรนถอย ไม่เพียงแต่จะถูกกลองโทษทางการปกครองหรือตามกฎหมายบ้านเมือง แต่จะถูกปฏิเสธจากสังคมด้วยแม้ว่าในสังคมสงฆ์มีพระธรรมวินัย แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยก็มีกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ ในการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในภาพรวมส่วนใหญ่แล้วเห็นว่าพฤติกรรมของเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับปานกลาง

๒. ด้านการศาสนศึกษา

การให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการศาสนศึกษา ซึ่งมีผู้ที่กล่าวถึง การศาสนศึกษา ไว้ดังนี้

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๕๒}

๑. คันทะรุระ คือ รุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนารุระ คือ รุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอดในปัจจุบันการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๕๓}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา) สนามหลวง แผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระภิกษุ สามเณร และธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

^{๕๑}พระราชญาณวิสสุ.(เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, หน้า ๑๓๐.

^{๕๒}พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๗.

^{๕๓}กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓ - ๑๔.

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและอื่นๆบรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้รักษาระบบเป็นองค์จำกัดสิทธิ์ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑ - ๒ ชั้นประโยค ป.ธ. ๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือ ทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑ - ๒ ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓ - ๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางพระพุทธศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตต์เท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา)
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรรมสังฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการใน ๒ สถาบัน คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สรุปว่า ด้านการศาสนศึกษาเป็นการศึกษาของพระสงฆ์ที่ต้องได้รับการกล่อมเกลาเพื่อนำความรู้และพุทธธรรมไปถ่ายทอดแก่ประชาชนได้ซึ่ง ด้านการศาสนศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์เอง

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การสงเคราะห์ด้านการศาสนศึกษาโดยใช้รูปแบบและวิธีการมีหลากหลาย และมีภารกิจกล่าวถึงการศึกษาสงเคราะห์ ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๕๔}

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระภิกษุ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็ก ๆ สอนหนังสือง่ายๆเบื้องต้น ที่ไม่เก็นกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

ด้านการศึกษาสงเคราะห์นอกจากจะจัดแก่เด็ก และเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็ก และเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือบุคคลที่กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรม

^{๕๔}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๘ - ๔๙.

ปมนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดา ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๘๔}

สรุปว่า พระสงฆ์ได้กระทำการสงเคราะห์ด้านการศาสนศึกษาโดยใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริมแก่ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา การสนับสนุนการดำเนินงานในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการร่วมมือจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับวัด

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมถูกต้อง และมีผู้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้หลายท่าน ดังนี้

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้^{๘๕}

๑) งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มี

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐ - ๕๑.

^{๘๕} บุญศรี พานะจิตต์, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

ความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔) งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประภมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๖) การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗) การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจการศึกษา เป็นต้น

สรุปว่า ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ พระสงฆ์ต้องสอนธรรมะชาวบ้านด้วยน้ำใจที่ดีงาม และความรู้สึกลึกตามพุทธประสงค์ พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดตนเองเป็นศูนย์กลางในด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ชุมชนคาดหวังต่อบทบาทพึงประสงค์ของพระสงฆ์ว่าควรดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะชีวิตประชาชนจะดีงาม มีความสุข สังคมจะร่มเย็น ประเทศชาติจะมั่นคงได้ด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป พระสงฆ์ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และภูมิหลังของผู้ฟัง

๕. ด้านการสาธารณูปการ

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน นั้นเป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระภิกษุ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงการสาธารณูปการไว้หลายท่าน ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวถึง ด้านการสาธารณูปการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่าเป็น“ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้าง

และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับ ด้านการสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า“การสาธารณูปการ” นั้นดังนี้

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
 ๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค

๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๘๗}

พระราชรัตนมูณี (ชยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ^{๘๘}

๑) การบูรณะและพัฒนาวัด

๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาส หรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๘๙}

๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายในแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

^{๘๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕ หน้า ๕๔-๕๕. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม)

^{๘๘} พระราชรัตนมูณี (ชยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๘.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑ - ๑๒.

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำ การด้าน การสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำ ด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
๒. การกระทำ ด้วยเอกสารรายงาน
๓. การกระทำ โดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริม ด้านการสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัว หลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้า คณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมด้านการสาธารณูปการและ ส่งเสริมการด้านการสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้น การปฏิบัติต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัด และพอเหมาะ พอควรแก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับ พระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง งานด้านการสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อน เป็น งานระดับท้องถิ่นและการพระพุทธรักษา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการและเห็น ผลงานของพระสังฆาธิการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความ ขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลุกลามใหญ่โต ก็เพราะด้านการสาธารณูปการเป็นเหตุหาก เจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัครสมานสามัคคี ระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระพุทธรักษาดำเนินไปด้วย ความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระ สังฆาธิการทุกระดับชั้น

สรุปว่า วัดได้ดำเนินการจัดด้านการสาธารณูปการ โดยการปรับแต่งอาคาร สถานที่ให้เหมาะสม ลักษณะของวัดในพระพุทธรักษาที่จัดด้านการสาธารณูปการที่พึงประสงค์ คือเป็นสถานที่สงบ ร่มรื่น มีลักษณะเป็นป่า หรือสวน ที่จะให้ความรื่นรมย์ มีการจัด

สภาพแวดล้อม มีการจัดแต่งโบสถ์ เจดีย์ วิหารด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีการจัดสัดส่วนพื้นที่ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ให้เหมาะสมอย่างลงตัว และเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์

๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการจัดการให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ ซึ่งมีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบาทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๙๐}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการจัดการให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ด้าน การสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๙๑}

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการ และวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่ง

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒-๖๕.

^{๙๑} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

หน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำหนดในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะ พระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการด้านการสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมืองจึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลาง

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่าด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๙๒}

พระสังฆาธิการมีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวคือ มีบทบาทเป็นผู้ให้ ทั้งทางวัตถุสิ่งของ การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชน พัฒนาสาธารณสุข บริจาคเครื่องสาธารณูปโภคแก่ชาวบ้าน และโรงเรียน อีกทั้งเป็นผู้ชี้แนะทางความคิดปลุกจิตสำนึกประชาชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีศีลธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สรุปว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ดังนี้

๑. เป็นไปเพื่อความเรียบร้อยแห่งพระภิกษุ สามเณร

^{๙๒}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, หน้า ๒๕.

๒. เป็นไปเพื่อการนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใส
๓. เป็นไปเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้อันเป็นกำลังของพระพุทธศาสนาในอนาคต
๔. เป็นไปเพื่อความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชนทั่วไป
๕. เป็นไปเพื่อสร้างแบบอย่างอันดีแก่ประชาชนทั่วไป
๖. เป็นไปเพื่อการประสานระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรของรัฐ อันจะให้ความร่วมมือกันเป็นไปด้วยดี

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

คำว่า “สงฆ์” ตามความเข้าใจทั่วไปคือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้รู้ตาม พระสงฆ์ในความหมายพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางวินัยนั้นท่านหมายเอาภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่า พระสงฆ์^{๙๓} พระสงฆ์เป็นสถาบันบุคคลที่เกิดขึ้นตามการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผ่านวิธีการอุปสมบทตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ทำหน้าที่ในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงในปัจจุบัน

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อสังคม ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงความหมายการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๙๔}

^{๙๓} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต), พระสงฆ์กับการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๘.

^{๙๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ว่า ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และ การพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์^{๙๕}

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นงานที่พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน และการเผยแผ่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรมและสติปัญญาและสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการบริหารและการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือ ระบบกลั่นกรองและกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่มาบวช ส่วนระบบกลั่นเกลารักษาสำหรับผู้ผ่านการบวชมาแล้ว^{๙๖}

สรุปว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อสังคมคือกิจการหรือภาระหน้าที่ที่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานบริหารในพระพุทธศาสนาต้องช่วยจัดช่วยทำ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาชั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย ความสงบ ความสามัคคี และความเจริญวัฒนาถาวรของพระศาสนา เป็นต้น มี ๖ อย่างคือ ๑) การปกครอง ดูแล ๒) การจัดการศึกษา ๓) การจัดการศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

๒.๕ การบริหารจัดการของวัดเขาอิติสุคโต

วัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นวัดที่พระภิกษุจำพรรษาเป็นจำนวนมากที่สุดในอำเภอหัวหิน โดยปีหนึ่งๆ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ปีละ ๖๐ รูป อีกทั้งมีแม่ชีที่มาอาศัยปฏิบัติอยู่ปีละ ๔๕ คน ซึ่งมีอุบาสกอุบาสิกา ที่มาประพฤติปฏิบัติธรรมวันละ ๓๐ - ๔๐ คน และมีอุบาสกอุบาสิกาอีกส่วนหนึ่งที่เข้ามาพักอาศัยอยู่เป็นประจำภายในวัดมีจำนวนมากถึง ๑๐๐ คน วัดเขาอิติสุคโตจึงมีวัดอุประสงค์ ๓ ประการในการบริหาร ได้แก่

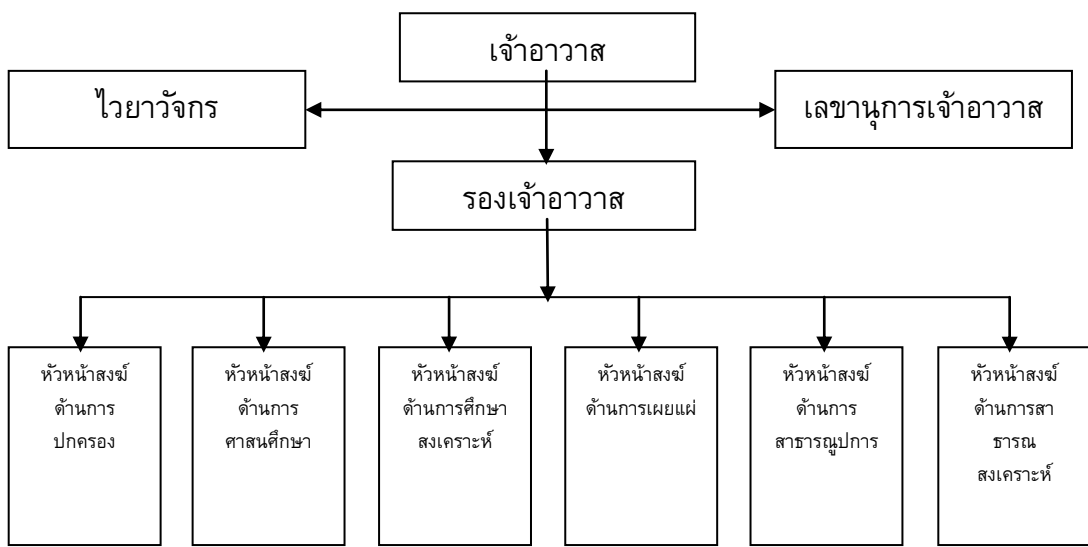
๑. สัพพปาปัสส อกรรมัง การไม่กระทำบาปทั้งปวง

^{๙๕}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), *การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๙๖}พระไพศาล วิสาโล, *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกวิกฤต*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

- ๒. กุศลัสสัมปทา การทำความดีให้ถึงพร้อม
 - ๓. สจิตตปริโยทปนัง การชำระจิตใจให้สะอาดหมดจด
- เพียง ๓ อย่างนี้เป็นกฎเหล็กของวัดเขาอิติสุกโต ที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี ตามรอยบาทพระศาสดานั่นเอง

โครงสร้างการบริหาร วัดเขาอิติสุกโตมีดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ โครงสร้างการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม วัดเขาอิติสุกโต

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ของพระสังฆาธิการวัดเขาอิติสุกโต
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑) ด้านการปกครอง

๑. มีการอบรมพระภิกษุ – สามเณร ตลอดถึงอุบาสกและอุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมภายในวัด ให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันตามหลักสาราณียธรรมและสามัคคีธรรม โดยยึดหลักพระธรรมวินัยและเคารพกันตามอายุพรรษา

๒. มีการสอดส่องดูแลพระภิกษุ - สามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยคือให้ตั้งงามด้วยศีลาจารวัตรและวัตรปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจของสาธุชนและเป็นที่เจริญศรัทธาของสาธุชน

๓. มีการจัดประชุมพระภิกษุ - สามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านกิจวัตรประจำวันและวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย เพื่อให้สำนึกถึงวัตถุประสงค์ของการเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา คือ เพื่อสลัดตนออกจากทุกข์ทั้งปวงและทำพระนิพพานให้แจ้ง

๔. มีการอบรมพระภิกษุ ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและวิสัยทัศน์ ในการบริหาร การปกครองและมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดี ด้วยหลักพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ

๕. มีการส่งเสริมให้พระภิกษุผู้มีคุณวุฒิและวิบุลย์ ให้มีหน้าที่ในการปกครองดูแล หมู่คณะภายในวัด เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาสและเพื่อดูแลทุกข์สุขของพระภิกษุ – สามเณรอย่างใกล้ชิด

สรุปว่า วัดเขาอติสุคโต มีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดถึงอุบาสกและ อุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมภายในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญและนำหลักธรรม ที่เป็นหลักในการปกครอง เช่น พรหมวิหาร ๔ สาราณียธรรม ๖ อปริหานิยธรรม ๗ เป็นต้น มาใช้ในการบริหารหมู่คณะ

๒) ด้านการศาสนศึกษา

๑. มีการส่งเสริมให้พระภิกษุ – สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา ให้ศึกษาทั้งปริยัติ สัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรมและปฏิบัติสัทธรรม คือให้รู้หลักที่ถูกต้อง ที่จะสามารถนำไปสู่การ ปฏิบัติธรรม

๒. มีการจัดหาทุนและตั้งมูลนิธิเพื่อเป็นทุนการศึกษาของพระภิกษุ – สามเณรที่ ศึกษาเล่าเรียนทั้งแผนกธรรมและวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ เพียงพอ

๓. มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอน/นักเรียนผู้สอบได้พระปริยัติธรรมทั้งแผนก ธรรม ให้มีขวัญและกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนและดำรงอยู่ในสมณะเพศเพื่อสืบอายุ พระพุทธศาสนา

๔. มีการสรรหาและพัฒนาครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมะและด้านการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การสอนและเพิ่มจำนวนการสอบได้สนามหลวง ตลอดถึงการส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรได้ศึกษา ทางโลก เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

๕. มีการจัดให้มีการอบรมนักเรียนก่อนสอบ เพื่อวัดความรู้ก่อนที่จะเข้าสอบ สนามหลวง

สรุปว่า วัดเขาอติสุคโต มีการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ตลอดถึงอุบาสกและ อุบาสิกาได้ศึกษาหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งปริยัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิบัติ สัทธรรม ตลอดถึงส่งเสริมให้ศึกษาวิชาทางโลกอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๑. มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการศึกษาแก่โรงเรียนที่ขาดแคลน เพื่อแบ่งเบาภาระของโรงเรียนและส่งเสริมการศึกษาให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
๒. มีการให้ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาโดยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อนแต่มีความประพฤติดี ให้มีโอกาสทางการศึกษา เพื่อเป็นกำลังของชาติต่อไป
๓. มีการช่วยเหลืองบประมาณในการสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาแก่โรงเรียนต่าง ๆ
๔. มีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความประพฤติดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้ศึกษาหาความรู้ให้สูงที่สุด ตามสติปัญญาความสามารถของแต่ละบุคคล

สรุปว่า วัดเขาอติสุคโต มีการสงเคราะห์ด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้มีโอกาสในการศึกษาและช่วยสงเคราะห์อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็นการช่วยเหลือสังคม โดยยึดหลักว่าวัดช่วยบ้าน/โรงเรียน บ้าน/โรงเรียนช่วยวัด

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. มีการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ตั้งอยู่ในคำหลักสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยถูกต้อง เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ตามหลักบَابัตทุกข์ บำรุงสุข
๒. มีการจัดให้มีกิจกรรมการบำเพ็ญบุญกุศลเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา เป็นต้น และวันสำคัญของทางวัด เช่น วันทำบุญอายุวัฒนมงคลของเจ้าอาวาสวัดเขาอติสุคโต เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้บำเพ็ญกุศลร่วมกันและรำลึกถึงผู้มีพระคุณ
๓. มีการจัดให้มีพระวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ ออกจาริกไปอบรมสั่งสอนธรรมปฏิบัติแก่พุทธศาสนิกชนตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เพื่อเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเข้าถึงประชาชนและแบบเชิงรุก
๔. มีการใช้กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและหาอุมบายวิธีในการสกัดกั้นสิ่งที่เป็นสังฆกรรมปฏิรูป (ภัยต่อพระพุทธศาสนา) ซึ่งนับวันจะมากยิ่งขึ้นและรุนแรง เพื่อเป็นการสืบวรพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร และให้ดำรงอยู่คู่ประเทศไทยสืบไป
๕. มีการดำเนินให้นักเรียนนักศึกษาทุกระดับเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจและปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่ยังเด็กเพื่อลดปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นรอบด้าน
๖. มีการแนะนำและสั่งสอนให้ประชาชนเข้าใจในหลักศาสนพิธี ศาสนธรรมและหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องและเหมาะสม

สรุปว่า วัดเขาอติสุคโต มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบเพื่อช่วยกันประกาศ พระสัจธรรมอันเป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุผล แก่ประชาชนทุกวัยเพื่อช่วยลดปัญหาของ สังคมและเพิ่มสร้างปัญญาประดิษฐ์ประจำปีที่สองสว่างจ้าให้เกิดขึ้นทุกสังคม

๕) ด้านการสาธารณูปการ

๑. มีการจัดศาสนสมบัติหรือศาสนสถานให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎกระทรวง กฎ มหาเถรสมาคมและตามพระบรมพุทธานุญาต โดยให้ถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์และยุติธรรม

๒. มีการวางแผนในการก่อสร้างอาคาร เสนาสนะภายในวัด ให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย มีความร่มรื่น มีความสงบ เป็นรมณีสถาน เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญ กุศล โดยยึดหลักว่า ให้ได้ใช้ประโยชน์มากที่สุด

๓. มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติ ธรรม ภายในวัดให้บริบูรณ์ เพียงพอแก่ความต้องการในเวลาที่มีพุทธศาสนิกชนมาปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ

๔. มีการดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม ให้มี สภาพที่ใช้งานได้และเป็นการประหยัดทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด

๕. มีการปลูกต้นไม้ที่สำคัญทางพุทธประวัติคือเรื่องราวของพระพุทธเจ้า ที่พระ พุทธองค์ในสมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์ประทับนั่งแล้วบำเพ็ญเพียรจนได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมา สัมโพธิญาณเป็นศาสดาเอกของโลกและต้นไม้ที่หายากควรแก่การอนุรักษ์

สรุปว่า วัดเขาอติสุคโต มีจัดระบบการสาธารณูปการเช่น การก่อสร้าง การ บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ให้มีความมั่นคงและเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ และคุ้มค่ากับ ปัจจัยที่สาธุชนได้ถวายมาโดยยึดหลักว่า ให้ประหยัดสุดและได้ประโยชน์มากและมีการปลูก ต้นไม้ที่สำคัญและหายากอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของอนุชนคนรุ่นหลัง

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑. มีการดำเนินกิจการสาธารณสงเคราะห์ด้วยการร่วมสร้างอาคารหรือสถานที่ ที่มี ความจำเป็นต่อการใช้ทำงาน ของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและวัดต่าง ๆ

๒. มีการมอบอุปกรณ์การศึกษาและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อสำนักงาน เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ

๓. มีการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่น น้ำท่วม เป็นต้น ในจังหวัด ต่าง ๆ ที่มีความเดือดร้อน

๔. มีการช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตามหลักพระพุทธศาสนาแก่บุคคลที่มีความเดือดร้อนและทุกข์ใจ ให้มีความสุขกายสบายใจ และเพื่อเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า

สรุปว่า วัดเขาอติสุตโต มีการสงเคราะห์และช่วยเหลือสังคมทั้งด้านวัตถุและทั้งด้านธรรมะอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและพัฒนาบุคลากร เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นภายในสังคมโดยส่วนรวม

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ

จากการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพไว้หลายท่าน พอสรุปได้ดังนี้

ชัชฌา บุญเครือ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารการคลังท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดนครราชสีมา” ผลจากการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารการคลังด้านงบประมาณในเรื่องความรู้ความสามารถร้อยละ ๗๒.๙ และมีความร่วมมือในการปฏิบัติงานร้อยละ ๗๕.๐ กลุ่มตัวอย่างประสิทธิภาพการบริหารการคลังด้านการเงินและบัญชีเรื่องความรู้ความสามารถร้อยละ ๙๙.๒ และมีความร่วมมือในการปฏิบัติงานร้อยละ ๙๔.๐ กลุ่มตัวอย่างประสิทธิภาพการบริหารการคลังด้านการจัดเก็บรายได้ เรื่องความรู้ความสามารถร้อยละ ๙๑.๙ และมีความร่วมมือในการปฏิบัติงานร้อยละ ๙๗.๖๐ กลุ่มตัวอย่างประสิทธิภาพการบริหารการคลังด้านการบริหารพัสดุ เรื่องความรู้ความสามารถร้อยละ ๙๕.๔๕ และมีความร่วมมือในการปฏิบัติงานร้อยละ ๙๒.๒ สรุปประสิทธิภาพการบริหารการคลังท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดนครราชสีมาในเรื่องความรู้ความสามารถร้อยละ ๙๑.๗๙ และมีความร่วมมือในการปฏิบัติงานร้อยละ ๙๕.๔^{๙๗}

ปราณี เปี้ยัญญา ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการให้บริการงานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” ผลจากการวิจัยพบว่า ความพร้อมของสถาบันและพัฒนาในการให้บริการงานวิจัยที่หน่วยงานส่วนใหญ่จัดให้บริหารโดยภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน มีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับหน่วยงานที่ให้บริการเป็นรายด้านตามภารกิจที่รับผิดชอบการให้บริการเฉพาะทาง มีความพร้อมในระดับมากได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้บริการด้านพัสดุ การให้บริการด้านโสตทัศนอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การให้บริการสถานที่พักในการ

^{๙๗}ชัชฌา บุญเครือ, “ประสิทธิภาพการบริหารการคลังท้องถิ่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๗๗.

ทำวิจัย การให้บริการโรงเรือนกระจกและเรือนฉายรังสี การให้บริการอุปกรณ์ด้านการเกษตร เครื่องมือวิทยาศาสตร์ รถแทรกเตอร์ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งทุนอุดหนุนวิจัย ส่วนความร่วมมือในการให้บริการของหน่วยงานที่ค้นพบว่าอยู่ในระดับน้อยคือ เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกการให้บริการด้านสถานที่ การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ผลการวิจัย การให้บริการทดสอบและวิเคราะห์ผลด้านวิทยาศาสตร์ การประสานงานการจัดทำโครงการวิจัยในการเข้าร่วมประชุม สัมมนาเสนอผลวิจัย ความทันสมัยของฐานข้อมูลทางการวิจัย การเชื่อมโยงระบบการจัดเก็บฐานข้อมูลทางการวิจัยกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศ และการจัดสัมมนาเกี่ยวกับผลงานวิจัยแต่ละสาขา^{๔๘}

เพ็ญประภา เปี่ยมพุก ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” ผลจากการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันตามฐานะของสถาบันการศึกษาเอกชนและสถานที่ตั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันการศึกษาเอกชน พบว่างบประมาณรวมและฐานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยที่การเพิ่มระดับการใช้งบประมาณที่มากกว่าระดับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จะมีผลทำให้ความไม่มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้น ส่วนฐานะของสถาบันอุดมศึกษามีผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน^{๔๙}

สมพร เพียรพิทักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการดำเนินงานทะเบียนและสถิติกองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา” ผลจากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานทะเบียนและสถิติกองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพาโดยรวม ๓ ด้าน อยู่ในระดับดี ขั้นตอนการให้บริการมีความรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน ด้านสถานที่ มีความจำนนเพียงพอในการให้บริการ มีความสะอาดและมีแสงสว่างเพียงพอต่อการให้บริการ และด้านบุคลากรที่

^{๔๘}ปราณี เบ็ญธัญญา, “ประสิทธิภาพการให้บริการงานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕.

^{๔๙}เพ็ญประภา เปี่ยมพุก, “ประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน”, *วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙.

ให้บริการ เจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้นเอาใจใส่ มีความสภภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นกันเอง ต่อการให้บริการ^{๑๐๐}

สมพงษ์ นิตพิทักษ์ชน ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอท่าม่วง โดยวิเคราะห์ข้อมูล ๖ ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ, ด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, ด้านงานบุคลากร, ด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ, ด้านงานกิจกรรมนักเรียน, และด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์ ของผู้บริหารและข้าราชการส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมีประสิทธิภาพสูงมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๗๗ ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาฝากไว้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการร่วมประชุมวางแผนกับผู้บริหาร ครูผู้ดูแลเด็ก เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กการร่วมจัดกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ วันสำคัญทางศาสนา และการบริจาคทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๗๒^{๑๐๑}

สมพงษ์ ภิรมย์ชม ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีจังหวัดจันทบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่า คณะกรรมการบริหารและผู้เกี่ยวข้องส่วนมากเป็นเพศชายอายุระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้เฉลี่ยเดือน ๆ ละ ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมากกว่า ๔ ปี คณะกรรมการบริหารและผู้เกี่ยวข้องมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ และตำแหน่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี สำหรับระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตาม

^{๑๐๐}สมพร เพียรพิทักษ์, “ประสิทธิภาพการดำเนินงานทะเบียนและสถิติกองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙), หน้า ๘๑.

^{๑๐๑} สมพงษ์ นิตพิทักษ์ชน, ว่าที่ร้อยตรี, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๗๔.

อำนาจหน้าที่ที่ต้องทำของประธานกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับสูงและมีปัญหาและอุปสรรคในด้านงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ^{๑๐๒}

ศศิวิมล ธรรมเกษร ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปกครองการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่าการปกครองการปกครองส่วนตำบลมีประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านหลักการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาหลักความคุ้มค่าและหลักคุณธรรม ส่วนประสิทธิภาพการปกครองการตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การปกครองการปกครองส่วนตำบลที่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ตำแหน่ง จำนวนครั้งที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา และระดับชั้นองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการปกครองการปกครองส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนการปกครองการปกครองส่วนตำบลที่มีสถานภาพสมรส อาชีพแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการปกครองการปกครองส่วนตำบลตามหลักการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน กล่าวคือ การปกครองการปกครองส่วนตำบลที่มีสถานภาพสมรสมีประสิทธิภาพการปกครองการปกครองส่วนตำบลตามหลักการมีส่วนร่วมมากกว่าการปกครองการปกครองที่โสด หม้าย หย่า แยก ส่วนการปกครองการปกครองส่วนตำบลที่ประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่ ทำนามีประสิทธิภาพการปกครองการปกครองส่วนตำบลตามหลักมีส่วนร่วมมากกว่าการปกครองการปกครองที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๐๓}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานนั้นก็คือการที่คนทุกคนทุกระดับชั้นในหน่วยงานช่วยกันดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นงานการศึกษา งานบริการหน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้บรรลุผลเสร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ให้มีคุณภาพมากที่สุดคือ ข้อแก้ไขและอุปสรรคในงานที่บริหารนั้นมีน้อยที่สุด และผลของงานที่ออกมา นั้นย่อมเป็นที่พอใจของคนทุกฝ่าย ดังนั้นประสิทธิภาพของงานจะมีได้มากน้อยเพียงใดก็ต้องอยู่กับผู้บริหารทุกระดับชั้น ที่จะต้องช่วยกันทำงานด้วยความสามัคคี ด้วยความเสียสละ ประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

^{๑๐๒} สมพงษ์ ภิรมย์ชม, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีจังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔.

^{๑๐๓} ศศิวิมล ธรรมเกษร, “ประสิทธิภาพการปกครองการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๘๒.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

จากการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารไว้หลายท่าน ดังนี้

พระมหามานิตย์ บัวเพชร ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารัง เขต ๒” ผลจากการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการเรียนการสอนและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๖ ด้านพบว่า ๑) ด้านการจัดการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก และการคิด ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ และมีประเด็นปัญหาคือครูมีความรู้ในเนื้อหาสาระในวิชาพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอจึงไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์แก้ไข้ปัญหาได้ ๒) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ครูมีความสามารถในการควบคุมชั้นเรียนได้และมีประเด็นปัญหาครูไม่ได้อบรมในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ครูจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีประเด็นปัญหาคือครูไม่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนเช่น ขาดความเคารพต่อครูด้วยกัน ใช้คำพูดไม่สุภาพระหว่างกัน ๔) ด้านการจัดสื่อและเทคนิควิธีกระตุ้นความสนใจใคร่รู้ ครูใช้สื่อในการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอนและมีประเด็นปัญหาคือ ครูไม่มีทักษะในการผลิตสื่อสำหรับสอน ๕) ด้านการส่งเสริมบุคลิกภาพของครูที่เหมาะสมกับครูที่สอน ครูได้รับการอบรมเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพของครูที่เหมาะสมกับครูที่ และมีประเด็นปัญหาคือ ครูไม่มีความเชื่อมั่นและไม่มีความภาคภูมิใจในวิชาที่ตนสอน ๖) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ครูประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนและเสนอผลการประเมินให้ครูทุกคนได้ทราบเพื่อนำไปแก้ไข้พฤติกรรมของนักเรียน และมีประเด็นปัญหาคือ ครูไม่การวางกรอบและมาตรฐานในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน^{๑๐๔}

พระมหาธฤติ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่า ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักอริยปไตย ๓ พบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการแสดงความคิดเห็นสำหรับการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักให้บุคลากรมีส่วนร่วม มีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ มีการปฏิบัติงานโดยยึดหลักประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีการมอบหมายให้ครูประเมินการปฏิบัติงานของครูด้วยตนเอง มีการจัด

^{๑๐๔} พระมหามานิตย์ บัวเพชร, “การบริหารการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารัง เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๓.

ปฐมนิเทศให้บุคลากรใหม่ มีการติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และมีการเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านพรหมวิหาร ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการให้คำแนะนำ ชี้แจง เมื่อประสบปัญหาในการทำงาน การช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อประสบภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น การส่งเสริมให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี การแสดงความยินดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อได้เลื่อนตำแหน่ง การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การให้เชิญชวนแก่บุคลากรที่พ้นจากงานไปแล้ว ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทำผลงานทางวิชาการหรือทำงานวิจัย การมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ ความสามารถ ความถนัด การกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานของตนเอง และการสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในหมู่คณะ ในโรงเรียน ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักสังคหวัตถุ ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานโดยเสมอภาค การส่งเสริมบุคลากรให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน การกำหนดค่าตอบแทนและประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคลากรตามผลงานที่ได้ปฏิบัติ การปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ การยกย่องและชมเชยครูที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่กล่าววาจาล่วงเกิน หรือดูถูก ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ในการรักษาระเบียบวินัย การช่วยเหลืองานฌาปนกิจสงเคราะห์ของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือญาติของผู้ใต้บังคับบัญชา การส่งให้ไปฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ เช่น กีฬา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และการสนับสนุนเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับตามความสามารถและความเหมาะสม ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักกอดติ ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการชี้แจงทำความเข้าใจแก่บุคลากรเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบ การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ แก่บุคลากร การชี้แจงเกี่ยวกับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ของบุคลากร ความพึงพอใจเมื่อผลงานของบุคลากรในโรงเรียนเป็นที่ยอมรับ การประเมินผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรม การตักเตือนด้วยวาจาเมื่อมีการกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ไม่ซ้ำเติมผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อเกิดปัญหาในหน้าที่การงาน กฎระเบียบการให้บุคลากรพ้นจากงานในโรงเรียนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสม การประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณา ก่อนมีการโยกย้ายหรือ

ปรับเปลี่ยนตำแหน่ง และการสอบสวนให้รู้ถึงข้อเท็จจริงของสาเหตุและสถานการณ์ ที่มีการกระทำผิดอย่างรอบคอบก่อนการลงโทษได้^{๑๐๕}

^{๑๐๕} พระมหาธุดิต วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร), "การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร", *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๓.

พระศรีอาริยะ ปิยสีโล (สิงห์คำ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารและรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของวิทยุชุมชน วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลจากการวิจัยพบว่า ในการดำเนินงานบริหารจัดการวิทยุชุมชนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดสามพราน พบว่า ได้มีปัญหาด้านโครงสร้างการบริหาร นโยบาย บุคลากร งบประมาณ การกระจายเสียง และผังรายการ อันมีผลต่อกระบวนการผลิตรายการเผยแผ่ธรรมะของวัดสามพรานแก่กลุ่มเยาวชน อาทิปัญหาด้านผู้จัดการรายการซึ่งไม่เพียงพอหรือที่มีอยู่ก็ขาดความรู้ในเรื่องของธรรมะ จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องในการออกอากาศ ขาดความเอาใจใส่ ขาดทักษะ เทคนิค สীลาในการพูด ขาดประสบการณ์และความรู้ในข้อมูลข่าวสารทางโลก ในส่วนปัญหาด้านเนื้อหาของรายการนั้นพบว่า เนื้อหาธรรมะส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญจิตภาวนา ซึ่งเนื้อหาที่หนัก และลึกซึ้ง ทำให้ไม่เหมาะแก่เยาวชน ส่วนปัญหาด้านในการออกอากาศ ก็ไม่ตรงกับเวลาว่างของเยาวชน เมื่อสอบถามความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการธรรมะที่เหมาะสมกับเยาวชนนั้นพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมคือรายการเพลง รายการสนทนาปัญหาเยาวชน และรายการละครที่สอดแทรกธรรมะ ศีลธรรม คุณธรรม และคติเตือนใจ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่เยาวชนให้ความสนใจ ส่วนผู้จัดการรายการจะต้องมีภาพลักษณ์ที่ดี มีความประพฤติดีเป็นแบบอย่าง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรู้ดีในเรื่องธรรมะ ใช้ภาษาถูกต้อง สุภาพเรียบร้อย น้ำเสียงไพเราะ นุ่มนวล ชัดเจน มีเทคนิคและลีลาในการจัดรายการธรรมะให้สนุกสนาน เนื้อหารายการควรเป็นธรรมะที่สั้นและเข้าใจง่าย ควรเปิดโอกาสให้มีการตอบปัญหาธรรมะในรายการต่าง ๆ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับระยะเวลาในการออกอากาศที่เหมาะสมคือ ๓๐ นาที ในวันหยุดหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือ ช่วงเวลา ๑๕.๐๐-๒๐.๐๐ น. วันจันทร์-วันศุกร์ คือช่วงเวลา ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ น.^{๑๐๖}

พระเจริญ จิริสุโก (เมืองประทับ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างใช้หลักธรรมาภิบาลในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทั้งผู้บริหาร พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างให้ความสำคัญในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาลเมืองบางกรวยได้ดีมีประสิทธิภาพ และให้การบริหารงานของเทศบาลประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๑๐๗}

^{๑๐๖} พระศรีอาริยะ ปิยสีโล (สิงห์คำ), “การบริหารและรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของวิทยุชุมชน วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๔.

^{๑๐๗} พระเจริญ จิริสุโก (เมืองประทับ), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๘.

ขนิษฐศรี ลีอารีย์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒” ผลการวิจัย พบว่า การวางแผนงานทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียน ให้คณะครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียน ปัญหาการวางแผนงานทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาอันดับแรก คือ โรงเรียน จัดสรรงบประมาณของโรงเรียนกระจายไปตามแผนงานและโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม การจัดทำแผนงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมือง พัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนมีการจัดเก็บทะเบียนเอกสารและหลักฐานแสดงผลการเรียนรู้ถูกต้อง เป็นระบบ และปัจจุบัน ปัญหาการจัดทำแผนงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและ เมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมค่อย เช่น การจัดทำเอกสารประกอบการเรียน แผนการสอน สื่อประกอบการสอนและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น การดำเนินงานตามแผน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียน สนับสนุนให้ครูไปร่วมประชุมอบรมสัมมนาและลาศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้และการปฏิบัติงาน ปัญหาการดำเนินงานตามแผน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมือง พัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนจัดให้มีการศึกษาและฝึกงานนอกสถานที่ การประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนนำ ข้อมูลจากข้อสรุปเสนอแนะจากแผนงาน โครงการ กิจกรรม มาใช้ประกอบในการวางแผนจัดการศึกษา ของโรงเรียน ปัญหาการประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและ เมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนไม่ได้ติดตามผลนักเรียนที่จบหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูปฏิบัติการสอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีทักษะต่อการบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๑๑๔}

^{๑๑๔} ขนิษฐศรี ลีอารีย์, “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขา

ทรงวุฒิ เทพรักษา ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย” ผลจากการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ ครูกิจการนักเรียน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ยกเว้นประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและประธานนักเรียน ที่เห็นว่ามี การดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ย การดำเนินการสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา เห็นว่าจัดให้คณะครูได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานของโรงเรียนในชุมชนบนพื้นที่สูง ขณะที่ครูวิชาการและครูกิจการนักเรียนเห็นว่า มีการจัดทำแผนปฏิบัติการตามผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ประสบมา มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงที่สุด ส่วนประธานกรรมการสถานศึกษาเห็นว่าตนมีส่วนร่วมในการสอนแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นในระดับมาก นอกจากประธานนักเรียนเท่านั้นที่เห็นว่า ตนมีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยทุกรายการ^{๑๑๘}

ธานินทร์ นางาม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนร่วมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี” ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเห็นว่าสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการบริหารจัดการการเรียนการสอนในโรงเรียนร่วม โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคลากร และด้านสนับสนุนการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ในการการเรียนการสอนในโรงเรียนร่วมสามารถดำเนินการได้อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหา โดยเมื่อมองภาพรวมแล้วสามารถจัดได้ระดับปานกลางอาจจะค่อนข้างไปทางน้อยและมีปัญหาในการดำเนินงานและเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการ ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า โรงเรียนของห้องสมุดที่มีหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบและโรงเรียนไม่มีการคัดแยกเด็กเป็นระบบที่ตรวจสอบได้ รวมทั้งควรจัดให้มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ไม่ชัดเจน ด้านการบริหารงานบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่า ประเด็นที่เป็นปัญหาและควรได้รับการสนับสนุนคือบุคลากรได้รับการนิเทศติดตามผลไม่ต่อเนื่อง ส่วนครูผู้สอนเห็นว่า ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนร่วมอย่างต่อเนื่อง ด้านการสนับสนุนการเรียน

การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙), หน้า ๘๘.

^{๑๑๘}ทรงวุฒิ เทพรักษา, “การบริหารการจัดการการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๒.

การสอนทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเห็นสอดคล้องกันว่า ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการช่วยเหลืออย่างอื่นไม่เพียงพอ^{๑๑๐}

นรินทร์ พูลสวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหามากที่สุดด้านที่มีปัญหารองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการติดตามผลและนิเทศการสอน ด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ความพร้อมของครูในด้านความรู้เกี่ยวกับวิชาเฉพาะ และข้อที่มีปัญหามากที่สุดในแต่ละด้านเรียงตามลำดับลงไป คือ การเชิญวิทยากรภายนอกมาสาธิตการสอนแก่ครูเป็นปัญหาในด้านการ ติดตามผลและนิเทศการสอน การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นปัญหาในด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร และการจัดตั้งธนาคารข้อสอบเป็นปัญหาสำคัญที่สุด ในด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนแล้วพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๑๑}

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ ในที่ศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น” ผลจากการวิจัยพบว่า ที่ศนะต่อการบริหารงาน โดยภาพรวมพระสังฆาธิการในจังหวัดขอนแก่น มีที่ศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การบริหารงานวิชาการและงานศาสนศึกษา การบริหารงานศาสนสมบัติ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานการเงิน พระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอ มีที่ศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีระดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การบริหารงานวิชาการและการบริหารงานธุรการ การบริหารงานศาสนศึกษา การบริหารงานศาสนสมบัติ และการบริหารงานการเงิน พระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีที่ศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีระดับค่าคะแนน

^{๑๑๐}ชานินทร์ นางาม, “การบริหารการจัดการเรียนการสอนในเรียนเรียนร่วมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๘๘.

^{๑๑๑}นรินทร์ พูลสวัสดิ์, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๓), หน้า ๗๔.

เฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การบริหารงานวิชาการและงานศาสนศึกษา การบริหารงานศาสนสมบัติ การบริหารงานธุรการ และการบริหารงานการเงิน และการเปรียบเทียบทัศนะของพระสังฆาธิการ โดยภาพพระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอและพระสังฆาธิการและกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕ พระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอและพระสังฆาธิการและกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอแยกเป็นรายได้คือ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานการเงิน การบริหารงานศาสนศึกษา การบริหารงานศาสนสมบัติ และการบริหารงานวิชาการ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๒}

พุกษา พุทธรักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก” ผลจากการวิจัยพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า ๕๐ ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท และมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกหรือทำงานกับสหกรณ์มากกว่า ๑๕ ปี มีวัตถุประสงค์ในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เพื่อกู้เงินไปจ่ายหนี้สินเดิม ในส่วนของการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ โดยภาพรวม สมาชิกมีความเข้าใจ แต่ยังคงไม่มีความเข้าใจว่าใครเป็นเจ้าของสหกรณ์ ในระดับการปฏิบัติในด้านการบริหารจัดการสหกรณ์ ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติมาก โดยมีระดับของการปฏิบัติในเรื่องมีการกำหนดวิธีควบคุมตรวจสอบดูแลการเก็บรักษาเอกสารด้านการเงินการบัญชี และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากที่สุด การบริหารจัดการสหกรณ์โดยหลักสังคหวัตถุ ๔ ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ในด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอรรถจริยา และด้านสมานัตตตา ที่ยังคงมีระดับการปฏิบัติน้อย ได้แก่ สหกรณ์ได้ให้ความช่วยเหลือและให้สวัสดิการต่างๆแก่สมาชิกอย่างเหมาะสมและพอเพียง เมื่อเห็นสมาชิกโกรธหรือไม่พอใจในการมาใช้บริการของสหกรณ์ ก็ช่วยพูดจาให้เข้าใจและหายโกรธ เจ้าหน้าที่ช่วยเหลืองานของสมาชิกในชุมชนทุกครั้งที่มีโอกาส และเจ้าหน้าที่ได้มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ของสำนักงานอย่างประหยัดและเหมาะสม และทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคพร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น^{๑๓}

^{๑๒}ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๘๓.

^{๑๓}พุกษา พุทธรักษ์, “การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๓.

ศิริยา โณแก้ว ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา โรงเรียนสิริวิทย์วิทยา จังหวัดสมุทรปราการ” ผลจากการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสิริวิทย์วิทยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักความคุ้มค่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ๒) การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสิริวิทย์วิทยา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอนพบว่ามีความแตกต่างกันและที่แตกต่างกันมากที่สุดคือด้านหลักนิติธรรม และแตกต่างกันน้อยที่สุดคือหลักคุณธรรม ๓) ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสิริวิทย์วิทยาที่พบคือ นักเรียน ครู และผู้ปกครองยังขาดระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างจริงจัง ผู้บริหารควรส่งครูไปอบรมหรือจัดอบรมภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูให้ดียิ่งขึ้น และควรสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอน^{๑๑๔}

สรุปได้ว่า การบริหารก็คือการที่ผู้นำหรือหัวหน้าในทุกหน่วยงานนำคณะผู้บริหารหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาตลอดถึงผลของงานให้ถึงจุดสุดตามวัตถุประสงค์ที่ได้ร่วมกันตั้งไว้ โดยที่ผู้นำจะต้องสนับสนุนให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ทำงานอย่างเต็มที่และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสามารถที่ตนถนัดและเชี่ยวชาญ ตลอดถึงมีการวางแผน การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาศักยภาพทั้งคนและงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารวัด

จากการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวัด ไว้หลายท่านพอสรุปได้ ดังนี้

พระครูปลัดทรงศักดิ์ บำรุงราษฎร์ (กนฺตวิโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และการกำกับดูแลและจัดศา

^{๑๑๔}ศิริยา โณแก้ว, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนสิริวิทย์วิทยา จังหวัดสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๙), หน้า ๗๔.

สนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในวัดให้ความสำคัญต่อการปกครองวัดเป็นอย่างมากและให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และการกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง^{๑๑๕}

พระณัฐพล จิตธิมโม (ปราบพินาศ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดณภาพรวมอยู่ระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตชนบุรี ที่มีอายุและวุฒิการศึกษา วุฒิกศีกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในเขตชนบุรีไม่แตกต่างกัน^{๑๑๖}

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองฝาง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษตามอริยาสัย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบายและมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม และมีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกิจนิมนต์ภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่

^{๑๑๕} พระครูปลัดทรงศักดิ์ บำรุงราษฎร์ (กนตวีโร), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๙-๙๐.

^{๑๑๖} พระณัฐพล จิตธิมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๒.

ธรรมะด้วยสื่อต่าง ๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคล และศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็กและเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๑๑๗}

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” โดยศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างจากภูมิภาคต่าง ๆ ภาคละ ๓ รูป รวม ๑๒ รูป โดยศึกษาประวัติชีวิต คุณลักษณะส่วนตัว กระบวนการทำงานของเจ้าอาวาส และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สังคมของวัด และพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ (๑) ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรงประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การติดตาม การบริหารการเงิน เป็นต้น (๒) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ท่าเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัดและการที่วัดลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ^{๑๑๘}

สุรสิทธิ์ ไกรสิน ได้วิจัยเรื่อง “วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลจากการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัดร้างในภาคอีสาน ในแต่ละพื้นที่ที่ทำการวิจัย แต่ละวัดล้วนตั้งขึ้นพร้อมกับการตั้งบ้านเรือนและการสร้างชุมชนบางแห่งเมื่อชุมชนขยายเพิ่มมากขึ้น ทำให้เนื้อที่ภายในวัดคับแคบลง ซึ่งชุมชนถือว่าวัดเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในชุมชนมาทุกยุคทุกสมัย ถ้าสถานที่ไม่เหมาะสมก็ต้องย้ายหรือไปสร้างวัดใหม่จึงทำให้วัดเก่าร้างไป ส่วนวัดที่มีสถานที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่ดี รวมไปถึงข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไม่เหมาะสม ทำให้วัดไม่มีพระจำพรรษาเป็นเหตุให้วัดร้างไปในที่สุด ด้าน

^{๑๑๗} ฉันทนา กล่อมจิต, “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี”, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อัดสำเนา).

^{๑๑๘} มนัส ภาคภูมิ และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๐, (อัดสำเนา).

วิกฤติที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างในภาคอีสาน เกิดจากกรณีดังต่อไปนี้คือ การแตกแยกความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจของชุมชนตกต่ำ ไม่มีผู้บวชสืบทอดศาสนทายาททางพุทธศาสนา ความขัดแย้งระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ชาวบ้านขาดความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เนื้อที่ตั้งวัดมีไม่มากพอที่จะพัฒนาในด้านเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ และความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ วัดตั้งอยู่กลางหมู่บ้านแลพื้นที่ต่ำกว่าบ้านของชาวบ้านเวลาฝนตกน้ำในหมู่บ้านจะไหลไปท่วมวัดซึ่งมีพื้นที่ต่ำ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านได้ สาเหตุที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างภาคอีสานได้แก่ การแตกแยกความสามัคคีของคนในชุมชนขาดศาสนทายาททางพุทธศาสนา ชาวบ้านขาดความเลื่อมใสในตัวพระสงฆ์ ส่วนแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างนั้นสามารถทำได้โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์ของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน^{๑๑๙}

อารยา กอบความดี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลจากการวิจัยพบว่า การจัดการวัดในแต่ละมิติการบริหาร ทั้งด้านปกครอง การบริหาร ศาสนสมบัติ การบริหารสาธารณูปการ การจัดการศาสนบุคคล การศึกษาสงเคราะห์ และศาสนสงเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำองค์ความรู้ของหลักธรรมาภิบาล ทุกประเด็น ทั้งด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักความมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้ระบบและกลไกการบริหารมีรูปแบบ และแนวทางการจัดการ แบบผสมผสาน ทั้งแบบด้านตะวันตกและด้านตะวันออก ที่สามารถบูรณาการ การจัดการได้ สอดคล้องกับแนวคิดของปกรณ ศรีดอนไผ่ ซึ่งกล่าวถึงหลักการบริหารงานเชิงระบบ (System Approach) ที่ต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกัน มีความสัมพันธ์กัน กำหนดเป็นขอบเขตการจัดการที่ชัดเจนไว้อย่างเป็นระบบ อันจะนำมาซึ่งการบริหารจัดการที่เชื่อถือได้ รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารธรรมาภิบาลกับวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งสัมพันธ์อย่างให้ตอบแบบสัมภาษณ์ แล้วได้ข้อสรุปที่เป็นระบบการจัดการที่มีเหตุผลสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีและกระบวนการบริหารวัดซึ่งมีอยู่เดิม จนนำไปสู่การประยุกต์ใช้ ความรู้และรูปแบบการจัดการเชิงธรรมาภิบาลกับวัดต่าง ๆ ทั่วไปได้ด้วยกระบวนการ ๔ ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์สภาพปัจจัยแวดล้อมของวัด เพื่อการศึกษาเรียนรู้

^{๑๑๙} สุรสิทธิ์ ไกรสิน, “วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยความร่วมมือของชุมชน”, **ปริญญาภิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต**, (สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒), หน้า ๖๒.

ชุมชน สังคม บุคคลของวัด วัฒนธรรมองค์กรของวัด และการจัดการจัด การวิเคราะห์รูปแบบ การบริหารวัด เพื่อการวิเคราะห์ระบบการบริหารวัด^{๑๒๐}

สรุปได้ว่า วัดในพระพุทธศาสนามีสถานะเป็นนิติส่วนบุคคลมีเจ้าอาวาสตลอดถึง รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารหรือเป็นผู้นำในการนำพระภิกษุ สามเณร รวมทั้ง อุบาสก และอุบาสิกาในการพัฒนาวัดให้มีความเจริญ ดังนั้นผู้นำทุกระดับจะต้องมีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเจ้าอาวาสจะต้องมีคุณสมบัติ เช่น บุคลิกภาพ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย เป็นต้น เพื่อเป็นสิ่งที่สนับสนุนการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาและให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมจิตใจของพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เขามีที่พึ่งเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไว้หลายท่านพอสรุปได้ ดังนี้

พระมหากมล โปร่งใจ ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซางมีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลางคือมีความเข้าใจในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารคณะสงฆ์ เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและเรื่อง การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีกำหนดในกฎมหาเถรสมาคม แต่พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการปฏิบัติตามหลักและวิธีการในการบริหารจัดการของการบริหารงานพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนในการบริหารคณะสงฆ์และจากแบบสอบถามปลายเปิดมีแนวโน้มตอบไปในแนวทางเดียวกันว่าพระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อ

^{๑๒๐} อารยา กอบความดี, “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัด นครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๘.

ผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์ด้วยซึ่งถือว่าเป็นภาวะการเมืองในองค์กรทำให้ได้รับความยุติธรรมไม่เท่ากันในวงการสงฆ์ในปัจจุบัน^{๒๐}

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒” ผลจากการวิจัยพบว่า วิธีการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค ๒ ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ดำเนินตามพุทธบัญญัติ เอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย สอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคมเป็นไปตามสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และอนุโลมตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งมีสารเปิดโอกาสในรัฐบาลสามารถตรวจสอบและควบคุมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ตลอดเวลา และปกครองคณะสงฆ์นั้น พระเทพโสภณ ได้ประยุกต์หลักพุทธธรรมนำมาบริหารคงไว้ด้วยหลักที่ว่า มีพระเดชและพระคุณเกื้อหนุนการทำงาน พระเดชหมายถึงบารมี ที่สามารถเป็นผู้นำได้ พระคุณหมายถึงการยกย่อง สรรเสริญช่วยผู้อยู่ได้ บังคับบัญชา มีวิสัยทัศน์พัฒนานำสิ่งใหม่ ๆ ทันสมัยเหมาะสมกับเหตุการณ์ อีกทั้งมีความสามารถในการสื่อสาร ให้คณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค ๒ ได้เข้าใจ ได้รู้ ได้ปฏิบัติ พัฒนาก้าวหน้ามาโดยตลอด ด้านการปกครองคณะสงฆ์นั้น ท่านส่งเสริมให้จัดอบรมประชุมเจ้าคณะพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคมอยู่เสมอ ในการประชุมแต่ละครั้ง จะมีการวางแผนงานที่ถือนโยบายปฏิบัติร่วมกัน เช่น โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ โครงการอบรมหลักสูตรพัฒนาบุคลากร อบรมหลักสูตรพระนักเทศน์ นักเผยแผ่ เป็นต้น พระเทพโสภณได้ให้ความสนใจเพื่อมุ่งหวังสร้างสรรค์และพัฒนาพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ อยู่เป็นนิตย ด้วยความเป็นผู้โดดเด่นและทรงความรู้ กล้าทำกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นเอกฉันท์ในหมู่คณะสงฆ์ ด้วยหลักธรรมที่เสริมธรรมนำปฏิบัติ จึงเห็นได้ว่าระบบงานของคณะสงฆ์ภาค ๒ สามารถเป็นต้นแบบและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คณะสงฆ์อื่น ๆ พระเทพโสภณสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรทุกรูป ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ได้ศึกษาให้เข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้งและได้ปฏิบัติจริง อีกทั้งส่งเสริมให้นำไปเผยแผ่อบรมส่งเสริมสั่งสอนประชาชนเพื่อนำไปประยุกต์เป็นหลัก ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขส่วนตัว และสร้างสรรค์ให้เกิดสันติสุขแก่สังคมโดยรวม หลักการบริหารของพระเทพโสภณแสดงถึงความเป็นผู้รู้ทั่วถึง สถานการณ์บริหารได้รวดเร็วและแม่นยำ พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า คอยติดตามประเมินผลสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ดังที่ท่านยกอุปมาเปรียบเทียบว่า ตีเหล็กต้องตีตอนเหล็กร้อน การปกครองเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนต้องดูทันที นั้นหมายถึงต้องแก้ไขให้ทันเหตุการณ์ต้องทำทันทีขณะนั้น อย่าชะลอจนเรื่องเงยหายไปแล้วไม่สนใจหรือหนึ่งเฉย ซึ่งจะทำให้เสียระบบการทำงาน เสียระบบการ

^{๒๐} พระมหากมล โปร่งใจ, ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๘๓.

ปกครอง และจักพอกพูนปัญหาให้ทับทวี การบริหารงานต้องมีระบบ ต้องจัดระบบงานมีลำดับ เหตุการณ์ที่เหมาะสม ข้าราชการข้อมูลต้องรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ สอดคล้องกับสถานการณ์ และทำงานเชิงรุก รู้ทัน รู้คน รู้งาน รู้กาล เข้าใจจุดอ่อน รู้จุดแข็งทำวิกฤตให้เป็นโอกาส การให้กำลังใจก็เป็นเทคนิคการบริการอย่างหนึ่งที่พระเทพโสภณใช้ได้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ จุดเด่นอีกประการคือ ความสามารถในการหาผู้ร่วมงานที่ดีมีฝีมือ มีความรู้ ความสามารถรวมทีมเพื่อสนองงานและให้พิจารณาความดีความชอบ ให้กำลังใจด้วยผลงานที่เป็นรูปธรรม นับว่า พระเทพโสภณเป็นยอดนักบริหารเข้าลักษณะการบริหารที่ว่า บริหารคน บริหารงาน มองคน มองงานนั่นเอง^{๑๒๒}

พระมหาสุริยา อภิวัตตโน (มะสันเทียะ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ)” จากผลการวิจัยพบว่าพระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ) เป็นพระเถระผู้ใหญ่ เปี่ยมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ทานบารมี ศีลบารมี บุญบารมี และวาสนาบารมี ได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ นานับประการ จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในคณะสงฆ์และสังคมไทย ในปัจจุบันและเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้นำองค์กรสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ตามลักษณะงานที่ดำเนินการอยู่ในแต่ละด้าน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๑๒๓}

พระมหาสมเดช วงศ์ธรรม ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์อีสาน : กรณีศึกษาวัฒนธรรมยุตนิกาย และวัดมหานิกายจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลจากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุตนิกาย) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาสังคม อดีตความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับวัดมีความใกล้ชิดกันมาก แนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันโดยยึดคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัจจุบันยึดถือประเพณีและพิธีกรรมแบบโบราณ ชุมชนให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ ให้คำปรึกษาและการดำรงอยู่ในสังคมวิถีพุทธ ภายใต้การยึดถือแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และอนาคตต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษาจะอยู่ได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย เพราะสังคมสมัยใหม่ขาดจิตสำนึกแห่งความเป็นคนวิถีพุทธ จึงก่อให้เกิดความ

^{๑๒๒} พระครูปลัดอาทิตย อุตถเวที (ซองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ฐมมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๒.

^{๑๒๓} พระมหาสุริยา อภิวัตตโน (มะสันเทียะ), “การศึกษาบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๕.

ลุ่มเหลวทางความคิด (มหานิกาย) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาสังคม อดีตพระสงฆ์จะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและอนุรักษ์ ปัจจุบันการศึกษาดีขึ้นกว่าในอดีตทำให้เกิดความรู้ความสามารถ มีภูมิปัญญาที่ดีก่อให้เกิด ความรู้ความสามารถ มีภูมิปัญญาที่ดีก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งยึดแนวทางใช้จ่ายอย่างประหยัด พัฒนาโดยต่อยอดความเป็นภูมิปัญญาอีสาน เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนภายใต้สังคมเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาทุกระดับของสังคม จะทำให้การใช้ชีวิตภายใต้หลักธรรมแห่งภูมิปัญญาชาวบ้านพบเจอแต่ความสุขในวันเวลาแห่งอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ (ธรรมยุติกนิกาย มหานิกาย) จังหวัดร้อยเอ็ด ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ การศึกษาปัจจุบันจะยังผลไปสู่อนาคตและย้อนรอยไปสู่อดีต เพื่อการพัฒนาในแนวทางแห่งวิถีปัญญาของชุมชนที่มีต่อวัดและพระสงฆ์ ความเจริญรุ่งเรืองแห่งประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน จะยังความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด^{๒๔}

พระประหยัด จรูญ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔” ผลจากการวิจัยพบว่า ก่อนมีพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๔๘๕ โครงสร้างการบริหารการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามแบบราชการที่ ๓ ได้แบ่งเป็น ๔ คณะคือ คณะเหนือ คณะอรัญญวาสี คณะใต้ และคณะกลาง และในระยะนี้ได้คณะสงฆ์กลุ่มใหม่ที่เรียกว่า ธรรมยุติกนิกาย ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองคณะกลาง สมัยราชการที่ ๕ ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เกิดมีพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ขึ้นมีโครงสร้างการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจคล้ายกับการปกครองของประเทศที่เป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้มาในสมัยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นระบอบประชาธิปไตยได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเก่ากับระบอบใหม่ของคณะสงฆ์สองนิกาย จนในที่สุดรัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ขึ้นมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีโครงสร้างแบบแบ่งแยกอำนาจเป็น ๔ ส่วนคือ สมเด็จพระสังฆราช สังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ส่วนการบริหารคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคอนุโลมตามราชอาณาจักรแบ่งเป็น ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด การบริหารคณะสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง และสังคมระหว่าง ราชอาณาจักรกับพุทธจักร จะต้องก้าวไปพร้อมกันของทั้งสองส่วน นอกจากนี้แล้ว ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการปกครองของสองช่วงเวลามีส่วนสำคัญทำให้ประเทศไทยและพระพุทธศาสนามีความเจริญก้าวหน้าตามยุคสมัย โดยช่วงแรกสามารถรวมเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้อย่าง

^{๒๔} พระมหาสมเดจ วงศ์ธรรม, “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์อีสาน : กรณีศึกษาวัดธรรมยุติกนิกาย และวัดมหานิกายจังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๗๕.

สมบูรณ์และช่วงที่สองสามารถสถาปนาระบบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าในประเทศได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้น การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ จึงมีเป้าหมายเพื่อความก้าวหน้า ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาให้อภิวินัยตามราชอาณาจักร^{๑๒๕}

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุ สามเณรในจังหวัดภูเก็ต มีความเห็นแตกต่างกัน ตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ตไม่แตกต่างกัน^{๑๒๖}

พรพรพรรณ ชุ่มเปี่ยม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร” ผลจากการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดหาคู่มือรูปแบบ เกี่ยวกับการวางแผนให้กับวัด พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการบริหาร และผู้นำชุมชน ผู้ทรงความรู้ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนของวัด ด้านการจัดองค์การ กรมการศาสนาควรจัดทำรูปแบบหรือแผนภูมิการจัดองค์การให้แก่วัด เพื่อศึกษาและพิจารณา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการถวายความรู้เกี่ยวกับการจัดองค์การแก่พระสังฆาธิการตามโอกาส และควรจัดให้มีการศึกษาดูงานการจัดองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน หรือวัดที่มีการจัดองค์การที่ดีเด่น ด้านการบริหารงานบุคคล ควรมีการอบรมบุคคลที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อให้มั่นใจว่าจะเข้ามาศึกษาพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง ต้องให้การศึกษอบรมพระธรรมวินัยแก่ผู้เข้ามาบวช ทั้งก่อนบวช และระหว่างบวช สรรหาบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีความรู้ความสามารถมาจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการวินิจฉัยสั่งการ การบริหารวัดต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจการ

^{๑๒๕} พระประหยัด จรุงญู, “การบริหารจัดการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๘), หน้า ๘๓.

^{๑๒๖} พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๑.

ของวัด เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เจ้าอาวาสนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ ก่อนสั่งการแต่ละครั้งต้องศึกษาและให้ความสำคัญกับทรัพยากรการบริหาร คือ บุคลากร เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่จะตัดสินใจเป็นอย่างดีก่อนการวินิจฉัยสั่งการ ด้านการควบคุมงาน พระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ การปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรมและการกระทำที่เหมาะสม พระสังฆาธิการควรดำเนินการให้พระภิกษุ สามเณรทุกรูปในวัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ประชาชน ควรจัดหางบประมาณเพื่อพัฒนาวัดให้มีสภาพที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม เช่น ความสงบ ร่มรื่น สะอาด สวยงาม สะดวกต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการศึกษาพระธรรมวินัย ด้านการประสานงาน ควรบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนที่พัฒนาทั้งจิตใจ และคุณภาพชีวิตจะก่อให้เกิดความสัมพันธภาพ การประสานงานที่ดีระหว่างประชาชนกับวัด ควรจัดเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบเพื่อสะดวกแก่การให้บริการแก่ประชาชน ในกิจการทางพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ควรร่วมมือกับชุมชนจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เพื่อการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดต่อไป^{๑๒๗}

มาณี ไชยธีรานุวัณศิริ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย พระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธา ๗ รูป จากวัด ๗ แห่งของ ๖ จังหวัดในภาคกลาง และ ๒ รูป จากวัด ๒ แห่งของ ๒ จังหวัดในภาคตะวันออก และพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมพิธีทำบุญ รวมทั้งผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัด จำนวน ๘๘ คน พบว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ การอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่ดั่งงามถูกต้องให้แก่ประชาชน การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตน การทำวิปัสสนากรรมฐาน การสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก ประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัย การส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน^{๑๒๘}

^{๑๒๗} พชรพรรณ ชุ่มเปี่ยม, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙.

^{๑๒๘} มาณี ไชยธีรานุวัณศิริ และคณะ, “ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย”, รายงานการวิจัย, นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑, (อัสสัณหา).

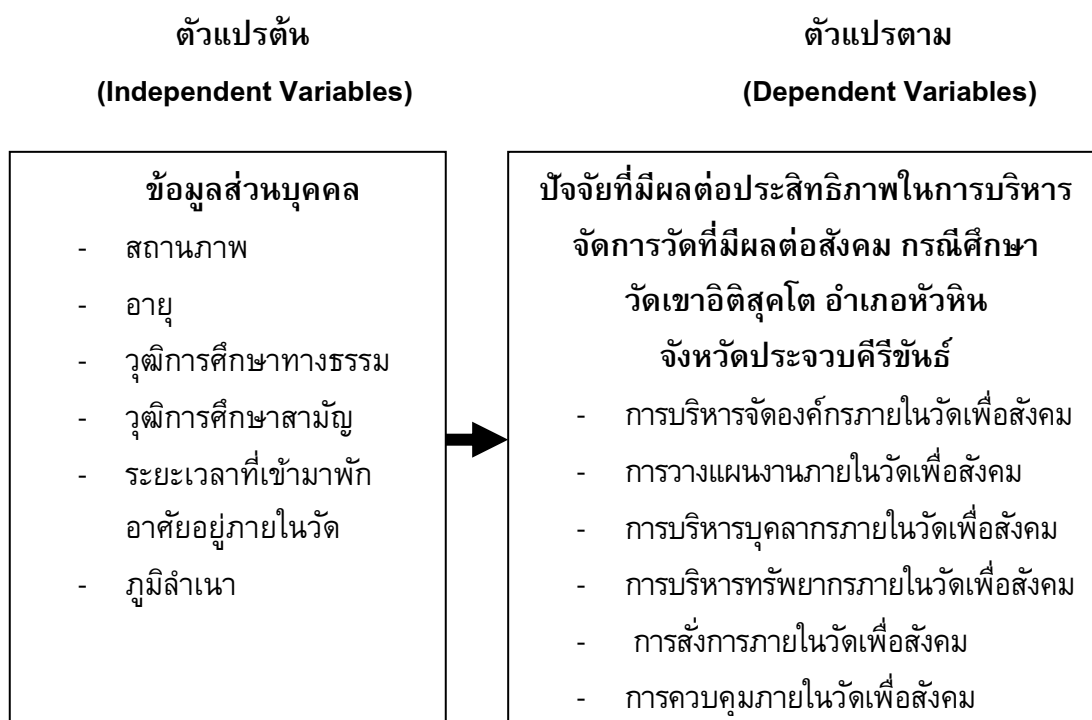
สรุปได้ว่า ในการบริหารกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้านคือการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ตั้งแต่อดีตขึ้นไป จำเป็นต้องมีผู้นำที่ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และที่สำคัญต้องพร้อมทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการนำพาพระภิกษุ สามเณรตลอดถึงอุบาสกและอุบาสิกาให้มีแรงจูงใจและกำลังใจในการช่วยกันประกาศพระศาสนาให้แผ่หลายแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด และจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่โดยเฉพาะคน เป็นทรัพยากรที่สำคัญ ให้เป็นผู้มีทั้งวิชา คือความรู้ที่แตกฉานและมีจรรยา คือความประพฤติที่ดีงามเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ดังนั้นประสิทธิภาพของการบริการจะมีได้มากน้อยเพียงใดจะต้องขึ้นอยู่กับผู้นำคือเจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการภายในวัดเป็นสำคัญ

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักกรรมที่ใช้ในการบริหาร โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอติสุคโต ภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม ๖ ปัจจัย คือ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคมเพื่อสังคม การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

แผนภูมิที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางของการบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เป็นการศึกษาวิจัยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษาตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย

(Try out)

๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

๓.๑.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก และอุบาสิกาทั่วไปที่เข้าพักอาศัยภายในวัดเขาอติสุตโต จำนวน ๑,๑๐๐ คน ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๔ – มีนาคม ๒๕๕๕

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักความแปรผันร่วมกันระหว่างขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane^๑) ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดของประชากร
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรรวมทั้งหมด ๑,๑๐๐ รูป/คน ความคลาดเคลื่อนทางสถิติระดับ .๐๕ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการคำนวณมีดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ e = .๐๕
 N = ๑,๑๐๐
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

^๑วีรยา ภักธธราชชัย, ผศ., หลักการวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อินเทอร์เน็ตพริ้นต์ติ้ง, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑๔.

$$\text{แทนค่า } n = \frac{1,100}{1 + 1,100 (.05)^2}$$

$$n = 293 \text{ รูป/คน}$$

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ ๕๙ รูป สามเณร ๖ รูป แม่ชี ๔๕ คน อุบาสก ๕๔ คน และอุบาสิกา ๑๒๙ คน เป็นจำนวน ๒๙๓ รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	สถานภาพ	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
		ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	พระภิกษุ	๕๙	๕๙
๒	สามเณร	๖	๖
๓	แม่ชี	๔๕	๔๕
๔	อุบาสก	๒๕๐	๕๔
๕	อุบาสิกา	๗๔๐	๑๒๙
	รวมทั้งสิ้น	๑,๑๐๐	๒๙๓

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารวัด โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์

ที่ปรึกษาแนะนำ

๕. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน โดยทำตามขั้นตอนดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจ สอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. ดร. พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระมหาไยตะ ปยุตโต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์ ประพัฒน์พงษ์ วัชรโสภา อาจารย์จ้างสอนพิเศษ ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content validity) และความตรงตามโครงสร้าง(Construct validity)โดยการหาค่า IOC (Rovinelle & Hambleton) โดยมีค่าตั้งแต่ .๐๕ ขึ้นไปจึงจะใช้ได้

๖. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา ที่มาปฏิบัติธรรมในวัดหนองซอ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาความเที่ยงตรง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงรายข้อ และสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .๗๕๔๖

๗. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูล ภายในวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน ๒๓๙ ชุด

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ โดยถามเกี่ยวกับ สถานภาพ อายุ วุฒิ

การศึกษาด้านธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ภายในวัด และภูมิลำเนาของ ผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อ สังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ปัจจัยคือ

ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม

ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม

ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม และ

ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ มากที่สุด, มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน ๓๗ ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของ คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	ให้	๕ คะแนน
มาก	ให้	๔ คะแนน
ปานกลาง	ให้	๓ คะแนน
น้อย	ให้	๒ คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	๑ คะแนน ^๒

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อสอบถาม ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖

^๒ ชูติระ ระบอบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อกราบเรียนพระครูวิสุทธิปริยัติยานุกูล เจ้าคณะตำบลหัวหินเขต ๒ เจ้าคณะปกครองของวัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในวัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒) ขอความร่วมมือจากพระภิกษุ สามเณรที่อาศัยอยู่ในวัด พร้อมทั้งแม่ชีและอุบาสก อุบาสิกา ที่มาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอิติสุคโต ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๙๓ คน

๓) นำข้อมูลที่เก็บได้โดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๒๓๙ ชุด ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้^๓

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๕๐ – ๕.๐๐	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารน้อยที่สุด

^๓ ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๕๑), หน้า ๗๕.

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้ง ๖ ปัจจัย วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นตารางบรรยายผล

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ

๑. **สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)** ใช้สำหรับการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและประสิทธิภาพการบริหารวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. **สถิติอนุมาน (Inferential Statistics)** ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีสึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม ๖ ปัจจัย สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าเอฟ (F – test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) และหากพบว่าผลการทดสอบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติก็จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๙๓ รูป/คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตั้งต่อไปนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๔ การนำเสนอปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ภายในวัด และภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถาม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๒๙๓)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระภิกษุ	๕๙	๒๐.๑๔
สามเณร	๖	๒.๐๕
แม่ชี	๔๕	๑๕.๓๖
อุบาสก	๕๔	๑๘.๔๓
อุบาสิกา	๑๒๙	๔๔.๐๓

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๒. อายุ		
น้อยกว่า ๒๐ ปี	๗	๒.๓๙
๒๐ - ๓๐ ปี	๒๗	๙.๒๒
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๑๓	๓๘.๕๗
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๑๐	๓๗.๕๔
๕๑ - ๖๐ ปี	๒๓	๗.๘๕
มากกว่า ๖๑ ปี	๑๓	๔.๔๔
๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมตรี, ธรรมศึกษาตรี	๑๑๙	๔๐.๖๑
นักธรรมโท, ธรรมศึกษาโท	๑๑๑	๓๗.๘๘
นักธรรมเอก, ธรรมศึกษาเอก	๖	๒.๐๕
ไม่มีวุฒินักธรรม, ธรรมศึกษา	๕๗	๑๙.๔๕
๔. วุฒิการศึกษาสามัญ		
ประถมศึกษา	๑๓๕	๔๖.๐๘
มัธยมศึกษา	๑๐๙	๓๗.๒๐
ปวช, ปวส, อนุปริญญา	๒๐	๖.๘๓
ปริญญาตรี	๑๔	๔.๗๘
ไม่มีวุฒิ	๑๕	๕.๑๒
๕. ระยะเวลาที่มาพักอาศัยอยู่ที่วัด		
น้อยกว่า ๑ ปี	๑๐๐	๓๔.๑๓
๑ - ๕ ปี	๙๔	๓๒.๐๘
๖ - ๑๐ ปี	๘๓	๒๘.๓๓
๑๑ - ๑๕ ปี	๑๑	๓.๗๕
๑๖ - ๒๐ ปี	๕	๑.๗๑

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๖. ภูมิลำเนา		
ภาคกลาง	๑๑๙	๔๐.๖๑
ภาคเหนือ	๖๐	๒๐.๔๘
ภาคใต้	๔๑	๑๓.๙๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๕	๒๒.๑๘
อื่นๆ	๘	๒.๗๓

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า

๑. สถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นอุบาสิกา จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐๓ รองลงมาคือพระภิกษุ จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑๔ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีสถานภาพเป็นสามเณร จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๕

๒. อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๗ รองลงมาคือมีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๔ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีระหว่างอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๙

๓. วุฒิการศึกษา นักธรรมหรือธรรมศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิ การศึกษานักธรรมตรี หรือ ธรรมศึกษาตรี มีจำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๑ รองลงมามี วุฒิการศึกษานักธรรมโท หรือธรรมศึกษาโท มีจำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๘ และ ผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก หรือ ธรรมศึกษาเอก จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๕

๔. วุฒิการศึกษาสามัญผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับ ประถมศึกษา จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๐๘ รองลงมามีวุฒิการศึกษาสามัญระดับ มัธยมศึกษา จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๒๐ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีวุฒิ การศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๘

๕. เวลาที่พักอาศัยอยู่ที่วัด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ที่วัด น้อยกว่า ๑ ปี จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑๓ รองลงมาพักอาศัยอยู่ที่วัด ๑ - ๕ ปี จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๘ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดพักอาศัยอยู่ที่วัด ๑๖ - ๒๐ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๑

๖. ภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคกลาง จำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๑ รองลงมา มีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีภูมิลำเนาอื่นๆ ที่ไม่อยู่ใน ๔ ภาคใหญ่ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๓

๔.๒ ระดับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม ๖ ปัจจัย โดยรวม ได้แก่ ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงระดับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด	๓.๘๔	๐.๓๙๑	มาก
๒	การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๙๐	๐.๓๘๘	มาก
๓	การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๒	๐.๕๔๘	มาก
๔	การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๑	๐.๔๙๘	มาก
๕	การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๗๑	๐.๔๐๙	มาก
๖	การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๓๖	๐.๔๙๑	มาก
ภาพรวม		๓.๙๑	๐.๔๕๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า

พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๓๖$) ในด้านการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ในด้านการสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การบริหารวัดมีการแบ่งฝ่ายงานด้านต่าง ๆ เพื่อดูแลงานทางศาสนา และคณะสงฆ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดและสังคม	๓.๙๕	๐.๘๕๐	มาก
๒	การบริหารวัดมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของฝ่ายงานต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อดูแลงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๗๙	๑.๐๒๕	มาก
๓	ฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานมีการกำหนดหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๘๕	๐.๘๙๓	มาก
๔	การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด เป็นไปตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	๔.๐๔	๐.๘๘๗	มาก
๕	การบริหารมีการกำหนดลักษณะงาน วิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน ของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยงานและหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๙๔	๐.๗๙๖	มาก
๖	การบริหารมีคณะกรรมการบริการที่มาจากประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคม	๓.๔๙	๑.๒๐๗	ปานกลาง
ภาพรวม		๓.๘๔	๐.๙๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังฆกรรมณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปีวิจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังฆกรรมณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ในด้านการบริหารจัดการองค์กรภายในวัด เป็นไปตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ในด้านการบริหารมีคณะกรรมการบริการที่มาจากประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร และกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังฆม

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์ และ การปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดได้ดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคม	๔.๒๐	๐.๗๗๙	มาก
๒	การวางแผนงานมีการกำหนดกิจกรรมและโครงการภายในวัด เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๙๓	๐.๘๔๕	มาก
๓	การวางแผนโครงการและกิจกรรมต่างๆในวัดมีรูปแบบ วิธีการ ลักษณะ เป้าหมาย และเวลา ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของวัดและของสังคม	๓.๕๓	๑.๒๕๑	มาก
๔	การวางแผนโครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนดฝ่ายงานและผู้ดำเนินโครงการกิจกรรมต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และแก้ปัญหาของวัด ประชาชนและสังคม	๓.๙๖	๐.๓๖๘	มาก
๕	โครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนดผู้บริหาร และวิธีการวัดผลประเมินผล การปฏิบัติงานของฝ่ายงาน และบุคคล เพื่อปรับปรุงโครงการกิจกรรมตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๙๒	๐.๗๙๕	มาก
๖	การบริหารจัดการ การวางแผน และโครงการกิจกรรมมีการปรับปรุงการบริหารการดำเนินการให้สามารถแก้ปัญหาได้ต้องการของวัดและสังคม	๓.๘๗	๐.๙๐๑	มาก
ภาพรวม		๓.๙๐	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปีวิจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม โดยรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๐$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ในด้านการวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์ และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดได้ ดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคมส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๓$) ในด้านการวางแผนโครงการและกิจกรรมต่างๆในวัดมีรูปแบบ วิธีการ ลักษณะ เป้าหมาย และเวลา ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของวัดและของสังคม

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การบริหารการสรรหา จัดเตรียมบุคลากร ด้านการบริหาร และการดำเนินการด้านต่าง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการ การพัฒนาและการแก้ปัญหาของวัดและสังคม	๓.๙๓	๐.๘๔๙	มาก
๒	การบริหารแต่งตั้งถอดถอน บุคลากรด้านการบริหารและการดำเนินการในกิจกรรมงานต่าง ๆ ทำให้ได้ผู้มีความรู้ความ สามารถตามที่ประชาชนและคณะสงฆ์ต้องการ	๓.๖๒	๐.๙๔๒	มาก
๓	บุคลากรด้านการบริหาร และปฏิบัติงาน กิจกรรมต่าง ภายในวัดมีความรู้ความสามารถ ในการอธิบายหลักธรรม แนะนำหลักธรรม และแนวทางในการพัฒนาตนเอง และการแก้ปัญหาดตรงตามความต้องการของประชาชนและสังคม	๓.๘๗	๐.๙๒๑	มาก
๔	บุคลากรภายในวัดมีบุคลิกภาพและสมณสาธูปที่น่าเลื่อมใส สุภาพนุ่มนวลเป็นกันเอง เข้าพบบง่าย และขอคำแนะนำง่ายกับประชาชนทั่วไป	๓.๘๙	๐.๖๓๐	มาก
๕	การบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิกตามความต้องการของประชาชนมาปฏิบัติหน้าที่	๔.๐๑	๐.๗๔๐	มาก

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคคลภายในวัดเพื่อสังคม (ต่อ)	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๖	การบริหารงานบุคคลภายในวัดมีการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคคลากร เพื่อประเมินผลบุคลากร และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคคลภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๕๔	๐.๙๖๓	มาก
๗	การพัฒนาบุคลากรภายในวัดมีการนำผลการประเมิน และความต้องการของประชาชนมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรภายในวัดให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของสังคม	๓.๙๐	๐.๗๘๗	มาก
ภาพรวม		๓.๘๒	๐.๘๓๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคคลภายในวัดเพื่อสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๑$) ในด้านการบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือกบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิกตามความต้องการของประชาชนมาปฏิบัติหน้าที่ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๔$) ในด้านการบริหารงานบุคคลภายในวัดมีการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคคลากร เพื่อประเมินผลบุคลากร และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคคลภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปีวิจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากรเพื่อดูแลความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัยต่อประชาชนและวัด	๓.๘๕	๐.๗๙๐	มาก
๒	บริเวณอาคารสถานที่ภายในวัด มีบริการที่สะดวก รวดเร็ว สุภาพ นุ่มนวล ชัดเจน เทียบตรง และตรงต่อความต้องการของประชาชนและงานของวัด	๓.๙๒	๐.๕๓๔	มาก
๓	อุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ให้บริการในจำนวนเพียงพอและพร้อมต่อการให้บริการตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด	๓.๕๓	๑.๑๑๕	มาก
๔	การบริหารอาคารสถานที่ และศาสนสมบัติภายในวัดเป็นระบบ และสามารถสอบถามข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และชัดเจนตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด	๔.๐๖	๐.๖๘๗	มาก
๕	การบริหารทรัพยากรภายในวัดมีการนำข้อมูลความต้องการของประชาชน และข้อมูลด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการบริหารให้ดีขึ้นและตรงตามความต้องการของประชาชน	๓.๗๐	๐.๙๔๓	มาก
ภาพรวม		๓.๘๑	๐.๘๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปีวิจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคมโดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๘๑) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อ

ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๖$) ในด้านการบริหารอาคารสถานที่ และศาสนสมบัติภายในวัดเป็นระบบ และสามารถสอบถามข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และชัดเจนตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๓$) ในด้านอุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ให้บริการในจำนวนเพียงพอและพร้อมต่อการให้บริการตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การบริหารด้วยการชี้แนะ และการแนะนำในการปฏิบัติงาน แนวทางการดำเนินงาน ของฝ่ายงาน และบุคลากรภายในวัดโดยผู้บริหาร ตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๖๕	๐.๘๒	มาก
๒	การบริหารด้วยการสั่งการ และการมอบหมายงานให้แก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงาน และอำนาจหน้าที่ ที่รับผิดชอบโดยผู้บริหารให้เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๗๐	๐.๘๕๗	มาก
๓	การกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายและงานบุคคล โดยผู้บริหารที่สอดคล้องกับผลงานและความสามารถของบุคลากร ตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๘๓	๐.๕๓๘	มาก
๔	การกำหนดวิธีการทำงาน ขั้นตอน ระเบียบ การปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายงาน และบุคคล โดยผู้บริหารและบุคลากรภายในวัด สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๗๑	๑.๐๑๒	มาก
๕	การบริหารงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ของฝ่ายงานและบุคลากร โดยการทำงานร่วมกัน เป็นทีมงาน หรือคณะทำงาน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๘๔	๐.๘๐๑	มาก

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม (ต่อ)	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๖	การตรวจสอบ หรือการติดตามประเมินผลการสั่งการ การชี้แจง การแนะนำ การมอบหมายงาน ผลประโยชน์ วิธีการทำงาน โดยผู้บริหารและบุคลากรภายในวัดเพื่อการพัฒนาาระบบตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๖๑	๐.๘๙๕	มาก
๗	การปรับปรุงการทำงานการมอบหมายงาน ระเบียบวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงานของฝ่ายงาน และบุคคลโดยผู้บริหาร บุคลากรภายในวัดและประชาชนร่วมกันปรับปรุงตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๓๙	๐.๗๘๙	ปานกลาง
	ภาพรวม	๓.๖๙	๐.๘๓๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคมนั้น โดยรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๙$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๓$) ในด้านการกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายและงานบุคคลโดยผู้บริหารที่สอดคล้องกับผลงานและความสามารถของบุคลากร ตามความต้องการของวัดและสังคม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๓๙$) ในด้านการปรับปรุงการทำงานการมอบหมายงาน ระเบียบวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงานของฝ่ายงานและบุคคลโดยผู้บริหาร บุคลากรภายในวัดและประชาชนร่วมกันปรับปรุงตามความต้องการของวัดและสังคม

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

(n = ๒๙๓)

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การบริหารมีการกำหนดเป้าหมายหรือผลงานของการปฏิบัติงานในหน้าที่ของงานแต่ละฝ่ายงาน และบุคคลภายในวัดโดยผู้บริหาร ตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๘๐	๐.๘๙๘	มาก
๒	การบริหารมีการวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลที่มีหน้าที่ในกิจกรรมที่ปฏิบัติภายในวัด โดยหัวหน้างานหรือผู้บริหารวัดจากการดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๙๖	๐.๓๙๕	มาก
๓	การวัดผลการปฏิบัติงานมีการดำเนินงานโดยหัวหน้างานหรือผู้บริหารอย่างต่อเนื่องในหน้าที่ต่อกิจกรรมของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดเพื่อให้ผลงานเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๘๒	๐.๙๑๙	มาก
๔	การวัดผลการปฏิบัติงานมีการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายของฝ่ายงานและ บุคคลภายในวัดต่อการทำหน้าที่กิจกรรมต่าง ๆตามความต้องการของวัดและสังคม	๔.๐๔	๐.๗๖๐	มาก
๕	การบริหารมีการนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัด เพื่อให้ผลการทำงานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของวัดและสังคม	๓.๗๖	๐.๙๓๐	มาก

ลำดับ	ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม (ต่อ)	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๖	ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรมปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละฝ่ายงาน และบุคคลรวมทั้งการกำหนดโครงการและกิจกรรมโดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัด เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดสังคม	๓.๔๑	๐.๘๑๒	ปานกลาง
ภาพรวม		๓.๘๐	๐.๗๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคมโดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ในด้านการวัดผลการปฏิบัติงานมีการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายของฝ่ายงานและ บุคคลภายในวัดต่อการทำหน้าที่กิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๑$) ในด้านข้อมูลผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรมปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละฝ่ายงาน และบุคคลรวมทั้งการกำหนดโครงการและกิจกรรมโดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัด เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดสังคม

๔.๓ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา
วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์
ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม สถานภาพ, อายุ, พรรษา, วุฒิการศึกษา
สามัญ, วุฒิการศึกษาทางธรรม, และวุฒิการศึกษาทางบาลี ตามสมมุติฐานที่ ๑ – ๖ ดังนี้

สมมุติฐานที่ ๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษา วัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยด้านสถานภาพ โดยภาพรวม

(n = ๒๙๓)

มีผลต่อสังคม ๖ ด้าน	ปัจจัยด้านสถานภาพ										F	Sig.
	พระภิกษุ		สามเณร		แม่ชี		อุบาสก		อุบาสิกา			
	(๕๙ รูป)		(๖ รูป)		(๔๕ คน)		(๕๔ คน)		(๑๒๙ คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
การบริหารจัดองค์กรภายในวัด	๓.๘๕	๐.๓๙	๓.๖๔	๐.๓๗	๓.๘๖	๐.๓๙	๓.๘๕	๐.๔๐	๓.๘๔	๐.๓๙	๐.๔๒๗	๐.๗๘๙
การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๙๑	๐.๓๘	๓.๘๑	๐.๓๙	๓.๘๗	๐.๔๒	๓.๙๔	๐.๓๗	๓.๙๐	๐.๓๙	๐.๒๕๐	๐.๙๐๙
การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๔	๐.๕๖	๓.๖๙	๐.๗๐	๓.๘๓	๐.๔๙	๓.๘๓	๐.๕๘	๓.๘๒	๐.๕๕	๐.๑๑๔	๐.๙๗๗
การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๘	๐.๔๘	๓.๗๓	๐.๓๓	๓.๘๑	๐.๔๙	๓.๘๘	๐.๕๐	๓.๗๖	๐.๕๒	๐.๙๘๒	๐.๔๑๘
การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๘	๐.๔๘	๓.๗๓	๐.๓๓	๓.๘๑	๐.๔๙	๓.๘๘	๐.๕๐	๓.๗๖	๐.๕๒	๐.๙๕๕	๐.๔๓๓
การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๓๔	๐.๕๑	๔.๒๕	๐.๓๙	๔.๓๘	๐.๕๑	๔.๓๖	๐.๕๒	๔.๓๗	๐.๔๘	๐.๑๕๗	๐.๙๖๐
รวม	๓.๙๕	๐.๔๗	๓.๘๑	๐.๔๒	๓.๙๓	๐.๔๗	๓.๙๖	๐.๔๘	๓.๙๑	๐.๔๘	๐.๔๘๑	๐.๗๔๘

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายได้ พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

สมมุติฐานที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม (n = ๒๙๓)

มีผลต่อสังคม ๖ ด้าน	อายุ												F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี		๒๐-๓๐ ปี		๓๑-๔๐ ปี		๔๑-๕๐ ปี		๕๑-๖๐ ปี		มากกว่า ๖๑ ปี			
	(๗ รูป/คน)		(๒๗ รูป/คน)		(๑๑๓ รูป/คน)		(๑๑๐ รูป/คน)		(๒๓ รูป/คน)		(๑๓ รูป/คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด	๓.๖๔	๐.๓๔	๓.๘๓	๐.๒๙	๓.๘๖	๐.๔๑	๓.๘๔	๐.๓๗	๓.๘๓	๐.๔๑	๓.๘๗	๐.๕๗	๐.๔๒๔	๐.๘๓๒
การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๖	๐.๓๘	๓.๘๘	๐.๔๓	๓.๙๒	๐.๓๘	๓.๙๐	๐.๔๑	๓.๙๐	๐.๓๘	๓.๙๐	๐.๓๑	๐.๐๙๐	๐.๙๙๔
การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๖๕	๐.๖๕	๓.๘๔	๐.๕๙	๓.๘๕	๐.๕๓	๓.๗๙	๐.๕๖	๓.๘๖	๐.๕๔	๓.๘๖	๐.๕๘	๐.๒๖๙	๐.๙๓๐
การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๐	๐.๓๕	๓.๘๐	๐.๕๒	๓.๗๙	๐.๔๙	๓.๘๓	๐.๕๑	๓.๙๑	๐.๕๑	๓.๗๔	๐.๕๖	๐.๓๓๕	๐.๘๙๒
การส่งเสริมภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๔๙	๐.๒๗	๓.๖๘	๐.๔๑	๓.๗๐	๐.๔๓	๓.๗๕	๐.๓๙	๓.๗๒	๐.๔๖	๓.๗๐	๐.๔๓	๐.๖๓๘	๐.๖๗๑
การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๓๓	๐.๔๒	๔.๒๖	๐.๔๘	๔.๓๔	๐.๕๒	๔.๓๙	๐.๔๙	๔.๓๐	๐.๓๖	๔.๖๗	๐.๕๐	๑.๔๗๓	๐.๑๙๙
รวม	๓.๘๐	๐.๔๐	๓.๘๘	๐.๔๕	๓.๙๑	๐.๔๖	๓.๙๒	๐.๔๖	๓.๙๒	๐.๔๔	๓.๙๖	๐.๔๙	๐.๕๓๘	๐.๗๕๓

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสुकโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมุติฐานที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม
กรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา
วัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วุฒิกการศึกษาทางธรรมโดยภาพรวม (n = ๒๙๓)

มีผลต่อสังคม ๖ ด้าน	วุฒิกการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	นักธรรมตรี ธรรมศึกษาตรี (๑๑๙ รูป/คน)		นักธรรมโท ธรรมศึกษาโท (๑๑๑ รูป/คน)		นักธรรมเอก ธรรมศึกษาเอก (๖ รูป/คน)		ไม่มีวุฒิ (๕๗ รูป/คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
การบริหารจัดองค์การภายในวัด	๓.๘๓	๐.๓๖	๓.๘๒	๐.๔๐	๔.๐๐	๐.๓๒	๓.๘๘	๐.๔๕	๐.๖๕๑	๐.๕๘๓
การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๗	๐.๔๑	๓.๙๑	๐.๓๘	๔.๐๓	๐.๕๕	๓.๙๕	๐.๓๒	๐.๘๔๓	๐.๔๗๑
การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๔	๐.๕๓	๓.๘๐	๐.๕๖	๔.๑๗	๐.๕๓	๓.๗๙	๐.๕๗	๐.๙๔๕	๐.๔๑๙
การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๒	๐.๕๑	๓.๗๘	๐.๔๖	๓.๙๐	๐.๔๓	๓.๘๕	๐.๕๕	๐.๒๘๘	๐.๘๓๔
การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๗๑	๐.๔๑	๓.๗๐	๐.๓๙	๓.๖๙	๐.๓๘	๓.๗๔	๐.๔๕	๐.๐๙๗	๐.๙๖๒
การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๓๑	๐.๕๐	๔.๓๔	๐.๔๙	๔.๒๘	๐.๕๐	๔.๕๑	๐.๔๖	๒.๓๙๒	๐.๐๖๙
รวม	๓.๙๐	๐.๔๕	๓.๘๙	๐.๔๕	๔.๐๑	๐.๔๕	๓.๙๕	๐.๔๗	๐.๘๖๙	๐.๕๕๖

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิกการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อ
สังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมุติฐานที่ ๔ กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษา วัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม (n = ๒๙๓)

สังคม ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษาสามัญ										F	Sig.
	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		ปวช,ปวส,อนุปริญญา		ปริญญาตรี		ไม่มีปริญญา			
	(๑๓๕ รูป)		(๑๐๙ รูป)		(๒๐ คน)		(๑๔ คน)		(๑๕ คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด	๓.๘๒	๐.๓๙	๓.๘๗	๐.๔๑	๓.๘๓	๐.๓๗	๓.๗๖	๐.๒๙	๓.๗๒	๐.๓๓	๐.๕๖๙	๐.๖๘๖
การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๙	๐.๓๘	๓.๙๑	๐.๓๙	๓.๘๕	๐.๔๖	๓.๗๙	๐.๓๔	๔.๐๘	๐.๓๑	๑.๒๒๘	๐.๒๙๙
การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๐	๐.๕๕	๓.๘๔	๐.๕๕	๓.๙๔	๐.๖๐	๓.๖๖	๐.๓๕	๓.๙๐	๐.๕๙	๐.๖๗๒	๐.๖๑๒
การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๗๗	๐.๔๙	๓.๘๖	๐.๕๓	๓.๗๗	๐.๔๑	๓.๙๐	๐.๕๑	๓.๘๕	๐.๔๑	๐.๖๙๗	๐.๕๙๔
การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๖๗	๐.๔๑	๓.๗๔	๐.๔๑	๓.๖๔	๐.๔๐	๓.๘๗	๐.๔๕	๓.๘๓	๐.๓๕	๑.๕๑๘	๐.๑๙๗
การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๓๕	๐.๔๙	๔.๓๘	๐.๕๑	๔.๒๖	๐.๔๗	๔.๔๔	๐.๕๗	๔.๔๔	๐.๓๙	๐.๔๙๑	๐.๗๔๒
รวม	๓.๘๘	๐.๔๕	๓.๙๓	๐.๔๗	๓.๘๘	๐.๔๕	๓.๙๐	๐.๔๒	๔.๐๐	๐.๔๐	๐.๘๖๓	๐.๕๒๒

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมุติฐานที่ ๕ กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอติสุกโตต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในวัด โดยภาพรวม

(n = ๒๙๓)

มีผลต่อสังคม ๖ ด้าน	ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในวัด										F	Sig.
	น้อยกว่า ๑ ปี		๑ – ๕ ปี		๖ – ๑๐ ปี		๑๑ – ๑๕ ปี		๑๖ – ๒๐ ปี			
	(๑๐๐ รูป/คน)		(๙๔ รูป/คน)		(๘๓ รูป/คน)		(๑๑ รูป/คน)		(๕ รูป/คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
การบริหารจัดการกรภายในวัด	๓.๘๘	๐.๔๑	๓.๘๙	๐.๓๘	๓.๗๗	๐.๔๑	๓.๗๓	๐.๑๕	๓.๗๓	๐.๒๘	๑.๔๘๙	๐.๒๐๖
การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๙๒	๐.๓๙	๓.๙๔	๐.๓๘	๓.๘๔	๐.๓๙	๓.๘๐	๐.๓๙	๔.๒๓	๐.๒๕	๒.๐๐๖	๐.๐๙๔
การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๗	๐.๕๕	๓.๘๐	๐.๕๔	๓.๗๙	๐.๕๖	๓.๗๔	๐.๔๘	๓.๙๗	๐.๗๔	๐.๔๗๕	๐.๗๕๔
การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๙๐	๐.๕๕	๓.๗๘	๐.๔๙	๓.๗๑	๐.๔๒	๔.๐๐	๐.๔๖	๓.๘๔	๐.๔๓	๒.๐๗๐	๐.๐๘๕
การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๗๗	๐.๔๑	๓.๖๙	๐.๔๔	๓.๖๖	๐.๓๘	๓.๗๔	๐.๓๕	๓.๕๗	๐.๓๔	๑.๐๙๓	๐.๓๖๐
การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๔๒	๐.๔๗	๔.๔๑	๐.๕๒	๔.๒๕	๐.๔๗	๔.๒๙	๐.๕๐	๔.๓๐	๐.๖๔	๑.๖๙๓	๐.๑๕๒
รวม	๓.๙๖	๐.๔๖	๓.๙๒	๐.๔๖	๓.๘๔	๐.๔๔	๓.๘๘	๐.๓๙	๓.๙๔	๐.๔๕	๑.๔๗๑	๐.๒๗๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดต่างกัน มีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมุติฐานที่ ๖ กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม ทัศนศึกษา วัดเขาอิติสุโขโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามภูมิลำเนา โดยภาพรวม (n = ๒๙๓)

สังคม ๖ ด้าน	ภูมิลำเนา										F	Sig.
	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคอีสาน		อื่น			
	(๑๑๙ รูป/คน)		(๖๐ รูป/คน)		(๔๑ รูป/คน)		(๖๕ รูป/คน)		(๘ รูป/คน)			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
การบริหารจัดองค์กรภายในวัด	๓.๘๗	๐.๔๐	๓.๘๓	๐.๓๘	๓.๗๖	๐.๔๓	๓.๘๘	๐.๓๖	๓.๗๕	๐.๔๐	๐.๘๑๕	๐.๕๑๖
การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๙๐	๐.๓๘	๓.๙๐	๐.๓๘	๓.๘๗	๐.๔๒	๓.๙๓	๐.๓๙	๓.๘๕	๐.๔๖	๐.๒๐๗	๐.๙๓๔
การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๒	๐.๕๓	๓.๘๒	๐.๕๑	๓.๗๗	๐.๖๕	๓.๘๕	๐.๕๖	๓.๙๓	๐.๔๓	๐.๒๑๗	๐.๙๒๙
การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๘๒	๐.๕๓	๓.๘๒	๐.๕๑	๓.๘๑	๐.๔๖	๓.๗๙	๐.๔๗	๓.๘๕	๐.๕๔	๐.๐๕๗	๐.๙๙๔
การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๓.๗๑	๐.๔๒	๓.๗๔	๐.๔๒	๓.๖๑	๐.๓๘	๓.๗๔	๐.๓๙	๓.๘๐	๐.๕๒	๐.๘๕๒	๐.๔๙๓
การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม	๔.๓๘	๐.๔๙	๔.๓๙	๐.๕๐	๔.๓๐	๐.๕๐	๔.๓๖	๐.๔๘	๔.๒๙	๐.๕๖	๐.๒๗๖	๐.๘๙๓
รวม	๓.๙๒	๐.๔๖	๓.๙๒	๐.๔๕	๓.๘๕	๐.๔๗	๓.๙๓	๐.๔๔	๓.๙๑	๐.๔๙	๐.๔๐๔	๐.๗๙๓

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีความเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม ทัศนศึกษา วัดเขาอิติสุโขโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีสึกษาวัดเขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามความเห็นของพุทธศาสนิกชน

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีสึกษาวัดเขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. การบริหารวัดยังไม่มีมีการแบ่งฝ่ายงานด้านต่าง ๆ เพื่อดูแลงานทางศาสนา และคณะสงฆ์ เพื่อสังคม ให้เป็นรูปแบบ	๑. จัดแบ่งหน้าที่ของพระภิกษุ ตามหลักกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ให้ชัดเจน
๒. การบริหารวัดมีการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายงานต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อดูแลงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม ยังไม่สัมพันธ์กันดี	๒. ควรมีการประชุมและจัดกิจกรรมเพื่อให้ฝ่ายงานต่าง ๆ ประสานงานกัน
๓. ฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานมีการกำหนดหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่เหมาะสม	๓. ควรมีพระผู้ใหญ่คอยดูแล เอาใจใส่และจัดฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานให้เหมาะกับแต่ละฝ่าย
๔. การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดยังไม่เป็นไปตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่าที่ควร	๔. ต้องเน้นศีล สมาธิ ปัญญา ในการดูแลพระภิกษุ สามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
๕. การบริหารมีการกำหนดลักษณะงานวิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน ของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยงานและหน้าทีงานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานยังไม่ได้ตามความต้องการของวัดและสังคม	๕. ควรมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมดในวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงาน
๖. การบริหารยังไม่มีคณะกรรมการบริการที่มาจากประชาชน ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร เท่าที่ควร	๖. ควรมีคณะกรรมการ ในการบริหาร ที่เป็นพระภิกษุ ที่มีความชำนาญการในการบริหาร

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสูตโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. การวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์ และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดยังไม่มี การส่งเสริมที่จริงจัง	๑. ควรมีการชี้แจงการวางแผนงานบริหาร และกำหนดนโยบาย เป็นรูปธรรม
๒. การวางแผนงานมีการกำหนดกิจกรรมและโครงการภายในวัด เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหา ตามความต้องการของวัดและสังคมยังไม่ครบทุกด้าน	๔. ควรมีนโยบายในการสรรหาโครงการต่างๆ ให้มีคุณภาพและปริมาณและควรเน้นสร้างบุคลากรและรักษาบุคลากรทางการศึกษาเอาไว้
๓. การวางแผนโครงการและกิจกรรมต่างๆในวัดมีรูปแบบ วิธีการ ลักษณะ เป้าหมาย และเวลา ที่ยังไม่สัมพันธ์ตามความต้องการของวัดและของสังคม	๕. ควรให้พระผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อแผนงานและโครงการเพื่อจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นุชนรุ่นหลัง
๔. การวางแผนโครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนดฝ่ายงานและผู้ดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ไม่สามารถพัฒนา และแก้ปัญหาของวัด และสังคมได้สมบูรณ์	๔. ความสมบูรณ์เกิดจากการประชุมอยู่เนื่องนิ่งตามหลักอภิธานิยธรรม ๗
๕. โครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนดผู้บริหาร และวิธีการวัดผลประเมินผลยังไม่ดีพอ	๕. การวัดและประเมินผลต้องกระทำทันทีหลังจากเสร็จโครงการ และกิจกรรมเพื่อสังคม
๖. การบริหารจัดการ การวางแผน และโครงการกิจกรรมมีการปรับปรุงการบริหาร การดำเนินการให้สามารถแก้ปัญหาได้ล้ำซ้ำ	๖. การปรับปรุงที่รวดเร็วเกิดจากการประสานงานกันอย่างดี ทั้งผู้บริหารระดับบนและล่าง

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. การบริหารการสรรหา จัดเตรียมบุคลากรด้านการบริหาร และการดำเนินการด้านต่าง ๆ ยังไม่เหมาะสม	๑. ควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทั้งบาลี และสามัญ ซึ่งเก่งบริหารเป็นอย่างดีเพิ่มเติม
๒. การบริหารแต่งตั้ง ถอดถอน บุคลากรด้านการบริหารและหัวหน้าผู้ดำเนินการในกิจกรรมงานต่าง ๆ ยังไม่เด็ดขาด	๒. ทางวัดควรมีกรรมการการแต่งตั้ง ถอดถอนที่ชัดเจน และมีกฎเกณฑ์ มาตรฐานที่ดี
๓. บุคลากรด้านการบริหาร และปฏิบัติงานกิจกรรมต่าง ภายในวัดมีความรู้ความสามารถในการอธิบายหลักธรรม แนะนำหลักธรรม และแนวทางในการพัฒนาตนเอง แต่ยังไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนและสังคม	๓. ควรจัดการส่งเสริมให้บุคลากร มีความเสียสละเพื่อสังคม มากขึ้น
๔. บุคลากรภายในวัดยังไม่มีบุคลิกภาพและสมณสาธูปที่น่าเลื่อมใส สุภาพนุ่มนวลเป็นกันเอง เข้าพบบง่าย และขอคำแนะนำง่ายกับประชาชนทั่วไปเท่าที่ควร	๔. ควรมีบุคคลผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ที่ถูกเลือกเฟ้นมาอย่างดี
๕. การบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือกบุคลากรยังไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน	๕. ควรมีการแสดงความคิดเห็นของประชาชนว่ามีความต้องการอะไร หรือให้วัดเป็นไปในทิศทางใด บางส่วน
๖. ยังไม่มีการให้รางวัล ตามการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคคลากร	๖. ควรมีการตั้งรางวัลสำหรับผลงานของบุคคลากรที่ประสบความสำเร็จ
๗. การพัฒนาบุคลากรภายในวัดมีการนำผลการประเมิน ยังไม่เป็นไปตามความต้องการของสังคม	๗. ผลงานแต่ละผลงานควรถูกประเมินและมีการปรับปรุง เพื่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันระหว่างวัดและสังคม

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุตโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. อุปกรณ์ต่างๆ ขาดผู้ดูแลและซ่อมแซมให้มีสภาพที่ใช้งานได้นานและประหยัด	๑. ควรมีผู้ดูแลและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีสภาพที่ใช้งานได้นานและประหยัด
๒. ภายในโรงงานไม่มีการสะอาดให้สะอาด ขยะเต็มทั้งในโรงงานและรอบโรงงาน ใช้น้ำไม่มีการเก็บเครื่องมือ	๒. ภายในโรงงานต้องสะอาดให้สะอาด ต้องมีการเก็บขยะทั้งในโรงงานและรอบโรงงาน และใช้เครื่องมือแล้วต้องมีการเก็บรักษาอย่างดีและเรียบร้อย
๓. ที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกาไม่เพียงพอโดยเฉพาะของอุบาสกในด้านที่พักยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน	๓. ควรมีการเพิ่มที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกาให้เพียงพอ แก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะของอุบาสกในด้านที่พักควรเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
๔. ระบบเสียงภายในวัดยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง	๔. ควรมีระบบเสียงภายในวัดยังให้ครอบคลุมทั่วถึงและควรมีเสียงธรรมตามสายเพื่อให้ประชาชนที่มาปฏิบัติและทำบุญได้มีโอกาสฟังธรรมไปด้วย
๕. ระบบน้ำ ไฟยังไม่ดีเท่าที่ควรและยังไม่เพียงพอในเวลาที่ญาติมาปฏิบัติมาก ๆ	๕. ควรมีการจัดระบบน้ำ ไฟยังให้เพียงพอและสะอาดและปลอดภัยแก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม
๖. มีการก่อสร้างมากเกินไป แต่ที่จำเป็นเช่นห้องประชุมยังไม่มีและเป็นสัดส่วน	๖. ควรมีการควบคุมในการก่อสร้างไม่ให้มีการก่อสร้างมากนักและมีการก่อสร้างสถานที่จำเป็นและใช้อย่างต่อเนื่องเช่นห้องประชุม เป็นต้น
๗. ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ	๗. ควรมีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ และซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดเสียให้ทันเวลา

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๘. ภายในโรงครัวควรยังไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลในการรับการบริจาคเครื่องใช้ต่าง ๆ เข้าโรงครัวในเวลาที่ญาติโยมนำมาถวาย	๘. ภายในโรงครัวควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลในการรับการบริจาคเครื่องใช้ต่าง ๆ เข้าโรงครัวในเวลาที่ญาติโยมนำมาถวาย
๙. ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ในการดูแลที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดให้เป็นระเบียบและสะอาด ประจำเขตต่าง ๆ	๙. ควรมีเจ้าหน้าที่ในการดูแลที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดให้เป็นระเบียบและสะอาด ประจำเขตต่าง ๆ
๑๐. ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องน้ำในช่วงของการปฏิบัติธรรม	๑๐. ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องน้ำในช่วงของการปฏิบัติธรรม เพื่อความสะอาดและปลอดภัยในการใช้บริการ
๑๑. ยังขาดแคลน งบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ทรัพยากรภายในวัดสมบูรณ์หรือเพียงพอ	๑๑. ควรมีการสรรหางบประมาณจากทางราชการ หรือหน่วยงานต่าง ๆ
๑๒. การบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด ยังไม่เสร็จสมบูรณ์เท่าที่ควร	๑๒. ควรเร่งปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารสถานที่ให้แล้วเสร็จ
๑๓. พระภิกษุ สามเณรที่มีความสามารถที่เป็นเปรียญธรรม ยังไม่มีภายในวัด	๑๓. ควรสรรหาทรัพยากรด้านบาลีเพิ่ม
๑๔. อุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ให้บริการในจำนวนที่ไม่เพียงพอและพร้อมต่อการให้บริการตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด	๑๔. ควรมีการประสานงานกับหน่วยราชการหรือหน่วยงานเอกชนเพื่อร่วมกันจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุตโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. การบริหารด้วยการชี้แนะ และการแนะนำในการปฏิบัติงาน แนวทางการดำเนินงาน ของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัดโดยผู้บริหาร ยังไม่เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๑. สังคมกับวัดต้องประสานงานและทำความเข้าใจกัน เพื่อให้เกิดการสั่งงานให้เป็นไปเพื่อสังคมและประชาชน
๒. การบริหารด้วยการสั่งการ และการมอบหมายงานให้แก่ผู้ปฏิบัติยังไม่มี ความชัดเจนในงาน และอำนาจหน้าที่ ที่รับผิดชอบ	๒. ควรจัดทำแผนผังการบริหาร เพื่อให้ การบริหารสั่งการมีความชัดเจน
๓. ยังไม่มีการกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่	๓. จัดผลประโยชน์และแรงจูงใจเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน
๔. การกำหนดวิธีการทำงาน ขั้นตอน ระเบียบการปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายงาน และบุคคล โดยผู้บริหารและบุคลากรภายในวัด ยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม	๔. ควรร่างระเบียบการ ที่ชัดเจน เพื่อความเข้าใจร่วมกันระหว่างวัดและสังคม
๕. การบริหารงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ของฝ่ายงานและบุคลากร โดยการทำงานร่วมกัน เป็นทีมงาน หรือคณะทำงาน ทำให้การปฏิบัติงานยังเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๕. ทีมงาน ควรทำความเข้าใจในสายงานของตนและประสานงานให้ดีพร้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม

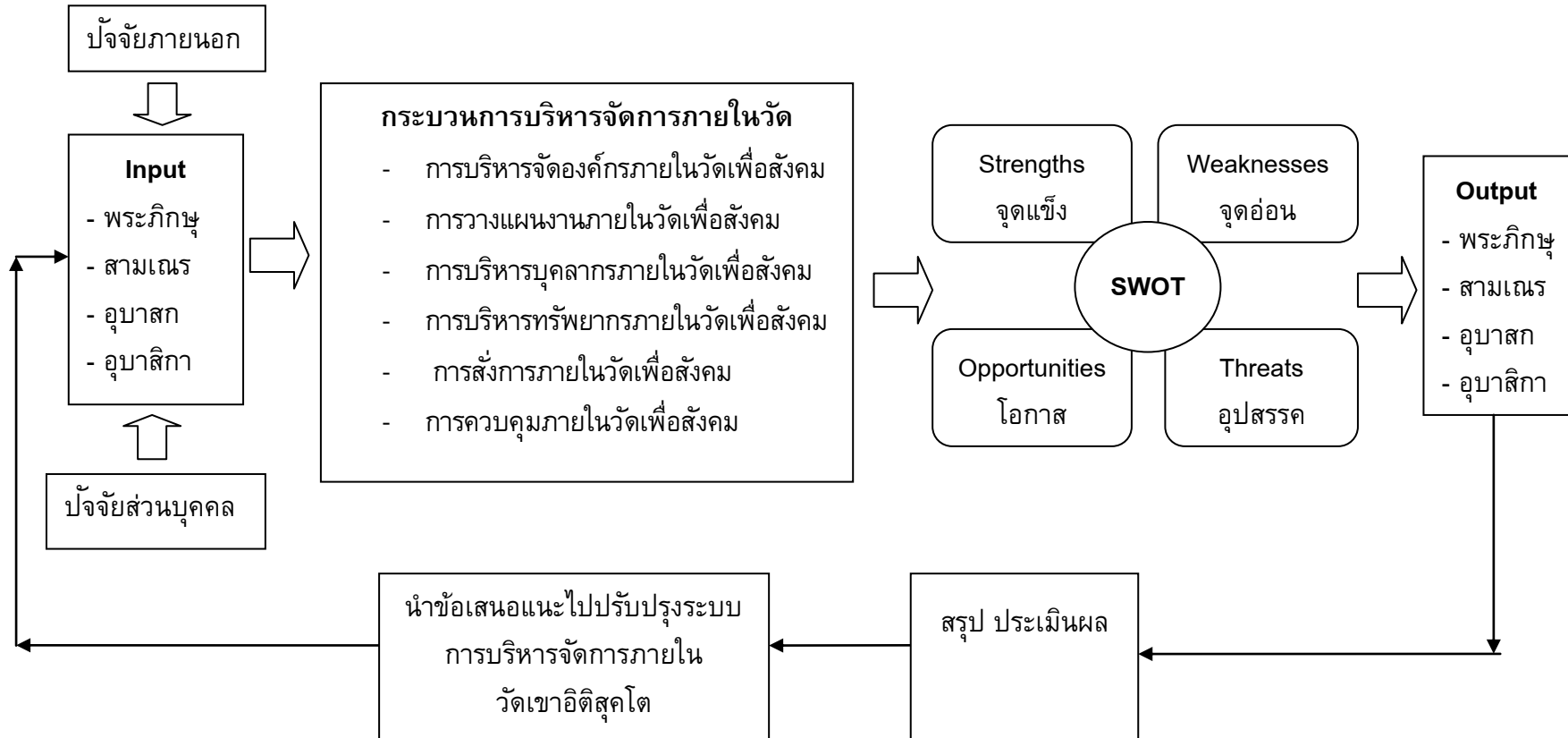
ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. ไม่มีเจ้าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานที่ชัดเจน	๑. ควรมีเจ้าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา
๒. ไม่มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ	๒. ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อช่วยกันในการให้ความช่วยเหลือแก่สังคม
๓. หน่วยงานที่ได้รับการช่วยเหลือจากวัดยังมีจำนวนน้อยอยู่	๓. ควรขยายการช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น
๔. ยังไม่มีการจัดมีหน่วยงานเข้าไปทำความเข้าใจในอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้	๔. จัดให้มีหน่วยงานเข้าไปทำความเข้าใจในอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้

พุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ตอบเกี่ยวกับตัวผู้บริหารทุกแผนกภายในวัดมากกว่าองค์กรหรือหน่วยงานภายในวัดเพราะว่าพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลัง แต่กล่าวโดยภาพรวมถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอิติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body Of Knowledge)

แผนภูมิที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body Of Knowledge)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body Of Knowledge)

จากการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอิติสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการวัดเขาอิติสุศโต มากขึ้น ทำให้รู้จักจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาสที่จะพัฒนาการบริหารจัดการภายในวัดเขาอิติสุศโต

องค์ความรู้จากการวิจัย ที่จะนำไปพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการวัดเขาอิติสุศโต มีดังนี้

ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด ควรจัดแบ่งหน้าที่ของพระภิกษุ ตามหลักกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ให้ชัดเจน ควรมีการประชุมและจัดกิจกรรมเพื่อให้ฝ่ายงานต่างๆ ประสานงานกัน ควรมีพระผู้ใหญ่คอยดูแล เอาใจใส่และจัดฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานให้เหมาะกับแต่ละฝ่าย ต้องเน้นศีล สมาธิ ปัญญา ในการดูแลพระภิกษุ สามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ควรมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมดในวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงาน ควรมีคณะกรรมการในการบริหาร ที่เป็น พระภิกษุ ที่มีความชำนาญการในการบริหาร

ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม ควรมีการชี้แจงการวางแผนงานบริหาร และกำหนดนโยบาย เป็นรูปธรรม ควรมีนโยบายในการสรรหาโครงการต่างๆ ให้มีคุณภาพและปริมาณและควรเน้นสร้างบุคลากรและรักษาบุคลากรทางการศึกษาเอาไว้ ควรให้พระผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อแผนงานและโครงการเพื่อจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นุชนรุ่นหลัง ความสมบูรณ์เกิดจากการประชุมอยู่เนื่องนิจตามหลักอภิธานียธรรม ๗ การวัดและประเมินผลต้องกระทำทันทีหลังจากเสร็จโครงการ และกิจกรรมเพื่อสังคม การปรับปรุงที่รวดเร็วเกิดจากการประสานงานกันอย่างดี ทั้งผู้บริหารระดับบนและล่าง

ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม ควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทั้งบาลี และสามัญ ซึ่งเก่งบริหารเป็นอย่างดีเพิ่มเติม ทางวัดควรมีกรรมการแต่งตั้ง ถอดถอนที่ชัดเจน และมีกฎเกณฑ์ มาตรฐานที่ดี ควรจัดการส่งเสริมให้บุคลากร มีความเสียสละเพื่อสังคม มากขึ้น ควรมีบุคคลผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ที่ถูกเลือกเฟ้นมาอย่างดี ควรมีการแสดงความคิดเห็นของประชาชนว่ามีความต้องการอะไร หรือให้วัดเป็นไปในทิศทางใด บางส่วน ควรมีการตั้งรางวัลสำหรับผลงานของบุคลากรที่ประสบความสำเร็จ ผลงานแต่ละผลงานควรถูกประเมินและมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน และสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันระหว่างวัดและสังคม

ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม ควรมีผู้ดูแลและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีสภาพที่ใช้งานได้ทนและประหยัด ภายในโรงงานต้องสะอาด ให้สะอาด ต้องมีการเก็บขยะทั้งในโรงงานและรอบโรงงาน และใช้เครื่องมือแล้วต้องมีการเก็บรักษาอย่างดีและเรียบร้อย ควรมีการเพิ่มที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกามีให้เพียงพอ แก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติ

ธรรม โดยเฉพาะของอุบาสกในด้านที่พึงควรเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ควรมีระบบเสียงภายในวัด ยังให้ครอบคลุมทั่วถึงและควรมีเสียงธรรมตามสายเพื่อให้ประชาชนที่มาปฏิบัติและทำบุญได้มีโอกาสฟังธรรมไปด้วย ควรมีการจัดระบบน้ำ ไฟยังให้เพียงพอและสะอาดและปลอดภัยแก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม ควรมีการควบคุมในการก่อสร้างไม่ให้มีการก่อสร้างมากนักรวมถึงการก่อสร้างสถานที่จำเป็นและใช้อย่างต่อเนื่องเช่นห้องประชุม เป็นต้น ควรมีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ และซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดเสียหายให้ทันเวลา ภายในโรงครัวควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลในการรับบริการบริจาคเครื่องใช้ต่าง ๆ เข้าโรงครัวในเวลาที่ยุติโยมเขานำมาถวาย ควรมีเจ้าหน้าที่ในการดูแลที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดให้เป็นระเบียบและสะอาด ประจำเขตต่าง ๆ ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องน้ำในช่วงของการปฏิบัติธรรมเพื่อความสะอาดและปลอดภัยในการใช้บริการ ควรมีการสรรหางบประมาณจากทางราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ควรเร่งปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารสถานที่ให้แล้วเสร็จ ควรสรรหาทรัพยากรด้านบาลีเพิ่ม ควรมีการประสานงานกับหน่วยราชการหรือหน่วยงานเอกชนเพื่อร่วมกันจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ

ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม ควรจัดการประสานงานและทำความเข้าใจกัน เพื่อให้เกิดการสั่งงานให้เป็นไปเพื่อสังคมและประชาชน ควรจัดทำแผนผังการบริหาร เพื่อให้การการบริหารสั่งการมีความชัดเจน จัดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน ควรร่างระเบียบการ ที่ชัดเจน เพื่อความเข้าใจร่วมกันระหว่างวัดและสังคมที่มงาน ควรทำความเข้าใจในสายงานของตนและประสานงานให้ดีพร้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม

ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม ควรมีเจ้าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อช่วยกันในการให้ความช่วยเหลือแก่สังคม ควรขยายการช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น ควรจัดให้มีหน่วยงานเข้าไปทำความเข้าใจในอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุกโต อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ สามเณร แม่ชี ภายในวัดและอุบาสก อุบาสิกาที่เข้ามาพักอาศัยภายในวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๙๓ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๗๕๔๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (f – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นอุบาสิกา จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๗ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมตรี หรือ ธรรมศึกษาตรี จำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๑ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๐๘ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่มาพักอาศัยอยู่ที่วัดน้อยกว่า ๑ ปี จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ภาคกลาง จำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๑

๕.๑.๒ พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๑ การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ในด้านการบริหารจัดการองค์กรภายในวัด เป็นไปตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ในด้านการบริหารมีคณะกรรมการบริการที่มาจากประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร และกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคม

๕.๑.๒.๒ ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจัยที่ ๒ การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม โดยรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ในด้านการวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์ และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดได้ดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคมส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๓$) ในด้านการวางแผนโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในวัดมีรูปแบบ วิธีการ ลักษณะ เป้าหมาย และเวลา ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของวัดและของสังคม

๕.๑.๒.๓ ปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านปัจจัยที่ ๓ การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๑$) ในด้านการบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิกตามความต้องการของประชาชนมา

ปฏิบัติหน้าที่ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๔$) ในด้านการบริหารงานบุคคลภายในวัดมีการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อประเมินผลบุคลากร และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม

๕.๑.๒.๔ ปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปัจจัยที่ ๔ การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคมโดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๖$) ในด้านการบริหารอาคารสถานที่ และศาสนสมบัติภายในวัดเป็นระบบ และสามารถสอบถามข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวกรวดเร็วและชัดเจนตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๓$) ในด้านอุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ให้บริการในจำนวนเพียงพอและพร้อมต่อการให้บริการตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด

๕.๑.๒.๕ ปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม

พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปัจจัยที่ ๕ การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคมนั้น โดยรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๙$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๓$) ในด้านการกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายและงานบุคคลโดยผู้บริหารที่สอดคล้องกับผลงานและ ความสามารถของบุคลากร ตามความต้องการของวัดและสังคม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๓๙$) ในด้านการปรับปรุงการทำงานการมอบหมายงาน ระเบียบวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงานของฝ่ายงานและบุคคลโดยผู้บริหาร บุคลากรภายในวัดและประชาชนร่วมกันปรับปรุงตามความต้องการของวัดและสังคม

๕.๑.๒.๖ ปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

พุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านปัจจัยที่ ๖ การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคมโดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ในด้านการวัดผลการปฏิบัติงานมีการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายของฝ่ายงานและ บุคคลภายในวัดต่อการทำหน้าที่กิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๑$) ในด้านข้อมูลผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรม ปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละฝ่ายงาน และบุคคลรวมทั้งการกำหนดโครงการและกิจกรรมโดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัด เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดสังคม

๕.๑.๓. การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด ที่มีผลต่อ สังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๓.๑ สถานภาพ พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๒ อายุ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๓ วุฒิการศึกษาทางธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๔ วุฒิการศึกษาสามัญ พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๕ ระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอติสุกโต พุทธศาสนิกชนที่มีระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๖ ภูมิลำเนา พุทธศาสนิกชนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามความเห็นของพุทธศาสนิกชน สรุปได้ดังนี้

พุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ตอบเกี่ยวกับตัวผู้บริหารทุกแผนกภายในวัดมากกว่าองค์กรหรือหน่วยงานภายในวัด เพราะว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลัง แต่กล่าวโดยภาพรวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก นั้นแสดงถึงการวางแผนและวางนโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานเพื่อสังคมมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี ตลอดจนการวางตัวบุคคลในการทำงานได้อย่างเหมาะสม จากการวิจัยพบว่า พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกา ยังต้องทำงานเพื่อสังคม ซึ่งต้องมีจิตอาสาให้มากขึ้น จึงควรสนับสนุน พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้รับการศึกษา และสร้างจิตสำนึกในความเสียสละให้เกิดขึ้นให้ได้อย่างแน่นอน

ดังนั้นพุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้ผู้บริหารทุกหน่วยงานทำงานอย่างเต็มกำลัง สติปัญญาและร่วมกันพัฒนาบุคลากรของวัดและหน่วยงานต่าง ๆ กล่าวคือทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้มีวิสัยทัศน์ มีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและให้เป็นผู้พร้อมทั้งวิชาคือความรู้และจรรยาบรรณคือความประพฤติให้งดงามด้วยศีลาจารวัตรตามพระธรรมวินัย โดยที่ให้ทันต่อเหตุการณ์สมัยปัจจุบัน แต่ยังไม่ให้ยึดมั่นอยู่ในหลักการตามพระพุทธประสงค์

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

๕.๒.๑ สถานภาพ พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เนื่องจากว่า วุฒิกวาระหรือสถานะของแต่ละสถานภาพแตกต่างกัน เช่นประสบการณ์ในการบริหาร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีสถานภาพต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน แตกต่างกัน^๑

๕.๒.๒ อายุ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เนื่องจากว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามมีหลายระดับ ดังนั้นผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากย่อมมีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุน้อย จึงทำให้ผลของการวิจัยออกมาเช่นนี้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดทรงศักดิ์ บำรุงราษฎร์ (กนตวีโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน^๒

๕.๒.๓ วุฒิการศึกษาทางธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เนื่องจากว่า วุฒิการศึกษาทางธรรมของพุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจในระบบการบริหารในการบริหารวัดเขาอติสุคโตซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวิโส (ไกรจันทร์) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิহারิก จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิহারิก จังหวัดนครราชสีมา ที่มี

^๑พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๘.

^๒พระครูปลัดทรงศักดิ์ บำรุงราษฎร์ (กนตวีโร), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๒.

วุฒิการศึกษาทางธรรมต่ำกว่านักธรรมเอกและนักธรรมเอกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ^๓ ๐.๐๕

๕.๒.๔ วุฒิกศศึกษาสามัญ พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิกศศึกษาสามัญ ต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมากรณศึกษาวัด เขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่า วุฒิกศศึกษาสามัญของพุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อความเห็นในการบริหารวัด เขาอิติสุกโตเพราะว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิกศศึกษาสามัญต่างกันมีความเห็นเหมือนกันว่าในการบริหารต้องมีครบทั้ง ๖ ด้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณัฐพล จิตฺตมโม (ปราบพินาศ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรี ที่มีวุฒิกศศึกษาสามัญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน^๔

๕.๒.๓ ระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอิติสุกโต พุทธศาสนิกชนที่มีระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอิติสุกโตต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมากรณศึกษาวัดเขาอิติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากว่า ระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอิติสุกโตของพุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อความเห็นในการบริหารวัดเขาอิติสุกโตเพราะว่า พุทธศาสนิกชนที่มีระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอิติสุกโตต่างกันมีความเห็นเหมือนกันว่าในการบริหารต้องมีครบทั้ง ๖ ด้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^๕

^๓พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวโร (ไกรจันทร์), “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสัทธิวิหาริก จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), หน้า ๗๖.

^๔พระณัฐพล จิตฺตมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๖๒.

^๕พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๒.

๕.๒.๖ **ภูมิสำเนา** พุทธศาสนิกชนที่มีภูมิสำเนาต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เพราะว่า พุทธศาสนิกชนที่มีภูมิสำเนาต่างกันมีความเห็นเหมือนกันว่าในการบริหารต้องมีครบทั้ง ๖ ด้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์:ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีภูมิสำเนาต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีแตกต่างกัน^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จากผลการวิจัย การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม พบว่า พระภิกษุสามเณร แม่ชีที่อาศัยอยู่ในวัด และอุบาสก อุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมในวัด มีจำนวนมาก วัดต้องมีการกลั่นกรองผู้ที่จะมาขอบวช หรือขออยู่ ตลอดถึงต้องควรมีกฎระเบียบที่เคร่งครัด หรือหัวหน้าฝ่ายปกครองของแต่ละส่วน ต้องคอยดูแลและควบคุมอย่างเคร่งครัด โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหาร เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระเถระผู้ใหญ่ คือผู้บังคับบัญชากับพระภิกษุ/สามเณรคือ ผู้ที่อยู่บังคับบัญชา ให้มีความสมัครสมานสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๒) จากผลการวิจัยการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม พบว่า พระภิกษุ/สามเณรสำหรับผู้ที่เข้ามาบวชใหม่ยังไม่เข้าใจและยังไม่ตระหนักในประโยชน์ของการทำงานเพื่อสังคม จำเป็นต้องมีการปลูกฝัง การเสียสละ และต้องเรียนรู้การวางแผนงาน การทำงานที่เป็นระบบ อีกทั้งควรส่งเสริมคณะผู้บริหาร ครูอาจารย์และผู้สำเร็จการศึกษาให้มากกว่านี้ เพื่อได้มีบุคลากรที่มีความรู้มาช่วยกันวางแผนงานที่ดี ต่อไป

๓) จากผลการวิจัยการบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม พบว่า พระภิกษุสามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกา ยังต้องทำงานเพื่อสังคม มีจิตอาสาให้มากขึ้น จึงควร

^๖พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๑.

สนับสนุน พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้รับการศึกษา และสร้างจิตสำนึก ในความเสียสละให้เกิดขึ้นให้ได้

๔) จากผลการวิจัยการบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม พบว่า การจัดอบรม และเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่อุบาสกและอุบาสิกา นั้น มีจำนวนมากอยู่ แต่การจัดอบรมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดค่อนข้างน้อย และการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ/สามเณร ได้มีโอกาสแสดงธรรมในงานต่าง ๆ จึงควรมีการอบรมหลักสูตรการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกแก่พระภิกษุ/สามเณรภายในวัด ผู้เป็นศาสนทายาท เพื่อที่จะให้มีโอกาสได้แสดงธรรมและช่วยประกาศพระศาสนาด้วย เพราะบุคคลากร (man) เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการ

๕) จากผลการวิจัยการสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม ยังขาดความเข้าใจระหว่างหน่วยงาน และยังไม่มีมีการประสานงานกันดีพอ ควรมีการประชุม ในระหว่างหน่วยงานบ่อยๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น และเพื่อให้องค์กรโดยรวมเคลื่อนที่ไปได้ดี และรวดเร็ว เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๖) จากผลการวิจัยการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม พบว่า ในฐานะที่พระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำทางพระศาสนาและเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้าในการประกาศพระศาสนา ต้องมีบทบาทในการควบคุมองค์กร หรือมีส่วนร่วมในองค์กรให้มากขึ้น ตลอดถึงการมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างวัดกับบ้านหรือบ้านกับวัด เพื่อเป็นสร้างกำลังใจและเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนในการที่จะบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร

๕.๓.๒ นโยบายเชิงปฏิบัติ

๑) ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดเขาอิติสุกโตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒) ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษานี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหายอยู่ โดยให้ทุกแผนกภายในวัดมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

๓) ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดเขาอิติสุกโตให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ แต่ที่ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารที่สำคัญอยู่

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมของแต่ละวัดไม่ควรที่จะเน้นด้านใดด้านหนึ่ง ควรที่จะดำเนินการวิจัยไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน เพื่อจะได้ผลของการวิจัยที่ได้มาปรับปรุงการบริหารของวัดให้ครบทุกด้าน หากมี

การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารวัดในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี

๑) ควรศึกษาการบริหารวัดหรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการให้ความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน

๒) ควรมีการศึกษาจากกลุ่มพุทธศาสนิกชนหรือกลุ่มตัวอย่างของวัดหรือของคณะสงฆ์ตลอดถึงประชาชนที่มีจำนวนมากกกว่านี้

๓) ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพในการบริหารวัด หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : พรึกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

จำลอง เงินดี. เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔.

ดรุณี ญาณวัฒนา และคณะ. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เด่น ชะเนตียง. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓.

ตรีธา เนียมขำ. ตรีธา เล่าเรื่องสมเด็จพระเจ้าพรหมมุนี วัดปากน้ำ. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ติน ปรัชญพฤทธิ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

ทองหล่อ เดชไทย. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

ธงชัย สันติวงศ์. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

ชนจรส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.
- ธีรยุทธ พึ่งเทียร. **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๕.
- นพมาศ ธีรเวคิน. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- นิตย สัมมาพันธ์. **การบริหารเชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.
- บุญชุม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. **วิธีวิจัยการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : พิชาญ พรินติ้ง, ๒๕๓๔.
- ประยูร อาษานาม. **คู่มือวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ). **การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.
- พระราชญาณวิสิฐ. **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. ราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- พระวิสุทธีภักทธาดา. **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ กฎมหาเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

- พิสนุ ฟองศรี. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมฝาการพิมพ์, ๒๕๔๙
- มณฑนา อินทุสมิต. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมสังคมิวิทยาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. สาธารณบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมใจ ลักษณ์ะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔.
- สมยศ นาวิกการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- _____. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.
- สมาน รังสิโยภุชฎี. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัทธ์อักษร, ๒๕๔๒.
- สิรภาพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.
- สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐.
- _____. สุรางค์ จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สุพิน เกชาคุปต์. การจัดการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- เสนาะ ดีเยาว์. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.

อรุณ รัชธรรม. **หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

อุทัย หิรัญโต. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. **การบริหาร ทักษะ และการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๘.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์ :

สมจิตร แก้วนาค. “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมของกองทัพอากาศ”. **ปริญญาานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

ชนิษฐ์ศรี ลีอารีย์. “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙.

ณัฐมน จินตรักษ์. “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณที่มีต่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

นรินทร์ พูลสวัสดิ์. “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๓.

ปราการ บุตรโยจินโท. “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘.

พรหม วุฒิวิวัฒน์ชัย. “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปญโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์**

- มหาบัณฑิต.** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระชนดล นาคสุวณโณ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนุติธโร. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.
- พระมหาบุญมี อธิปญโญ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวโส (ไกรจันทร์). “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิหาริก จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา).** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.
- พระสุข สุวีโร (มีนุช). “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต.** สาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.
- ภาวินี ชินคำ. “รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.
- วรวิท บุญยะดาช. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๙.
- วิชิต จำนงประโคน. “การศึกษาปัญหาการดำเนินงานครูสภาของคณะกรรมการครูสภา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.
- ศรีไพร ชื่นชม. “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

สามารถ ไชยพันธุ์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัด การศึกษา
ตามอัยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์,
๒๕๔๕.

สิทธิพร อ่อนคำ. “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของ
ผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ”.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
บูรพา, ๒๕๓๑.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

คุณ ไทจันทร์ และเทพพร มังธานี. รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแพร่
ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖
(อัดสำเนา).

ฉันทนา กล่อมจิต. รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรมของ
วัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖ (อัดสำเนา).

มนัส ภาคภูมิ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสใน
การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการ
การศึกษา, ๒๕๔๐ (อัดสำเนา).

มาณี ไชยธีรานวัณศิริ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของ
บุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑ (อัดสำเนา).

๒. ภาษาอังกฤษ :

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute
of Public Administration, 1973.

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed., New York : Harpes &
Row. 1971.

Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. “**Participation’s Place in Rural Development : Seeking Clarity through Specificity,**” World Development. 8(3), (1980).

Company.

Inc., 1982.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit.** second edition, California : Science Research Associates, 1995.

Ernest Dale. **Management : Theory and Practice.** New York : McGraw-Hill, 1973.

Fayol, Henri. **General and industrial management.** London : Pitman & Sons, 1964.

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration.** New York : Institute of Public Administration, 1973.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior.** New York: Macmillan, 1947.

Henri Fayol. **Industrial and General Administration.** New York : Mc-Graw Hill, 1930.

Robbins, Stephen P. and Coulter. M. **Management.** 7th ed. New Jersey : Prentice Hall International. Inc. 2002.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑. พระมหาโยตะ ปยุตโต

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริหารวัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ดร. พิเชฐ หังโต

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ดร. ยุทธนา ปราณีต

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ. ประสิทธิ์ ทองอ่อน

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริหารวัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ ประพัฒน์พงษ์ วัชรโสภา

อาจารย์จ้างสอนพิเศษ ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาโยตะ ปยุตโต

ด้วย พระครูบรรพตพัฒนคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษา
วัดเขาอีดิสสุโค อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.สุรพล

น.ส. โยตะ ปยุตโต

๒๗/๖/๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุธนา ปรานีต

ด้วย พระครูบรรพตพัฒนคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษา วัดเขาดิสุโขโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.ยุธนา ปรานีต

(อ.ดร.ยุธนา ปรานีต)
๓๐ มิ.ย. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระครูบรรพตพัฒนคุณ ฉายา ธนวฑฒโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.พิเชฐ ทังโต)

๒๕/๙.๑./๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ผศ. ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระครูบรรพตพัฒนคุณ ฉายา ธนวฑฒโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีสึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแล้ว
ศธ
๒๘/๙/๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ประพัฒน์พงษ์ วัชรโสภาก

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูบรรพตพัฒนคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

สงวนไว้แก้ไขแล้ว
๒.๗๕
5/8/54.

ภาคผนวก ค

ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (IOC)

ของแบบสอบถามเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง : ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม
กรณีศึกษาวัดเขาอติสุโคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
	ปัจจัยที่ ๑. การบริหารจัดองค์กรภายในวัด								
๑.	การบริหารวัดมีการแบ่งฝ่ายงานด้านต่าง ๆ เพื่อดูแลงานทางศาสนา และคณะสงฆ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การบริหารวัดมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของฝ่ายงานต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อดูแลงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานมีการกำหนดหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.	การบริหารจัดการองค์กรภายในวัด เป็นไปตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	๑	๑	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕.	การบริหารมีการกำหนดลักษณะงาน วิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน ของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยงานและหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	การบริหารมีคณะกรรมการบริการที่มาจากประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
	ปัจจัยที่ ๒. การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม								
๑.	การวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์ และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดได้ ดำเนินงานตามความต้องการของวัดและ สังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การวางแผนงานมีการกำหนดกิจกรรมและ โครงการภายในวัด เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหา ตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	การวางแผนโครงการและกิจกรรมต่างๆในวัด มีรูปแบบ วิธีการ ลักษณะ เป้าหมาย และ เวลา ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ของวัดและของสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การวางแผนโครงการและกิจกรรมภายในวัดมี การกำหนดฝ่ายงานและผู้ดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และ แก้ปัญหาของวัด ประชาชนและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	โครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนด ผู้บริหาร และวิธีการวัดผลประเมินผล การ ปฏิบัติงานของฝ่ายงาน และบุคคล เพื่อ ปรับปรุงโครงการกิจกรรมตามความต้องการ ของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	การบริหารจัดการ การวางแผน และโครงการ กิจกรรมมีการปรับปรุงการบริหารการ ดำเนินการให้สามารถแก้ปัญหาได้ตามความ ต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	ปัจจัยที่ ๓. การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
๑.	การบริหารการสรรหา จัดเตรียมบุคลากร ด้านการบริหาร และการดำเนินการด้านต่าง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการ การ พัฒนาและการแก้ปัญหาของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การบริหารแต่งตั้งถอดถอน บุคลากรด้านการ บริหารและการดำเนินการในกิจกรรมงานต่าง ๆ ทำให้ได้ผู้มีความรู้ความ สามารถตามที่ ประชาชนและคณะสงฆ์ต้องการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	บุคลากรด้านการบริหาร และปฏิบัติงาน กิจกรรมต่าง ภายในวัด มีความรู้ ความสามารถ ในการอธิบายหลักธรรม แนะนำหลักธรรม และแนวทางในการพัฒนา ตนเอง และการแก้ปัญหาตรงตามความ ต้องการของประชาชนและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	บุคลากรภายในวัดมีบุคลิกภาพและสมณ สาธูปที่น่าเลื่อมใส สุภาพนุ่มนวลเป็นกันเอง เข้าพบง่าย และขอคำแนะนำง่ายกับ ประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	การบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรม ต่าง ๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือก บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิก ตามความต้องการของประชาชนมาปฏิบัติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	การบริหารงานบุคคลภายในวัดมีการวัดผล การปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อประเมินผล บุคลากร และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคคล ภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	ปัจจัยที่ ๓. การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
๗.	การพัฒนาบุคลากรภายในวัดมีการนำผลการ ประเมิน และความต้องการของประชาชนมา ใช้ในการพัฒนาบุคลากรภายในวัดให้มี คุณสมบัติตามความต้องการของสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ปัจจัยที่ ๔. การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม								
๑.	การบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากรเพื่อ ดูแลความสะอาด สะดวก สบาย และ ปลอดภัยต่อประชาชนและวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	บริเวณอาคารสถานที่ภายในวัด มีบริการที่ สะดวกรวดเร็ว สุภาพ นุ่มนวล ชัดเจน เที่ยงตรง และตรงต่อความต้องการของ ประชาชนและงานของวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	อุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ ให้บริการในจำนวนเพียงพอและพร้อมต่อการ ให้บริการตามความต้องการของประชาชน และงานของวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การบริหารอาคารสถานที่ และศาสนสมบัติ ภายในวัดเป็นระบบ และสามารถสอบถาม ข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และชัดเจนตามความต้องการของประชาชน และงานของวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	การบริหารทรัพยากรภายในวัดมีการนำ ข้อมูลความต้องการของประชาชน และข้อมูล ด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการบริหาร ให้ดีขึ้นและตรงตามความต้องการของ ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	ปัจจัยที่ ๕. การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
๑.	การบริหารด้วยการชี้แนะ และการแนะนำในการปฏิบัติงาน แนวทางการดำเนินงาน ของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัดโดยผู้บริหารตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การบริหารด้วยการสั่งการ และการมอบหมายงานให้แก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงาน และอำนาจหน้าที่ ที่รับผิดชอบโดยผู้บริหารให้ เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	การกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายและงานบุคคลโดยผู้บริหารที่สอดคล้องกับผลงานและความสามารถของบุคลากร ตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การกำหนดวิธีการทำงาน ขั้นตอน ระเบียบการปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายงานและบุคคล โดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัดสามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	การบริหารงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ของฝ่ายงานและบุคลากร โดยการทำงานร่วมกันเป็นทีมงาน หรือคณะทำงาน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	ปัจจัยที่ ๕. การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม (ต่อ)	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
๖.	การตรวจสอบ หรือการติดตามประเมินผลการ สั่งการการชี้แจง การแนะนำ การมอบหมาย งาน ผลประโยชน์ วิธีการทำงาน โดยผู้บริหาร และบุคลากรภายในวัดเพื่อการพัฒนาระบบ ตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	การปรับปรุงการทำงานการมอบหมายงาน ระเบียบวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงาน ของฝ่ายงานและบุคคลโดยผู้บริหาร บุคลากร ภายในวัดและประชาชนร่วมกันปรับปรุงตาม ความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ปัจจัยที่ ๖. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม								
๑.	การบริหารมีการกำหนดเป้าหมายหรือผลงาน ของการปฏิบัติงานในหน้าที่ของงานแต่ละฝ่าย งาน และบุคคลภายในวัดโดยผู้บริหาร ตาม ความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การบริหารมีการวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่าย งานและบุคคลที่มีหน้าที่ในกิจกรรมที่ปฏิบัติ ภายในวัดโดยหัวหน้างานหรือผู้บริหารวัดจาก การดำเนินงานตามความต้องการของวัดและ สังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	การวัดผลการปฏิบัติงานมีการดำเนินงานโดย หัวหน้างานหรือผู้บริหารอย่างต่อเนื่องในหน้าที่ ต่อกิจกรรมของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัด เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามความต้องการของวัด และสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	ปัจจัยที่ ๖. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม (ต่อ)	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปล ผล
๔.	การวัดผลการปฏิบัติงานมีการเปรียบเทียบผล การปฏิบัติงานกับเป้าหมายของฝ่ายงานและ บุคคลภายในวัดต่อการทำหน้าที่กิจกรรมต่าง ๆตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	การบริหารมีการนำผลการดำเนินงานมา ปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและ บุคลากรภายในวัดเพื่อให้ผลการทำงานบรรลุ เป้าหมายตามความต้องการของวัดและสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคล ภายในวัดถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรม ปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละฝ่ายงาน และ บุคคลรวมทั้งการกำหนดโครงการและกิจกรรม โดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัด เพื่อ ตอบสนองความต้องการของวัดสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เรื่อง : ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคม
กรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าปฏิบัติธรรม
- ตอนที่ ๒ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม
- ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

ผู้ศึกษาขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

พระครูบรรพตพัฒนคุณ

(ปรีชา ธนวุฒโก)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านตามข้อความดังต่อไปนี้

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

☐ พระภิกษุ	☐ สามเณร
☐ แม่ชี	☐ อุบาสก
☐ อุบาสิกา	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๒. อายุ

☐ น้อยกว่า ๒๐ ปี	☐ ๒๐ - ๓๐ ปี
☐ ๓๑ - ๔๐ ปี	☐ ๔๑ - ๕๐ ปี
☐ ๕๑ - ๖๐ ปี	☐ มากกว่า ๖๑ ปี

๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี	☐ นักธรรมชั้นโท
☐ นักธรรมชั้นเอก	☐ ไม่มีวุฒิ

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
☐ ปวช. , ปวส. , อนุปริญญา	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท	☐ ปริญญาเอก
☐ ไม่มีวุฒิการศึกษา	

๕. ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ภายในวัดเขาอติสุกโต

☐ น้อยกว่า ๑ ปี	☐ ๑ - ๕ ปี
☐ ๖ - ๑๐ ปี	☐ ๑๑ - ๑๕ ปี
☐ ๑๖ - ๒๐ ปี	☐ ๒๑ ปีขึ้นไป

๕. ภูมิลำเนาของท่าน

☐ ภาคกลาง	☐ ภาคเหนือ
☐ ภาคใต้	☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านในระดับใด แล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือของแต่ละข้อเพียงข้อละ ๑ ช่อง

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุกโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๑. การบริหารจัดการองค์การภายในวัดเพื่อสังคม					
๑	การบริหารวัดมีการแบ่งฝ่ายงานด้านต่าง ๆ เพื่อดูแลงานทางศาสนา และคณะสงฆ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดและสังคม					
๒	การบริหารวัดมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของฝ่ายงานต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อดูแลงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม					
๓	ฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานมีการกำหนดหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม					
๔	การบริหารจัดการองค์การภายในวัด เป็นไปตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า					
๕	การบริหารมีการกำหนดลักษณะงาน วิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน ของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยงาน และหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม					
๖	การบริหารมีคณะกรรมการบริการที่มาจากประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ ร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การบริหาร และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคม					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๒. การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม					
๑	การวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์ และการ ปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดได้ดำเนินงานตามความ ต้องการของวัดและสังคม					
๒	การวางแผนงานมีการกำหนดกิจกรรมและโครงการ ภายในวัด เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาตามความ ต้องการของวัดและสังคม					
๓	การวางแผนโครงการและกิจกรรมต่างๆในวัดมี รูปแบบ วิธีการ ลักษณะ เป้าหมาย และเวลา ที่ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของวัดและ ของสังคม					
๔	การวางแผนโครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการ กำหนดฝ่ายงานและผู้ดำเนินโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และแก้ปัญหาของวัด ประชาชนและสังคม					
๕	โครงการและกิจกรรมภายในวัดมีการกำหนด ผู้บริหาร และวิธีการวัดผลประเมินผล การ ปฏิบัติงานของฝ่ายงาน และบุคคล เพื่อปรับปรุง โครงการกิจกรรมตามความต้องการของวัดและ สังคม					
๖	การบริหารจัดการ การวางแผน และโครงการ กิจกรรมมีการปรับปรุงการบริหารการดำเนินการให้ สามารถแก้ปัญหาได้ตามความต้องการของวัดและ สังคม					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๓. การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม					
๑	การบริหารการสรรหา จัดเตรียมบุคลากร ด้านการบริหาร และการดำเนินการด้านต่าง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการ การพัฒนาและการแก้ปัญหาของวัดและสังคม					
๒	การบริหารแต่งตั้งถอดถอน บุคลากรด้านการบริหารและการดำเนินการในกิจกรรมงานต่าง ๆ ทำให้ได้ผู้มีความรู้ความ สามารถตามที่ประชาชนและคณะสงฆ์ต้องการ					
๓	บุคลากรด้านการบริหาร และปฏิบัติงาน กิจกรรมต่าง ภายในวัดมีความรู้ความสามารถ ในการอธิบายหลักธรรม แนะนำหลักธรรม และแนวทางในการพัฒนาตนเอง และการแก้ปัญหาตรงตามความต้องการของประชาชนและสังคม					
๔	บุคลากรภายในวัดมีบุคลิกภาพและสมณสาธูปที่น่าเลื่อมใส สุภาพนุ่มนวลเป็นกันเอง เข้าพบบง่าย และขอคำแนะนำง่ายกับประชาชนทั่วไป					
๕	การบริหารและการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดมีการปรับปรุงและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิกตามความต้องการของประชาชนมาปฏิบัติหน้าที่					
๖	การบริหารงานบุคคลภายในวัดมีการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคคลากร เพื่อประเมินผลบุคลากร และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคคลภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๓. การบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม					
๗	การพัฒนาบุคลากรภายในวัดมีการนำผลการประเมิน และความต้องการของประชาชนมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรภายในวัดให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของสังคม					

-

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๔. การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม					
๑	การบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากรเพื่อดูแลความสะอาด สะดวก สบาย และปลอดภัยต่อประชาชนและวัด					
๒	บริเวณอาคารสถานที่ภายในวัด มีบริการที่สะดวก รวดเร็ว สุภาพ นุ่มนวล ชัดเจน เทียบตรง และตรงต่อความต้องการของประชาชนและงานของวัด					
๓	อุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ให้บริการในจำนวนเพียงพอและพร้อมต่อการให้บริการตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด					
๔	การบริหารอาคารสถานที่ และศาสนสมบัติภายในวัดเป็นระบบ และสามารถสอบถามข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และชัดเจนตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๔. การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม					
๕	การบริหารทรัพยากรภายในวัดมีการนำข้อมูลความต้องการของประชาชน และข้อมูลด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการบริหารให้ดีขึ้นและตรงตามความต้องการของประชาชน					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๕. การสังการภายในวัดเพื่อสังคม					
๑	การบริหารด้วยการชี้แนะ และการแนะนำในการปฏิบัติงาน แนวทางการดำเนินงาน ของฝ่ายงาน และบุคลากรภายในวัดโดยผู้บริหาร ตามความต้องการของวัดและสังคม					
๒	การบริหารด้วยการสั่งการ และการมอบหมายงาน ให้แก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงาน และอำนาจหน้าที่ ที่รับผิดชอบโดยผู้บริหารให้เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม					
๓	การกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายและงานบุคคล โดยผู้บริหารที่สอดคล้องกับผลงานและความสามารถของบุคลากร ตามความต้องการของวัดและสังคม					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ปัจจัยที่ ๕. การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม					
๔	การกำหนดวิธีการทำงาน ขั้นตอน ระเบียบ การปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายงาน และบุคคล โดยผู้บริหารและบุคคลภายในวัด สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม					
๕	การบริหารงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ของฝ่ายงานและบุคลากร โดยการทำงานร่วมกัน เป็นทีมงาน หรือคณะทำงาน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม					
๖	การตรวจสอบ หรือการติดตามประเมินผลการสั่งการ การชี้แจง การแนะนำ การมอบหมายงาน ผลประโยชน์ วิธีการทำงาน โดยผู้บริหารและบุคลากรภายในวัดเพื่อการพัฒนาระบบตามความต้องการของวัดและสังคม					
๗	การปรับปรุงการทำงานการมอบหมายงาน ระเบียบวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงานของฝ่ายงาน และบุคคลโดยผู้บริหาร บุคลากรภายในวัดและประชาชนร่วมกันปรับปรุงตามความต้องการของวัดและสังคม					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ปัจจัยที่ ๖. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม						
๑	การบริหารมีการกำหนดเป้าหมายหรือผลงานของ การปฏิบัติงานในหน้าที่ของงานแต่ละฝ่ายงาน และ บุคคลภายในวัดโดยผู้บริหาร ตามความต้องการ ของวัดและสังคม					
๒	การบริหารมีการวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงาน และบุคคลที่มีหน้าที่ในกิจกรรมที่ปฏิบัติภายในวัด โดยหัวหน้างานหรือผู้บริหารวัดจากการดำเนินงาน ตามความต้องการของวัดและสังคม					
๓	การวัดผลการปฏิบัติงานมีการดำเนินงานโดยหัวหน้า งานหรือผู้บริหารอย่างต่อเนื่องในหน้าที่ต่อกิจกรรม ของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดเพื่อให้ผลงาน เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม					
๔	การวัดผลการปฏิบัติงานมีการเปรียบเทียบผลการ ปฏิบัติงานกับเป้าหมายของฝ่ายงานและ บุคคล ภายในวัดต่อการทำหน้าที่กิจกรรมต่าง ๆตามความ ต้องการของวัดและสังคม					
๕	การบริหารมีการนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุง การปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัด เพื่อให้ผลการทำงานบรรลุเป้าหมายตามความ ต้องการของวัดและสังคม					

ข้อ ที่	ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่ สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ปัจจัยที่ ๖. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม						
๖	ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคล ภายในวัดถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรม ปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละฝ่ายงาน และบุคคล รวมทั้งการกำหนดโครงการและกิจกรรมโดย ผู้บริหารและบุคคลภายในวัด เพื่อตอบสนองความ ต้องการของวัดสังคม					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผลต่อสังคมกรณีศึกษาวัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. ด้านการบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม

๑.๑) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

๑.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม

๒.๑) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม

.....
.....
.....
.....

๒.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม

.....
.....
.....
.....

๓. ด้านการบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

๓.๑) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

.....
.....
.....
.....

๓.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการบริหารบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม

.....
.....
.....
.....

๔. ด้านการบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

๔.๑) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

.....
.....
.....
.....

๔.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

๕. ด้านการสังการภายในวัดเพื่อสังคม

๕.๑) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการสังการภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

๕.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการสังการภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ด้านการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

๖.๑) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

๖.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
V1	137.2667	92.9609	.6200	.7308
V2	137.3667	104.8609	-.0869	.7680
V3	137.3667	106.2402	-.1582	.7688
V4	137.1000	107.4034	-.2230	.7711
V5	137.2667	92.9609	.6200	.7308
V6	137.7333	98.2713	.1782	.7547
V7	137.0000	102.4138	.0635	.7572
V8	137.2333	96.9437	.3840	.7427
V9	137.6667	102.0230	.0139	.7668
V10	137.2000	104.0966	.0000	.7552
V11	137.2667	92.9609	.6200	.7308
V12	137.3667	99.2747	.1961	.7520
V13	137.2667	92.9609	.6200	.7308
V14	137.5667	101.6333	.0789	.7580
V15	137.3333	90.7126	.6441	.7264
V16	137.2667	100.6161	.2684	.7492
V17	137.1667	94.0747	.5971	.7332
V18	137.7000	99.9414	.1647	.7536
V19	137.3000	97.3207	.3870	.7430
V20	137.3333	101.6092	.1205	.7546
V21	137.1667	102.5575	.1632	.7528
V22	137.5333	97.0161	.2973	.7464
V23	137.1667	104.4195	-.0564	.7604
V24	137.4333	95.4264	.4266	.7398
V25	137.5667	101.9092	.0939	.7559

V26	137.4667	98.5333	.2365	.7498
V27	137.2000	103.0621	.0896	.7545
V28	137.4667	98.5333	.2365	.7498
V29	137.4333	98.8057	.2846	.7475
V30	137.6333	103.6195	-.0180	.7619
V31	137.8667	102.7402	.0509	.7573
V32	137.4333	90.5299	.7131	.7241
V33	137.2000	104.0966	.0000	.7552
V34	137.4333	90.5299	.7131	.7241
V35	137.1667	104.5575	-.0669	.7621
V36	137.4333	90.5299	.7131	.7241
V37	137.8333	104.9023	-.0881	.7637

-

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 37

Alpha = .7546

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ ศบ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระอริการชรัตน์ ฐิตคุโณ เจ้าอาวาสวัดหนองขอ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูบรรพตพัฒนคุณ ฉายา ธนวุฒโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๑
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร
จัดการวัดที่มีผลต่อสังคม กรณีศึกษา วัดเขาอติสุคโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุมิต
พระอริการชรัตน์ ฐิตคุโณ
เจ้าอาวาสวัดหนองขอ

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตรี โทร. ๐๘๙-๒๒๙-๔๑๙๔

ภาคผนวก ช
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๔

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูบรรพตพัฒน์คุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่มีผล
ต่อสังคม กรณีศึกษาวัดเขาดิสุศโต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในเขตปกครองของ
พระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.หม่อม
พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล
จ.ศ. นว. ๑๗๒.
19. 10. 54

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูบรรพตพัฒนคุณ วิ. (ปรีชา ธนวุฒโก)
- เกิด : ๒๘ มกราคม ๒๕๐๕
- สถานที่เกิด : ๕๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าพ้อ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก)
ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
- อุปสมบท : ๑๘ มิถุนายน ๒๕๓๒ วัดเขาอติสุคโต ตำบลหัวหิน
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- สังกัด : วัดเขาอติสุคโต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๑๐
- หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดเขาอติสุคโต
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเขาอติสุคโต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๑๐